R G B WH GR BL Grey Scale #13 C M Y K DANES-PICTA.COM
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

INSTYTUT NAUK HUMANISTYCZNYCH

"DZIELA"

KONCEPCJE EDUKACJI OBRONNEJ SPOŁECZEŃSTWA RP I ICH WSPÓŁCZESNE UWARUNKOWANIA

(Materiały z sympozjum)

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 62687
II
Akademii Obrony Narodowej

62687

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/3433
05-003433-003-0

WARSZAWA 17 CZERWCA 1997

Colour Chart #13
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta White 3/Color Black
Inches Centimetres
DANES-PICTA.COM

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

INSTYTUT NAUK HUMANISTYCZNYCH

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Nr ewid. 62687
II
Akademii Obrony Narodowej

"DZETA"

KONCEPCJE EDUKACJI OBRONNEJ SPOŁECZEŃSTWA RP I ICH WSPÓŁCZESNE UWARUNKOWANIA

(Materiały z sympozjum)

Pod redakcją:

płk.dr.hab. Ryszarda **STĘPNIA**

WARSZAWA 17 CZERWCA 1997

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Nr ewid.
III
Działu Zbiorów Jawnych - Akademii ON

Spis treści

Strona:

Wstęp **3**

1. **Koncepcje edukacji obronnej społeczeństwa RP i ich współczesne uwarunkowania** (płk dr hab. Ryszard Stępień, ppłk dr Jerzy Bieńkowski) **4**
2. **Współczesna koncepcja systemu edukacji obronnej społeczeństwa RP** (płk dr hab. Marek Kucharski) **10**
3. **Prawne uwarunkowania edukacji obronnej** (płk mgr Stanisław Małecki) **25**
4. **Kierowanie systemem edukacji obronnej i kształceniem kadr kierowniczych** (dr Kazimierz Korzecki) **31**
5. **Cele, formy, zadania i struktura oraz kompetencje w zakresie edukacji obronnej kadr kierowniczych i pracowników do spraw obronnych** (płk dypl. Edward Kabala) **40**
6. **Edukacja obronna w resorcie edukacji narodowej** (płk dr Stanisław Rutecki) **56**
7. **Edukacja obronna w resorcie spraw wewnętrznych i administracji** (inspektor Wiesław Szymczyk) **78**
8. **Edukacja obronna Sił Zbrojnych RP** (płk dr Jan Waśkiewicz) **88**
9. **Media w systemie edukacji proobronnej społeczeństwa** (płk mgr Jerzy Natanek) . **96**
10. **Niektóre uwarunkowania edukacji obronnej społeczeństwa na tle przeprowadzonych badań** (kpt. mgr Jarosław S. Kardas) **121**

WSTĘP

W dniu 17 czerwca 1997 roku, w Akademii Obrony Narodowej w Warszawie, miało miejsce sympozjum naukowe poświęcone problematyce edukacji obronnej, odbywające się pod hasłem: „**Koncepcje edukacji obronnej społeczeństwa RP i ich współczesne uwarunkowania**". Organizatorem sympozjum było kierownictwo resortowego problemu badawczego pk. „DZETA".

Obrady zgromadziły grono pracowników nauki oraz specjalistów - przedstawicieli instytucji centralnych i terenowych. Łącznie w sympozjum wzięły udział 23 osoby. Reprezentowane były następujące instytucje: Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, Ministerstwo Edukacji Narodowej, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Agencja Rezerw Materiałowych, Urząd Szefa Obrony Cywilnej Kraju, Departament Systemu Obronnego MON, Departament Społeczno-Wychowawczy MON, Departament Prawny MON, Biuro Prasy i Informacji MON, Biuro Spraw Obronnych Ministerstwa Skarbu Państwa, Zarząd Szkolenia Wojsk Szt. Gen. WP, Zarząd Obrony Terytorialnej Szt.Gen. WP, Wojewódzki Inspektorat Obrony Cywilnej w Zamościu, Prezydent m.Włocławka, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie oraz Akademia Obrony Narodowej.

Prezentujemy tutaj wystąpienia uczestników sympozjum, którzy jednocześnie złożyli je na piśmie.

Płk dr hab. Ryszard STĘPIEŃ
Ppłk dr Jerzy BIEŃKOWSKI
Instytut Nauk Humanistycznych AON

Koncepcje edukacji obronnej społeczeństwa RP i ich współczesne uwarunkowania

Prowadzenie badań nad współczesnymi zagadnieniami edukacji obronnej społeczeństwa RP wymaga ciągłego poszerzania terenu badań. Jest to z jednej strony pewna trudność o charakterze metodologicznym i organizacyjnym, a z drugiej zaś wyraźnie ukierunkowana nadzieja, iż w którymś momencie uda się scalić możliwie reprezentatywne środowiska edukacyjne, dla których idea obronności jest wystarczająco wiążąca.

Przygotowywane sympozjum jest kolejnym, ważnym elementem całościowo ujmowanych zabiegów badawczych, łączących ich efekty przedstawione w obszernym opracowaniu zatytułowanym : „Modelowy system edukacji obronnej społeczeństwa RP. Diagnoza" z października 1996 roku z planowanym na październik bieżącego roku wariantowym ujęciem koncepcji system edukacji obronnej.

W celu skonkretyzowania poglądów na temat aktualnie funkcjonujących rozwiązań w sferze edukacji obronnej kierownictwo Zespołu Badawczego zwróciło się do przedstawicieli kilkunastu instytucji i środowisk edukacyjnych z prośbą o przygotowanie analitycznych materiałów obrazujących współczesny kształt edukacji obronnej. W ten sposób zgromadzone zostały następujące ekspertyzy:

1. „Cele, formy, zadania i struktura oraz kompetencje w zakresie edukacji obronnej kadr kierowniczych i pracowników do spraw obronnych" - opracowanie zespołu pod kierownictwem płk.dypl.Edwarda KABALI z Biura Bezpieczeństwa Narodowego;

2. „Obsługa prawa w wojsku a edukacja obronna" - opracowanie przygotowane przez płk.mgr. Stanisława MALECKIEGO z Departamentu Prawnego MON;
3. „Edukacja obronna w Resorcie Edukacji Narodowej" - opracowanie przygotowane przez doradcę Ministra Edukacji Narodowej płk.dr. Stanisława RUTECKIEGO;
4. „Edukacja obronna Sił Zbrojnych RP" - materiał przygotowany przez płk.dr. Jana WAŚKIEWICZA pracownika Sztabu Generalnego WP.
5. „Media w systemie edukacji proobronnej społeczeństwa" - opracowanie płk.mgr. Jerzego NATANKA z Biura Prasy i Informacji MON.

Na podstawie tych właśnie opracowań, a także w oparciu o pogłębioną analizę materiałów zgromadzonych w I etapie badań przygotowane zostało graficzne ujęcie edukacji obronnej społeczeństwa RP, będące wprowadzeniem do dyskusji nad przygotowywaną koncepcją edukacji obronnej społeczeństwa RP.

Celem przedkładanego do dyskusji materiału jest ukierunkowanie myślenia o edukacji na przygotowanie wszystkich obywateli do skutecznego realizowania zadań związanych z przeciwstawianiem się różnym zagrożeniom bezpieczeństwa tak podczas wojny, jak i w czasie pokoju. W takim ujęciu edukacja obronna jest ważnym aspektem życia społecznego, a wszystkie aspekty życia społecznego można rozpatrywać z systemowego punktu widzenia; dzieje się i tak, gdy analizę strukturalną wykorzystuje się w badaniach nad strukturą edukacji obronnej.

Edukację obronną traktujemy jako system, to znaczy jako całość bardziej złożoną - z racji wzajemnych związków między częściami składowymi - niż prosta suma tych części. System ten to zbiór oddzielnych elementów (rys.) oddziałujących na siebie tak, by mógł osiągnąć określony wcześniej cel. Tak więc, system edukacji obronnej jest zwartą i niepodzielną całością, którą można wyodrębnić z otoczenia. Co więcej, jest to całość zorganizowana, ponieważ odzwierciedla dynamiczne i wzajemne związki między różnymi częściami składowymi, a jakakolwiek zmiana

któregoś z elementów pociąga za sobą w sposób konieczny zmiany pozostałych elementów, a w konsekwencji - całego systemu.

Jak wynika z badań przeprowadzonych w pierwszym etapie, systemu edukacji obronnej społeczeństwa nie można redukować do sumy jego części (kształcenie kadr kierowniczych, edukacja obronna młodzieży, szkolenie formacji Obrony Cywilnej itd.), albowiem mają one zupełnie inne znaczenie, gdy rozpatruje się je w izolacji, niż gdy rozpatruje się je jako składowe pewnej całości.

Celem przedkładanego ujęcia systemowego jest stworzenie w przyszłości wszystkim tym, którzy w jakiejkolwiek roli działają w złożonych strukturach edukacji obronnej (mają na nią wpływ), możliwości analizowania tej złożoności, opisywania jej, wykrywania dysfunkcji, gdy te pojawią się, oraz uwzględnienia różnych poziomów rzeczywistości społecznej lub instytucjonalnej (szczebel centralny, wojewódzki, gminny, zakładowy).

Jesteśmy przekonani, że strukturalna analiza systemu edukacji obronnej może stanowić jeden z aspektów planowania szczególnie na szczeblu centralnym. Pomijając ujęcie systemowe byłoby bardzo trudno sprawować kontrolę nad tak złożonymi działaniami edukacyjnymi bez dokładnego uchwycenia ich struktury. Wreszcie, poziom analizy systemowej tworzy warunki do rozpatrzenia możliwie wszystkich części składowych systemu, zrozumienia ich wzajemnych związków, dostrzeżenia różnych dostępnych rozwiązań i ich skutków oraz - gdy zachodzi taka potrzeba - regulowania systemu poprzez ciągłe sprawdzanie wyników jego funkcjonowania.

Systemowe ujęcie edukacji obronnej społeczeństwa, daje możliwość każdemu, kto jest związany z nią, bez względu na to, czy będzie to premier, minister, wojewoda, wójt, dyrektor zakładu pracy czy kierownik formacji obrony cywilnej albo jej szeregowy członek, uświadomienie tego czym jest edukacja obronna (a nie może być już ona ograniczana do tradycyjnego ujęcia jako „przygotowanie obywateli do obrony własnego kraju w przypadku zagrożenia jego niepodległości oraz do odparcia wszelkiej napaści na jego terytorium") da mu lepszy wgląd w

działanie, którego się wymaga od każdego i za które w stopniu zależnym od zajmowanej pozycji, jest on odpowiedzialny.

System edukacji obronnej społeczeństwa RP definiujemy poprzez jego składniki, to znaczy poprzez konstytutywne części składowe oraz wzajemne między nimi związki. Tak więc, jak każdy system obejmujący działania o charakterze społecznym - obojętnie czy formalne, czy nieformalne - edukacja obronna zawiera pewną liczbę stałych. Jednakże mamy świadomość jak trudno jest zdefiniować precyzyjnie to, co system obejmuje oraz określić, gdzie się kończy, a gdzie zaczyna. Wychodzimy z założenia, że to nie system determinuje podejście systemowe, a intencje osób pragnących rozwiązać problem edukacji obronnej społeczeństwa i podjąć jakieś działania - zakreślają granice systemu. Toteż, zarysowanego modelu systemu edukacji obronnej nie traktujemy jako stanowiącego niezależny obszar rzeczywistości.

Już samo pojęcie edukacji (edukacji obronnej tym bardziej) nie jest jednoznaczne. Z jednej strony określa proces, z drugiej - rezultat tego procesu. W pracy badawczej edukację analizujemy przede wszystkim jako system działań zmierzających do określonych rezultatów. Zasygnalizowaną niejednoznaczność pojęciową dodatkowo komplikuje jej złożoność wyrażająca się w co najmniej dwóch rodzajach wpływów (oddziaływań) na adresatów edukacji obronnej:

1. działania podejmowane przez instytucje, mające na celu realizowanie określonego zadania edukacyjnego, szkoleniowego;
2. oddziaływania środowiskowe.

W praktyce oba rodzaje wpływów działają równolegle i są ze sobą ściśle sprzężone, co dodatkowo potwierdza potrzebę ujmowania edukacji obronnej jako systemu.

Organizatorzy edukacji obronnej, planując jej cele, treści i metody, czyli w uproszczeniu moglibyśmy powiedzieć - organizując wpływy i bodźce, które mają doprowadzić do określonych zmian w systemach wartości, wiadomości i umiejętnościach społeczeństwa - muszą uwzględniać szeroki strumień wpływów

pozostających poza zasięgiem ich bezpośredniej ingerencji. Jest to zaledwie jeden z obszarów charakteryzujących edukację obronną jako zjawisko społeczne.

Kolejny obszar jest jeszcze bardziej skomplikowany, a nawet kontrowersyjny. Planując cele i treści edukacji obronnej, przyjmuje się zawsze jakieś założenia (czasami nieuświadomione) na temat świata, człowieka - jego roli, miejsca i zadań, jakie ma do spełnienia między innymi w społeczeństwie. Uzmysłowienie sobie, w którym obszarze myśli pedagogicznej można usytuować własne poglądy jest ważnym krokiem zrozumienia roli, jaką sobie sami konstruktorzy programów oddziaływań edukacyjnych wyznaczają. W obszarze pedagogiki technologicznej edukacja jest rozumiana jako wywieranie wpływu przez jednego człowieka na drugiego człowieka w celu przeobrażenia go zgodnie z założonymi celami. Technologiczność tego rodzaju podejścia teoretycznego wyraża się w założeniu, iż poprzez stworzenie odpowiedniego systemu bodźców i zorganizowanie sprzyjających ich stosowaniu warunków można stworzyć drugiego człowieka zgodnie z własnymi (instytucjonalnymi) założeniami. Zupełnie inne będzie podejście autorów treści edukacji obronnej kierujących się założeniami teoretycznymi pedagogiki humanistycznej - nie każdy musi wszystko umieć, ale każdy powinien umieć współpracować z innymi dla obustronnej korzyści. Jeszcze inaczej swoją rolę będą widzieli inni decydenci przyjmujący za podstawę swoich oddziaływań na otoczenie społeczne założenia teoretyczne innych kierunków i prądów pedagogiki.

Każdy z nurtów myśli pedagogicznej odsłania inną perspektywę, akcentuje inne zagadnienia, wyznacza w tym przypadku edukacji obronnej różne zadania. Czego najlepszym dowodem są trwające obecnie prace nad reformą edukacji narodowej.

Wobec tak zarysowanych problemów trudno mówić o procesie edukacji obronnej jako układzie zamkniętym. Nie ma możliwości określenia ilości i jakości działających wpływów, a w konsekwencji trudno o bezbłędne metodologicznie planowe działanie prowadzące w tym przypadku do zmian w wiadomościach, umiejętnościach i postawach obronnych.

Podejście systemowe do edukacji obronnej może odgrywać wiele różnych ról. Może być bardzo użyteczne podczas konstruowania nowych modeli, podejmowaniu ważnych decyzji na wysokim szczeblu, prowadzeniu badań, ale równie dobrze można je wykorzystać w toku analizowania różnych sytuacji i stawiania diagnoz, tak, by następnie możliwe było w ramach istniejącego systemu podejmowanie określonych działań.

Płk dr hab. Marek KUCHARSKI
Instytut Nauk Humanistycznych AON

Współczesna koncepcja systemu edukacji obronnej społeczeństwa RP

Przekształcenia w sferze obronności, tworzenie nowego prawa regulującego zagadnienia w tym zakresie, przebudowa sił zbrojnych, restrukturyzacja w poszczególnych ministerstwach, realizacja standardów ustrojowych państw demokratycznych, polityka prointegracyjna ze strukturami europejskimi są przedmiotem ocen środowisk politycznych, wojskowych, eksperckich Polski, a także krajów NATO. Szczególny priorytet nadano pracom naukowo-badawczym ze sfery obronności państwa polskiego. Stały się one przedmiotem badań różnych środowisk, przede wszystkim kręgów wojskowych. Tym bardziej, iż słowo „obronność" kojarzono właśnie z siłami zbrojnymi, co nie było zbyt trafnym określeniem. Najistotniejszym ogniwem obronności jest samo społeczeństwo tylko odpowiednio wyedukowane, między innymi w zakresie obronności. Aby uniknąć nieporozumień podobnych do utożsamiania obronności tylko z siłami zbrojnymi celowym wydaje się zdefiniowanie najistotniejszych pojęć i terminów związanych z edukacją obronną społeczeństwa, takich jak:

Obrona cywilna - system przedsięwzięć mających na celu ochronę ludności, zakładów pracy i urządzeń użyteczności publicznej, dóbr kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i usuwanie ich skutków.[1]

Obrona cywilna - jedno z ogniw układu pozamilitarnego w systemie obronnym państwa. Przeznaczona jest do przygotowania i koordynowania przedsięwzięć planistycznych, zapobiegawczo ochronnych i ratunkowych, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z

---

[1] Leksykon Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1979, s. 250.

działań zbrojnych i klęsk żywiołowych oraz przezwyciężanie ich bezpośrednich następstw, a także zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania.

Obrona powszechna państwa - rodzaj obrony państwa, w ramach której przygotowuje się i wykorzystuje w obronnych działaniach militarnych i pozamilitarnych wszystkie zasoby ludzkie i materialne w sposób zapewniający skuteczne odparcie agresji.

Obrona terytorialna - prowadzenie walki przez państwo w formie obrony powszechnej. Obejmuje przedsięwzięcia operacyjno-taktyczne, techniczno-obronne i szkoleniowe, mające na celu przygotowanie określonych sił i środków do realizacji zadań wsparcia i zabezpieczenia wojsk operacyjnych, prowadzenia samodzielnych działań bojowych oraz ratowniczych. Prowadzona jest na całym terytorium kraju. Skupia i koordynuje działania pozamilitarnych ogniw obronnych na rzecz sił zbrojnych.[2]

Ochrona ludności - zespół norm zwyczajowych i prawnych ochraniających ludność cywilną przed niebezpieczeństwem wojny.[3]

System obrony państwa - skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych wzajemnie powiązanych i działających na rzecz obrony państwa.[4]

Szkolenie - cykl zajęć /wykładów zorganizowanych w celu uzupełnienia czyjegoś wykształcenia, czyichś wiadomości z jakiejś dziedziny. Szkolenie może być zawodowe lub fachowe. Szkolenie realizowane jest w układzie militarnym /Siły Zbrojne/, jak i pozamilitarnym. W zakresie szkolenia SZ rozumiemy je jako działalność dowódców, wykładowców i instruktorów, prowadzoną w sposób planowy, w toku której kierują oni opanowaniem wiadomości, umiejętności i nawyków żołnierzy, równocześnie przygotowując ich do wykonywania indywidualnych i zespołowych zadań w ramach pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych na przyszłym polu walki. Natomiast szkolenie realizowane w ramach powszechnej edukacji obronnej społeczeństwa RP umożliwia

---

[2] Regulamin działań taktycznych, część I, Warszawa 1994, s. 65.

[3] Leksykon Wiedzy Wojskowej, Warszawa 1979, s. 260.

[4] Biuletyn Informacyjny nr 1/159, Wyd. Szt. Gen. WP, Warszawa 1994, s. 7.

przyswajanie wiadomości i umiejętności niezbędnych do dalszego rozwoju intelektualnego oraz doskonalenia praktycznych umiejętności z zakresu samoobrony przed wypadkami i klęskami każdego rodzaju.

Edukacja obronna to ogół procesów kształcących, wychowawczych i oświatowych mających na celu kształtowanie świadomości społecznej w aspekcie uznawanego systemu wartości, umiejętności i wiedzy, związanych z właściwym zachowaniem się w sytuacjach zagrożeń militarnych oraz powstałych w wyniku wypadków i klęsk każdego rodzaju.

W oparciu o zaprezentowane pojęcia i terminy oraz przeprowadzone badania diagnostyczne w ramach pracy naukowo-badawczej pk. „DZETA" oraz materiałów nadesłanych przez przedstawicieli resortów partycypujących w edukacji obronnej społeczeństwa stwierdzić można, iż:

Analiza funkcjonujących obecnie rozwiązań z zakresu obronności państwa, a w szczególności edukacji obronnej społeczeństwa wskazuje, że po wielokroć nowelizowane podstawowe akty normatywno-prawne i funkcjonujące struktury organizacyjno-podległościowe dotyczące edukacji obronnej i bezpieczeństwa Państwa, są niespójne z rzeczywistością i wymagają nowych regulacji. Na konieczność doskonalenia funkcjonującego systemu edukacji obronnej społeczeństwa polskiego rzutują:

- przeobrażenia społeczno-polityczne i ekonomiczne w naszym kraju;
- zakładana integracja Polski z systemami i strukturami zachodnioeuropejskimi;
- zapewnienie sprawnego działania systemu ochrony ludności, w tym funkcjonowania edukacji obronnej całego społeczeństwa;

W tym aspekcie toczy się w naszym kraju ożywiona dyskusja - jak ten problem rozwiązać? Czy pójść drogą, którą wybrały państwa europejskie i uporządkować obszar prawno-strukturalny w zakresie edukacji obronnej społeczeństwa, w tym uporządkować obszar nadzwyczajnych zagrożeń i ochrony ludności według reguł i form już sprawdzonych, czy może pozorować zmiany? Chodzi nie tylko o zmiany dotyczące zadań i samego podporządkowania poszczególnych resortów. Sprawa dotyczy w istocie całej filozofii edukacji obronnej, w tym i ochrony ludności przed

różnego rodzaju klęskami wynikającymi z działania żywiołów, jak i działań wojennych.

Okres transformacji społeczno-gospodarczej i politycznej zapoczątkowany w Polsce na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, wpłynął na uaktywnienie działań zmierzających do przewartościowania zarówno w systemach gospodarczych, jak i edukacji obronnej społeczeństwa polskiego. Pojawienie się zupełnie nowych, dotychczas „nieobecnych" dyskursów , poszukiwanie nowych paradygmatów i szerszych kontekstów filozofii edukacyjnej implikuje niejako podjęcie także kwestii edukacji obronnej społeczeństwa.

Czas przełomu społeczno-politycznego doprowadził również do sytuacji , w której władzę przejęli ludzie nowi, często nieprzygotowani do podjęcia tak poważnych wyzwań. Transformację tę należy traktować jako proces czasochłonny, wymagający zmiany mentalności społeczeństwa i zmiany całego dotychczasowego systemu służącego edukacyjnemu przygotowaniu do obrony państwa. Potwierdzają to obserwacje, w których daje się zauważyć zmiany zachodzące w państwach Europy Środkowo-Wschodniej. W ramach transformacji ustrojów dążą one do zbliżenia struktur i form realizacji zadań, jakie spoczywają na społeczeństwie do standardów europejskich . Dotyczy to zarówno przekształceń legislacyjnych, jak i organizacyjno-funkcjonalnych. Proces ten ma charakter postępujący wraz z utrwalaniem się stabilizacji publicznej, a otwartość na kontakty międzynarodowe pozwala sądzić, że bliska współpraca ze strukturami europejskimi jest tylko kwestią czasu.

Sytuacja ta wytworzy - istniejącą już w państwach Zachodnich - stałą tendencję, a nawet można powiedzieć prawidłowość, iż cywilni politycy nie tylko kierują Siłami Zbrojnymi, ale także stymulują i realizują w praktyce - przy wydatnej pomocy armii - proces obronnej edukacji społeczeństw. Są to - jak dotąd - na gruncie państw naszego regionu zjawiska nowe i nie zawsze znajdujące zrozumienie u czynników decyzyjnych. Prognoza rozwoju wydarzeń nakazuje jednak baczne ich śledzenie oraz pilne korzystanie ze sprawdzonych już wzorców.

W takich kontekstach, podjęcie badań nad problemami kształcenia obronnego należy uznać jako jeden z niezwykle ważkich kierunków działań wpływających na stan funkcjonalności i bezpieczeństwa państwa.

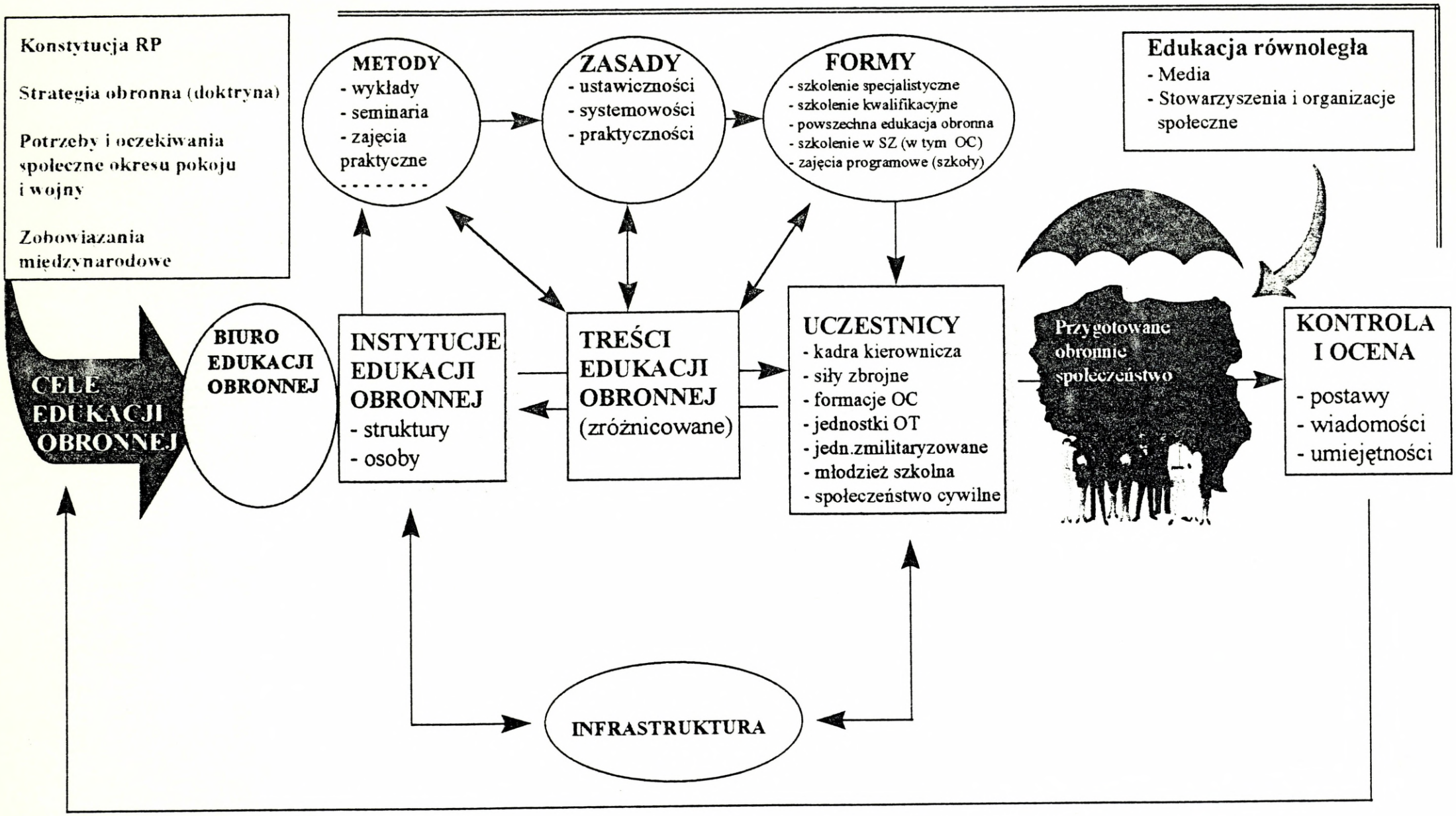
Uwarunkowania wynikające z reformy państwa oraz przyjęcie nowej doktryny wojennej o wyraźnym charakterze obronnym wymaga nie tylko przebudowy struktury obronno-militarnej państwa, co systematycznie się dokonuje, ale przygotowania koncepcji kierowania państwem i jego obszarami w sytuacji kryzysu. Sytuacja kryzysowa, będąca następstwem klęski lub katastrofy może prowadzić do zerwania więzi społecznych, gospodarczych i strukturalnych. Obowiązkiem administracji rządowej i samorządowej jest nie dopuścić do tego, co wymaga przygotowania uporządkowanych działań, które zazwyczaj będą przebiegały w warunkach stresu, ograniczonej informacji i ryzyka. Na taką okoliczność musi być przygotowana nie tylko administracja rządowa i samorządowa, ale całe społeczeństwo. Podstawowym warunkiem powodzenia prezentowanych przedsięwzięć winny być jasno określone kompetencje wszystkich właściwych organów i służb, wspomagane bardzo czytelnymi procedurami postępowania. Nadszedł czas, by zacząć wreszcie rozumieć wspólnotę celów i zadań realizowanych zarówno przez ogniwa paramilitarne, jak i militarne. Sądzę, iż nie można dłużej sankcjonować podziału struktur i sił /szczególnie w ramach szkolenia w OC/ na pokojowe i wojenne. Podstawowym zadaniem winna być szeroko pojęta edukacja społeczeństwa, przygotowująca społeczeństwo do umiejętnego zachowywania się zarówno w sytuacjach zaistniałych w czasie pokoju, jak i wojny. Proces edukacji musi być realizowany na każdym szczeblu, począwszy od sfer rządowych, a kończący się na pojedynczym obywatelu. Dlatego też koniecznym jest stworzenie w miejsce dotychczas funkcjonujących kilku ośrodków decyzyjnych /w ramach edukacji obronnej/ jednego powołanego przy Radzie Ministrów Biura Edukacji Obronnej jako centralnego organu skupiającego w swoich szeregach przedstawicieli wszystkich resortów partycypujących w procesie edukacji obronnej społeczeństwa. Za umiejscowieniem Biura /w sposób graficzny prezentuje rys. 1, 2 oraz załącznik 1/ bezpośrednio podległego

Prezesowi Rady Ministrów przemawia art. 146 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

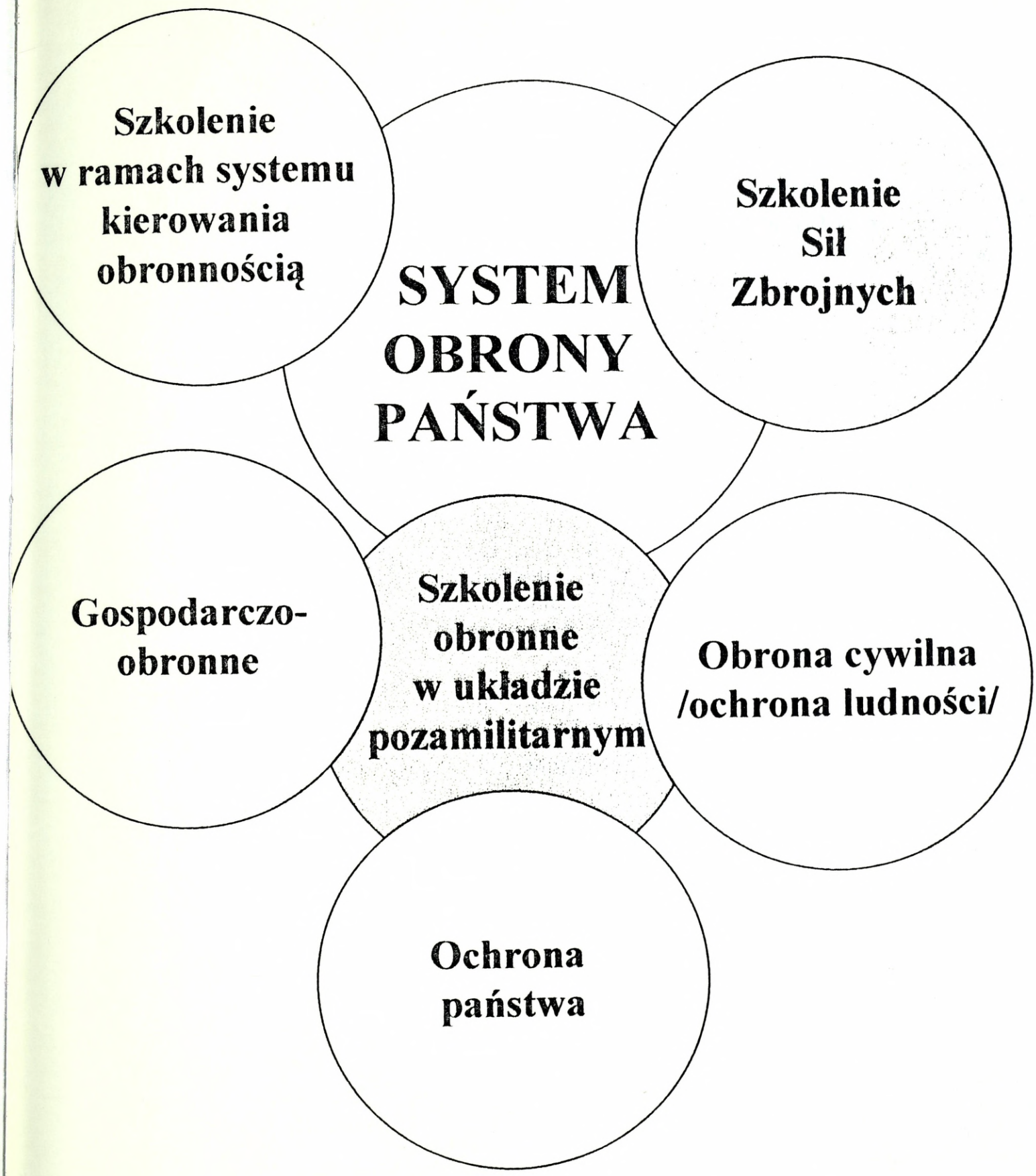
Za przyjęciem powyższego rozwiązania przemawia fakt, iż dotychczas funkcjonujący system edukacji obronnej nie nadąża za potrzebami i wymogami wynikającymi z przekształceń organizacyjnych i strukturalnych państwa. W ograniczonym zakresie tworzy warunki do kształtowania pożądanego stanu świadomości społeczeństwa polskiego oraz przygotowania kadr kierowniczych administracji państwowej i aparatu wykonawczego /samorząd terytorialny/ w zakresie wypełniania zadań obronnych w okresie pokoju, w sytuacjach zagrożeń i w czasie wojny. Odpowiednikiem Biura na szczeblu województwa i gminy winny być: Wojewódzki Komitet Obrony /załącznik 2/ oraz Wydział ds. obronnych /załącznik 3, rysunek 3/, w miejsce mało kompetentnych struktur prezentowanych na rysunku 4.

Wprowadzenie zmian w zakresie uregulowań prawnych, organizacyjnych oraz w systemie szkolenia wpłynie znacząco na zwiększenie efektywności przygotowania do realizacji zadań związanych z obronnością państwa, kadr administracji rządowej, lokalnej oraz pozostałej części społeczeństwa.

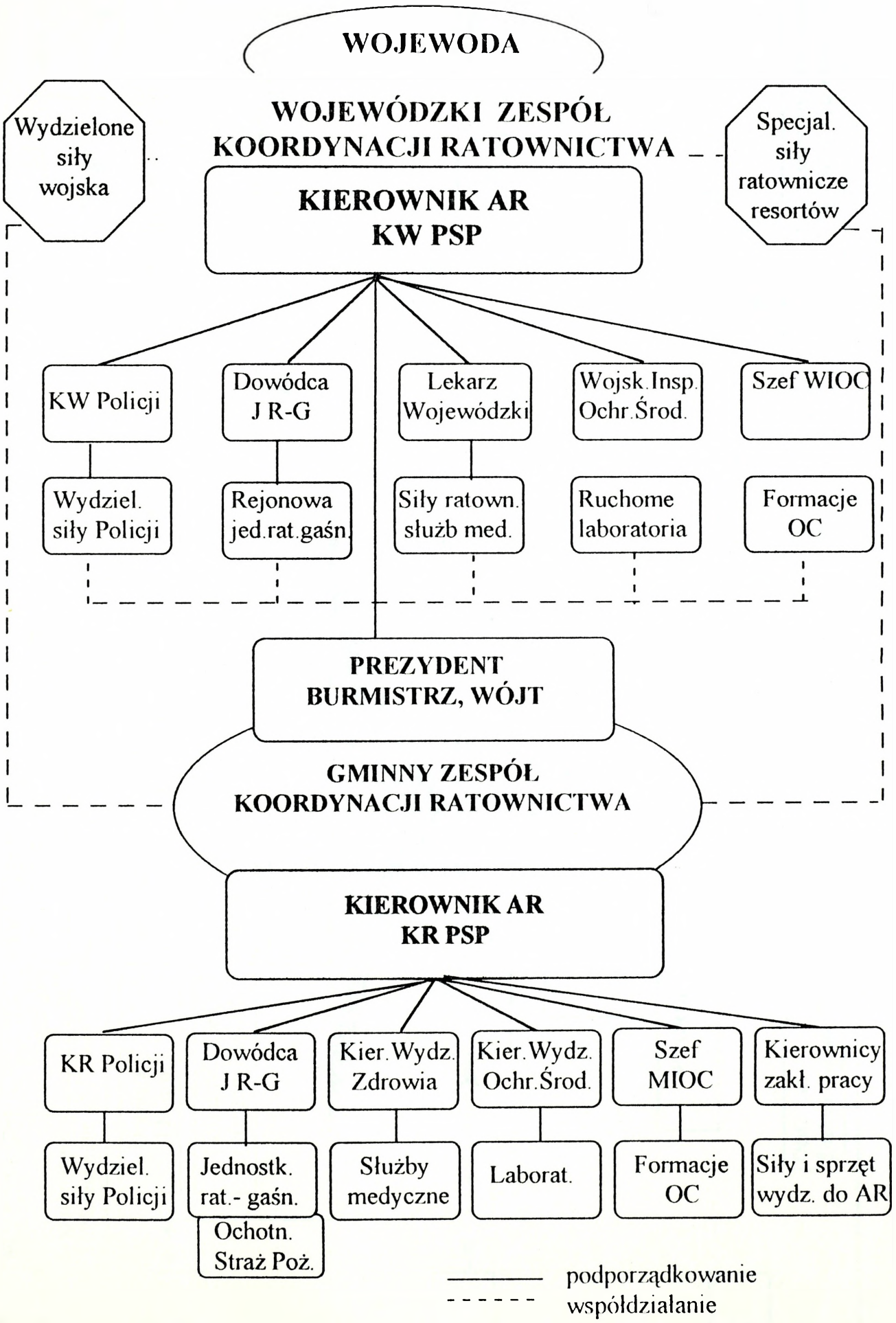
Przy szukaniu doskonalszych rozwiązań korzystać należy z doświadczeń państw europejskich, ponieważ Polska jako jeden z przodujących krajów Europy Środkowo-Wschodniej , w zakresie przemian politycznych i ekonomiczno-gospodarczych ma - jak się wydaje w świetle dotychczas podjętych w tym zakresie ustaleń na forum międzynarodowym - zapewnione miejsce wśród państw - członków NATO oraz Unii Zjednoczonej Europy /WZE/. Stąd, naturalnym niejako tokiem rzeczy, kraj nasz zmuszony będzie w dającej się przewidzieć perspektywie, do przyjęcia standardów tam obowiązujących, także w zakresie doskonalenia naszego własnego stanu edukacji obronnej całego społeczeństwa. Istotnym wydaje się stwierdzenie, iż adoptowanie niektórych rozwiązań, w szczególności strukturalnych /rysunek nr 5/ w sposób istotny wpłynie na udoskonalenie i przybliżenie przyjętych rozwiązań do norm europejskich, a zarazem rozwiąże problem kompleksowej edukacji obronnej społeczeństwa naszego kraju.

Rys. 1. System edukacji obronnej społeczeństwa

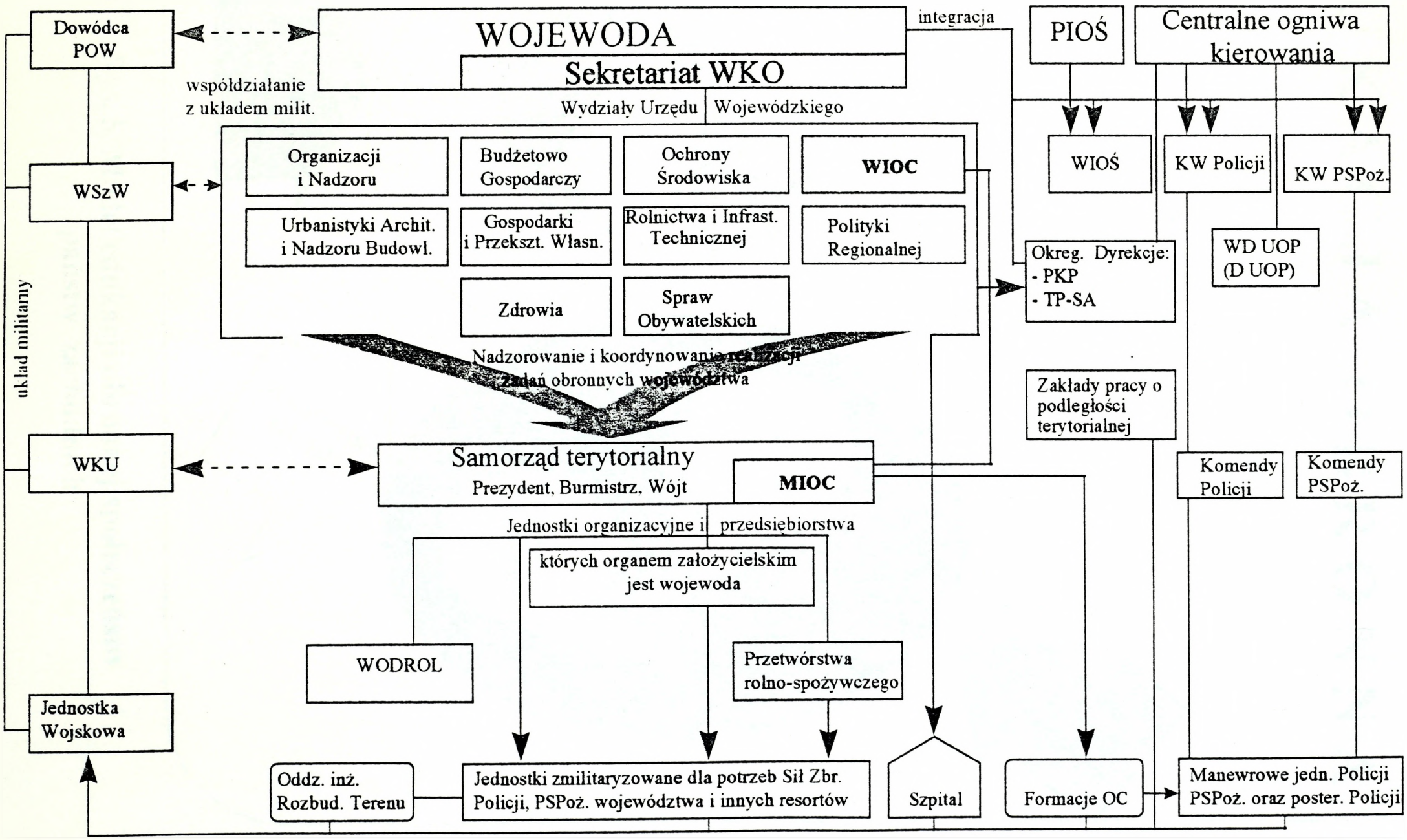

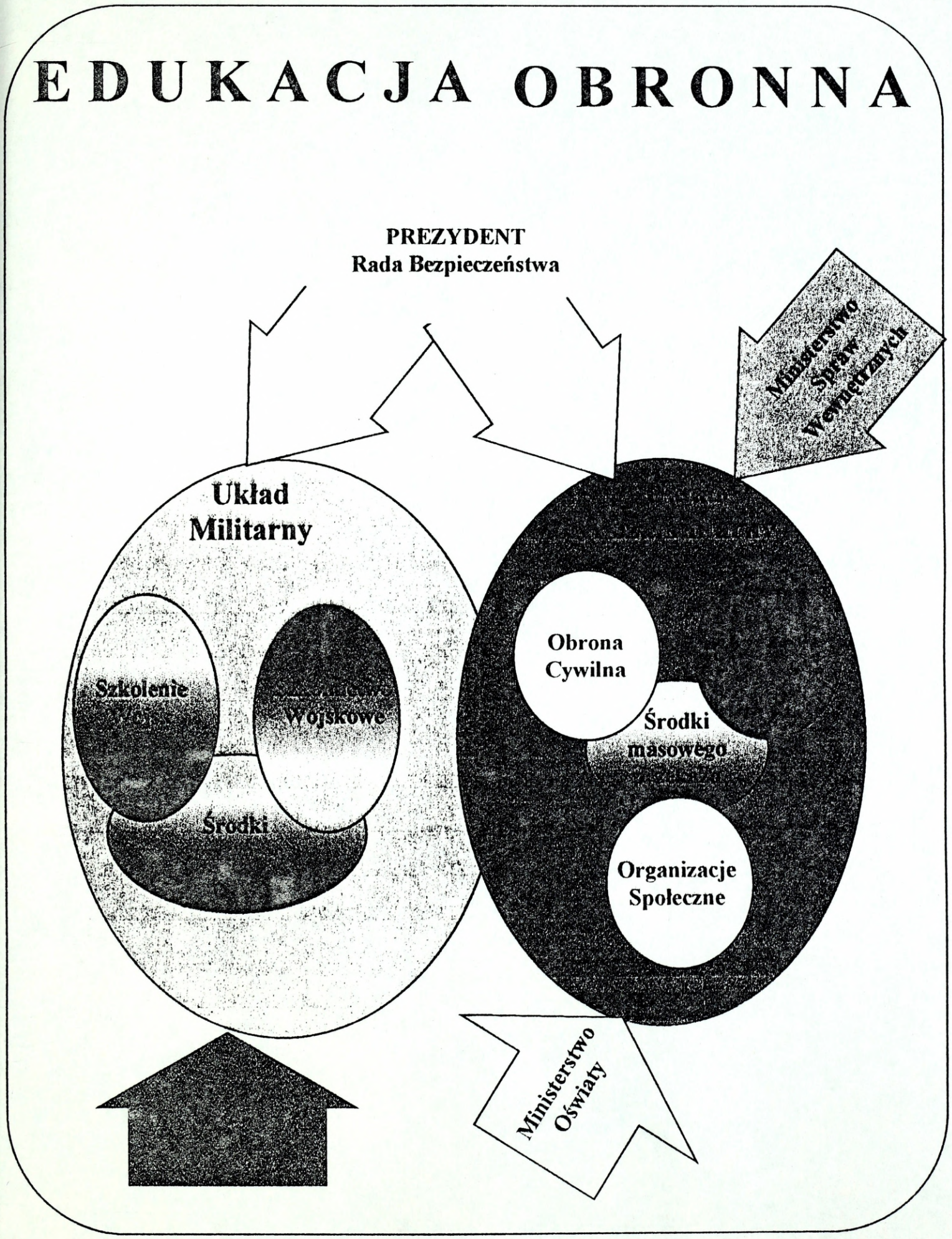
Rys. 2. Miejsce elementów szkolenia obronnego w systemie obrony RP.

Rys.3.System zwalczania zagrożeń czasu „P." Województwo-gmina. Wariant

Rys.4. **Struktury obronne na szczeblu województwa i gminy**

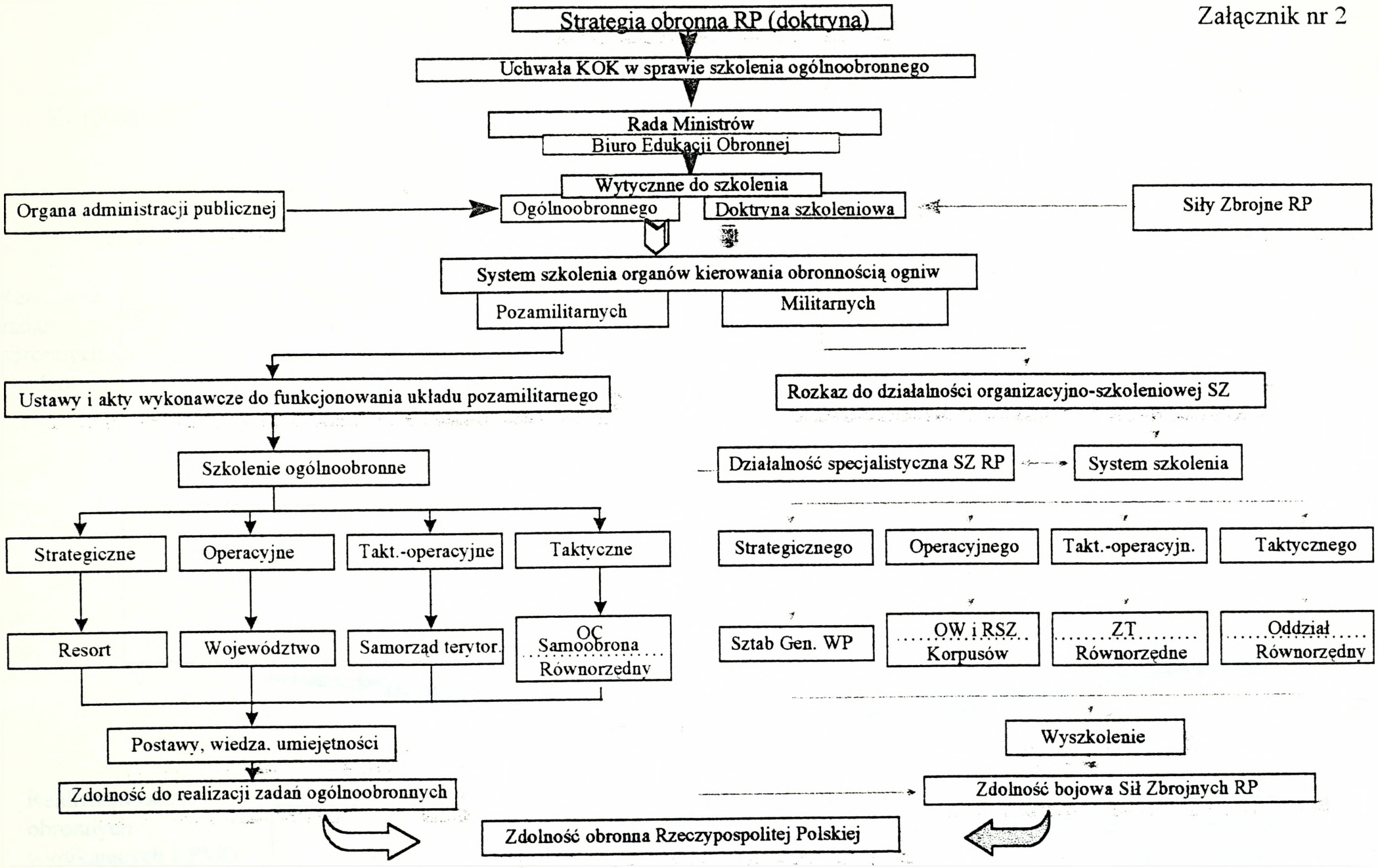

Rys. 5. Model edukacji obronnej społeczeństw państw zachodnich

W toku naszej dyskusji istotnym wydaje się udzielenie konkretnej odpowiedzi na następujące pytania:

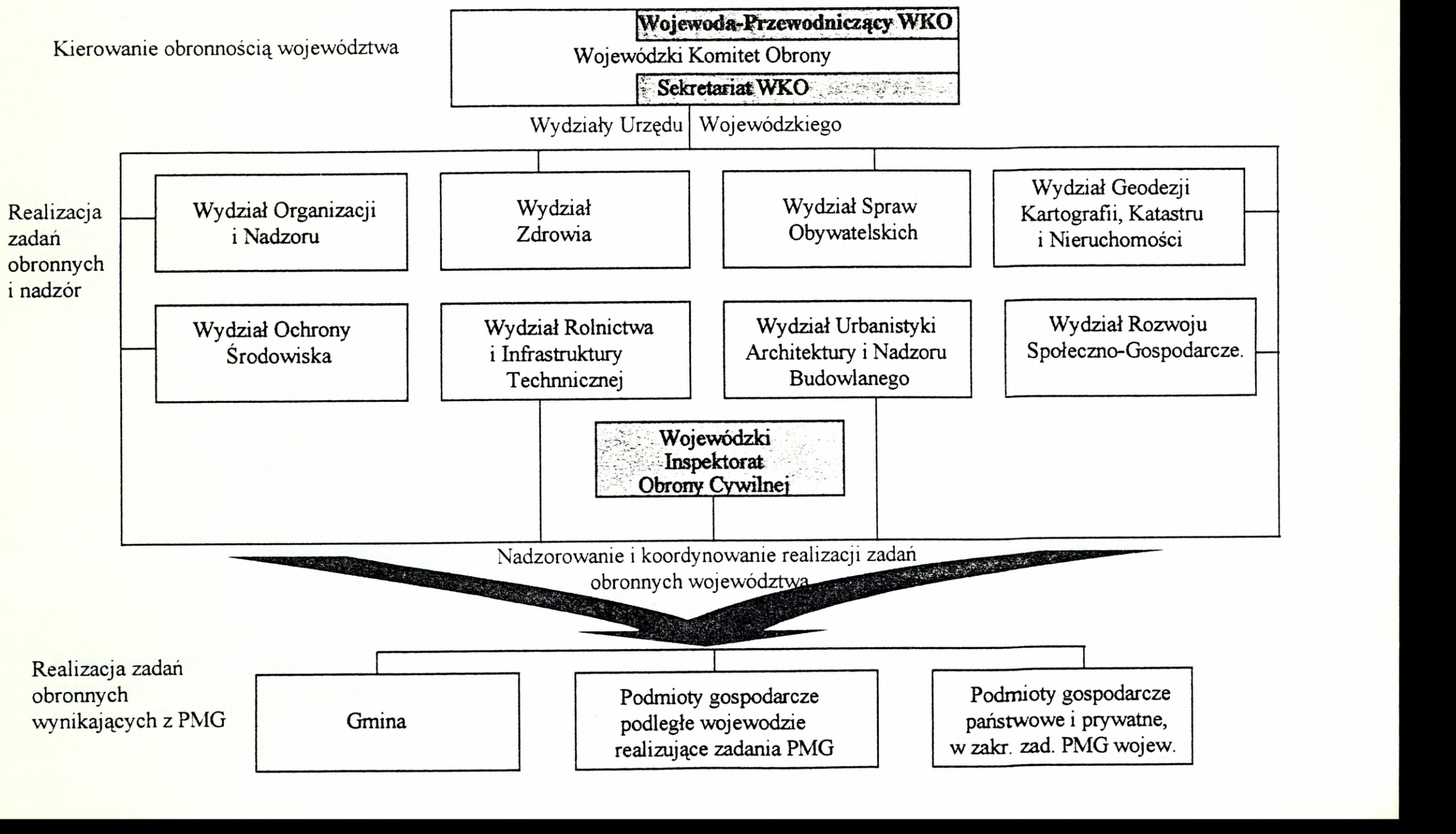
- kogo i w jaki sposób mamy edukować w zakresie obronności państwa?
- jaki organ winien być bezpośrednio odpowiedzialny za tę edukację, czy ma to być proponowane Biuro, czy też inny funkcjonujący dotychczas, np.: KOK, BBN?
- jakie czynności należy wykonać, by zaproponowane rozwiązanie mogło być wdrożone w jak najkrótszym czasie?

Załącznik nr 2

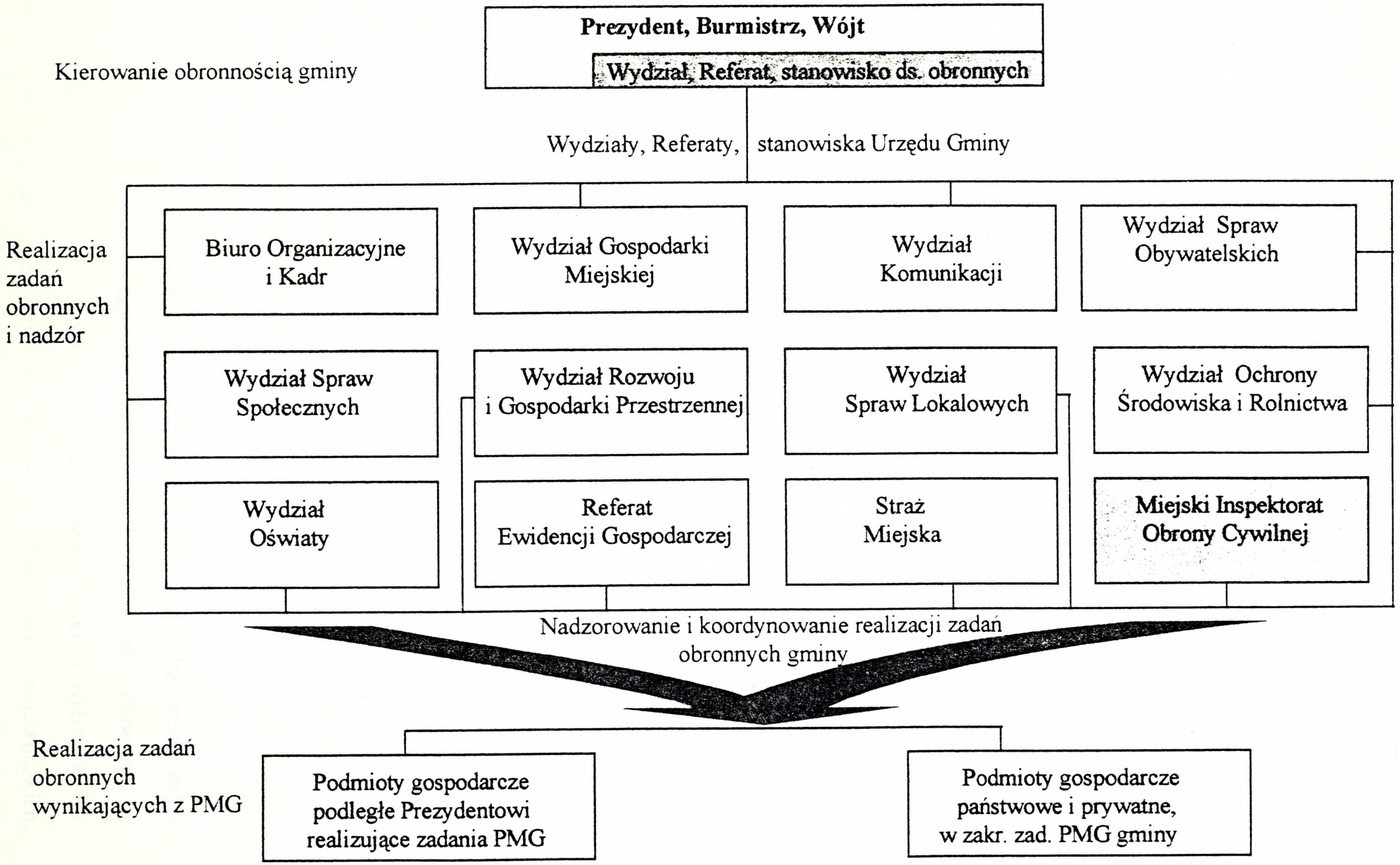

Wariant edukacji obronnej RP w ujęciu strukturalnym

Załącznik 2. Struktury obronne na szczeblu województwa (Wariant)

Załącznik 3.Struktury obronne na szczeblu gminy (Wariant)

Płk mgr Stanisław MALECKI
Departament Prawny MON

Prawne uwarunkowania edukacji obronnej

Departament Prawny MON stanowi zasadniczy trzon - z uwagi na usytuowanie na szczeblu centralnym - systemu obsługi prawnej Ministerstwa Obrony Narodowej oraz sił Zbrojnych i w tym kontekście aktywnie uczestniczy w edukacji obronnej resortu, realizowanej głównie poprzez uświadamianie, popularyzowanie oraz nauczanie norm prawnych odnoszących się do szeroko rozumianej sfery obronności. W tym znaczeniu uczestniczy w tej edukacji, ale głównie jednostek organizacyjnych resortu oraz osób funkcyjnych, zajmujących w nich określone stanowiska służbowe.

Zakres udziału Departamentu Prawnego oraz radców prawnych wykonujących obowiązki służbowe na różnych szczeblach organizacyjnych (centralnym, okręgowym, rodzaju Sił zbrojnych oraz na szczeblu wojewódzkich sztabów wojskowych, związków taktycznych i innych jednostek posiadających obsługę prawną) określa w szczególności:

1. zarządzenie Nr 64/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 listopada 1982 roku w sprawie kształtowania świadomości prawnej żołnierzy i pracowników cywilnych (Dz.Rozk. MON poz. 64 i z 1987 r. poz. 57);
2. zarządzenie Nr 24/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 maja 1983 r. w sprawie obsługi prawnej w wojsku (Dz.Rozk. MON poz.)
3. regulamin organizacyjny Ministerstwa Obrony Narodowej, wprowadzony zarządzeniem Nr Pf 1/MON z dnia 20 listopada 1996 r. w sprawie regulaminu organizacyjnego Ministerstwa Obrony Narodowej (nie publ. w Dzienniku Rozkazów MON).

System obsługi prawnej resortu nie jest zbudowany na zasadzie hierarchicznego podporządkowania, bowiem pomiędzy dyrektorem Departamentu Prawnego a szefami wydziałów prawnych dowództw okręgów wojskowych i rodzajów Sił Zbrojnych oraz radcami prawnymi w związkach taktycznych, wojewódzkich

sztabach wojskowych, szkołach i innych jednostkach organizacyjnych - nie ma powiązania służbowego, lecz jedynie powiązanie merytoryczne, wynikające z realizacji zadań o charakterze merytorycznym. Na tej podstawie możliwe jest przejęcie przez Departament Prawny np. każdej sprawy procesowej.

Obsługa prawna resortu ON nie jest zatem zorganizowana jako „służba" czy też „pion", jak ma to miejsce np. w służbie finansowej, kadrowej, itp.

Zależność służbowa istnieje natomiast na niższym szczeblu (od d-twa OW i RSZ w dół), a wynika to z podległości dowódców niższych ogniw dowódcom wyższego szczebla (ma to więc swoje przełożenie na relacje między szefami wydziałów prawnych i podległymi radcami prawnymi.

Udział obsługi prawnej (radców prawnych) w realizacji edukacji obronnej przejawia się w rożnych formach, w zależności od szczebla, na jakim jest ona prowadzona.

I tak:

I . Na szczeblu centralnym:

Uświadamianie obowiązującego stanu prawnego i wynikających z tego konsekwencji dla resortu ON i poszczególnych jego ogniw, a więc swoiste edukowanie w obszarze „prawo dla obronności", czy też „prawo a obronność" ma miejsce w sferze i na etapie:

1. przedstawiania Ministrowi Obrony Narodowej i innym osobom zajmującym stanowiska kierownicze Ministerstwa opinii o zasadności (celowości) podejmowania określonych inicjatyw legislacyjnych przez resort ON, opiniowania takich działań inicjowanych ze strony innych resortów (organów państwowych, itp.), jak również opanowania przeciwko inicjatywom sprzecznym zarówno z porządkiem prawnym państwa, jak i „interesami" (potrzebami, oczekiwaniami) resortu.

   Opinie takie (przedstawiane w różnych formach np. notatek, meldunków, informacji, projektów pism) pozwalają przekazać osobom, do których są

adresowane - wiedzę (informacje, dane) o prawnych uwarunkowaniach poszczególnych problemów (zagadnień „tematów", itp.);

2. opiniowania projektów aktów normatywnych przygotowywanych przez jednostki organizacyjne ministerstwa (poprzez informowanie co można, czego nie można normować i z jakich względów, a jeśli można, to dlaczego w innej formie, niż proponowana) oraz przekazywania opinii w konkretnych sprawach. Działanie takie, poprzez systematyczność, powtarzalność oraz określone nasilenie informacji, pozwala utrwalać u osób nie będących prawnikami określoną wiedzę o możliwych (lub nie) rozwiązaniach prawnych. Owocuje to pogłębianiem stanu wiedzy o prawie w zakresie obronności, a w konsekwencji trafnością podejmowanych decyzji;
3. nauczania prawa i jego popularyzacji podczas planowanych spotkań z żołnierzami i pracownikami instytucji, do których są zapraszani prawnicy zarówno z Departamentu Prawnego, jak i innych komórek prawnych (instytucji posiadających samodzielną obsługę prawną), sądów wojskowych i jednostek organizacyjnych prokuratury wojskowej;
4. popularyzowania zagadnień obronnych (przez pryzmat rozwiązań prawnych istniejących i postulowanych) przez poszczególnych radców prawnych w środkach masowej informacji (na łamach prasy, periodyków, radia i telewizji) oraz różnego typu informatorach, podręcznikach, itp.;
5. prezentowania opinii o projektach aktów prawnych (z punktu widzenia potrzeb resortu ON) bądź to nadsyłanych przez inne resorty, bądź też takich, z którymi występuje resort ON. Opinie takie prezentowane są również przez przedstawicieli Departamentu Prawnego w szczególności podczas konferencji międzyresortowych, w czasie prac nad projektami ustaw w Parlamencie, itp.;
6. udziału „wojskowych" radców prawnych w szkoleniach organizowanych przez inne resorty dla swoich pracowników (organizacje społeczne, zawodowe, itp.), a dotyczących sfery obronności w uregulowaniach prawnych.

II. Na szczeblu dowództw okręgów wojskowych i rodzajów sił zbrojnych formy udziału radców prawnych w procesie edukowania w obszarze obronnym są odpowiednie jak na szczeblu centralnym, z tą różnicą, że:

1.udział radców prawnych w szkoleniach organizowanych dla kadry i pracowników jednostek organizacyjnych tego szczebla jest szerszy. Radcy prawni są angażowani do tych działań w większym stopniu - częstsze kontakty szefów wydziałów prawnych i radców prawnych z dowództwami i stanami osobowymi niższych szczebli (dzieje się to przy okazji planowania kontroli, wspólnych zamierzeń szkoleniowych, ćwiczeń, itp.);

2. z kolei nieco bardziej ograniczony jest ich dostęp do środków masowej informacji na szczeblu terenowym, gdyż prasa, radio i telewizja tego szczebla rzadziej zajmuje się sprawami obronnymi, a już zwłaszcza w kontekście rozwiązań czysto prawnych.

III. Na szczeblu „terenowym" formy udziału radców prawnych w procesie edukowania obronnego nie różnią się zasadniczo od omówionych w pkt. I i II (opinie i konsultacje dla dowódców, udział w przygotowywaniu decyzji, współpraca w sferze prawnej z innymi komórkami i osobami funkcyjnymi), z tą różnicą, że:

1. radcowie prawi mają znacznie częstszy kontakt ze stanami osobowymi związków taktycznych i jednostek wchodzących w ich skład - ciąży na nich obowiązek prowadzenia szkoleń (informacji, pogadanek, itp.) związanych z omawianiem i popularyzacją unormowań prawnych dotyczących żołnierzy i pracowników wojska (szerzej - spraw obronnych);
2. możliwość dotarcia z popularyzacją prawa na łamach prasy, jeśli taka w danym rejonie funkcjonuje, jest znikoma;
3. radcowie prawni szerzej uczestniczą w szkoleniach organizowanych przez organy samorządu terytorialnego, stowarzyszenia, organizacje, zakłady pracy i szkoły.

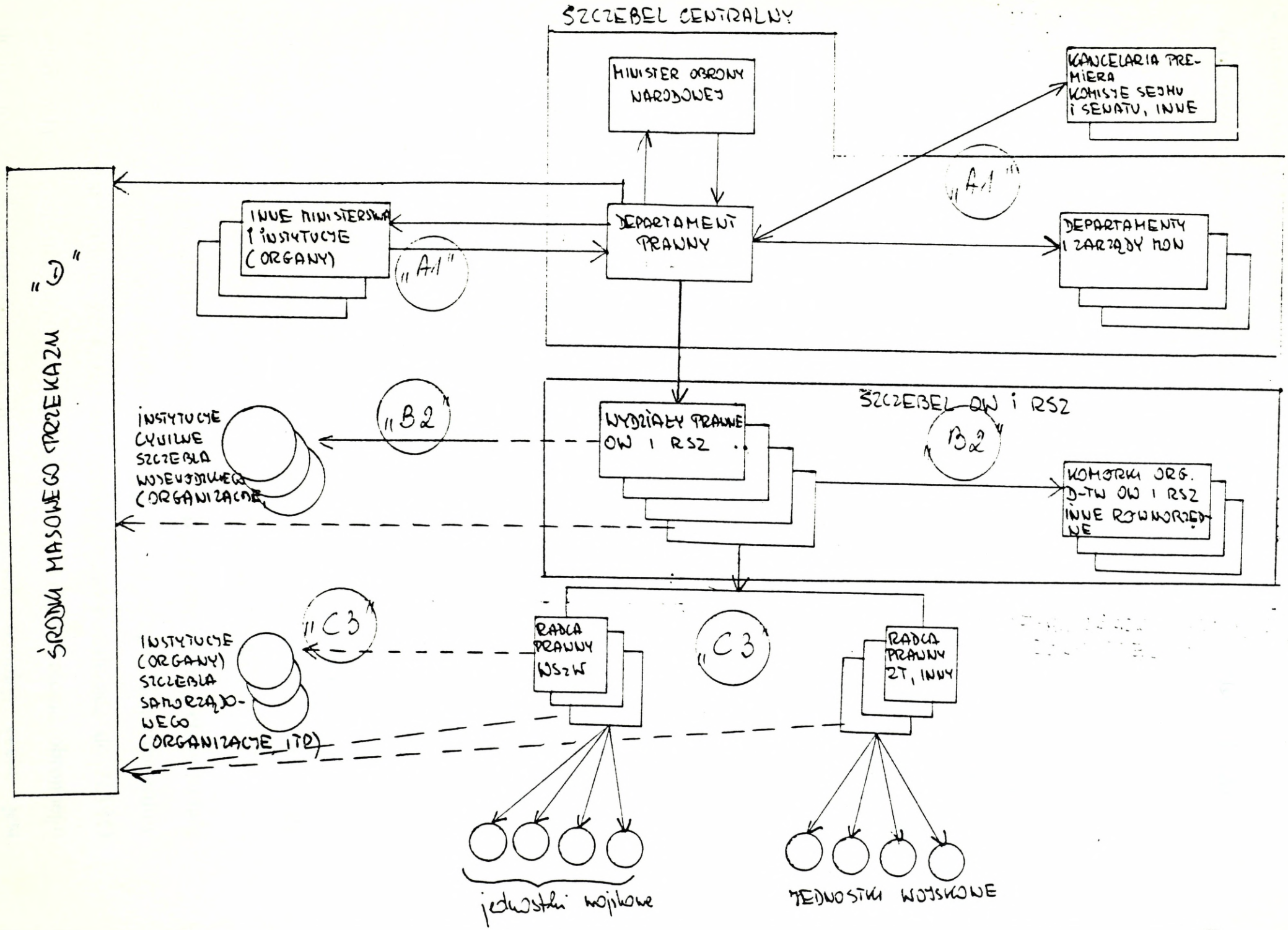
Jeżeli idzie o propozycje ewentualnych zmian, to należy stwierdzić, iż szczupłość kadrowa obsługi prawnej (niewielka ilość etatów, brak chętnych do pracy w resorcie ON ze względu na nieatrakcyjne warunki wynagrodzeń) nie

pozwala na poszerzenie działalności popularyzatorskiej (prawno-obronnej) w ramach obowiązków służbowych radców prawnych.

Wydaje się natomiast, iż istniałaby możliwość skutecznego docierania z problematyką obronną poprzez egzekwowanie szkoleń z tego zakresu (w wielu instytucjach stało się to fikcją), które prowadziliby nie tylko radcowie prawni, ale i sędziowie, prokuratorzy czy przygotowani odpowiednio nauczyciele akademiccy.

Oddzielnym problemem jest to, że szkolenie w zakresie prawa (w tym typowo „obronnego") zostało ograniczone do minimum w szkolnictwie wojskowym.

DEPARTAMENT PRAWNY /OBSŁUGA PRAWNA W WOJSKU/ A EDUKACJA OBRONNA

Dr Kazimierz KORZECKI
Departament Systemu Obronnego MON

Kierowanie systemem edukacji obronnej i kształceniem kadr kierowniczych

W swoim wystąpieniu chciałbym ustosunkować się do tez wprowadzających do dyskusji dzisiejszego seminarium, a także przedstawię jeden z wariantów kierowania systemem edukacji obronnej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na kształcenie kadr kierowniczych państwa.

Traktując edukację obronną jako system bardziej złożony niż prosta suma części tego systemu - musimy liczyć się ze złożonością kierowania tym systemem.

Wychodząc z założenia, że kierowanie edukacją obronną ma na celu przygotowanie i utrzymanie na odpowiednim poziomie systemu kształcenia kadr kierowniczych i aparatu wykonawczego odpowiedzialnych za wykonanie zadań obronnych oraz pozostałej części ludności do działania w warunkach zagrożeń, a także to, że kierowanie edukacją obronna odbywa się w systemie ustawowo uporządkowanych organów władzy, administracji państwowej i samorządowej, zgodnie z przypisanymi tym organom kompetencjom należy przyjąć, że przyszły model systemu edukacji obronnej oraz jego kierowanie powinno uwzględnić praktyczno-prawno-ekonomiczne i inne uwarunkowania zewnętrzne jak i wewnętrzne w Rzeczpospolitej Polskiej.

Mówiąc o uwarunkowaniach zewnętrznych, mam na uwadze nie tylko przestrzeganie prawa międzynarodowego i podpisanych konwencji ale również cały pakiet problemów integracyjnych ze wspólnotą Europejską i z NATO.

W tym miejscu chciałbym odwołać się do wyników poprzedniego etapu badań, przede wszystkim porównania systemu edukacyjnego do europejskich standardów NATO. Należy stwierdzić, że każde europejskie państwo należące do NATO posiada własny system edukacji, uwzględniający potrzeby szkolenia obronnego i docierania do świadomości swoich obywateli. Ich wspólną cechą jest

kompatybilność wysiłków szkoleniowych, podejmowanych przez różne instytucje i organizacje, wykluczająca powtarzanie lub nakładanie się realizowanych problemów.

Natomiast w Polsce niespójność istniejącego systemu edukacji obronnej jest przyczyną niskiego poziomu świadomości i wiedzy naszego społeczeństwa w zakresie problematyki nadzwyczajnych zagrożeń ludzi i środowiska. Sytuacji ogólnej nie zmienia fakt wznowienia szkolenia obronnego dla kierowniczych kadr administracji centralnej i terenowej oraz szerokiego uwzględnienia problematyki zagrożeń okresu pokoju w działalności edukacyjnej obrony cywilnej. Aby taki stan rzeczy mógł ulec poprawie należy w przyszłym modelu edukacji obronnej i systemie jego kierowania uwzględnić szerzej standardy europejskie tak, aby model ten był porównywalny i kompatybilny z rozwiązywaniami państw NATO.

Uwarunkowania wewnętrzne, które powinny mieć zasadniczy wpływ na budowę nowego modelu edukacji obronnej to przede wszystkim: reforma struktur państwa przeprowadzona w ramach reformy Centrum Rządowego; Przewidywane dalsze zmiany w strukturze administracyjnej państwa, uchwalenie nowej ustawy zasadniczej oraz wydanie uchwał okołokonstytucyjnych, w tym również regulujących system edukacji obronnej. W propozycjach rozwiązań przyszłościowych budowanego nowego modelu systemu edukacji obronnej nie może tych czynników pominąć.

1.Kierowanie systemem edukacji obronnej.

Przedstawione we wstępie mojego wystąpienia założenia - że celem kierowania systemem edukacji obronnej jest przygotowane obronnie społeczeństwo, oraz to, że kierowanie odbywa się w systemie ustawowo uporządkowanych organów władzy, administracji rządowej i samorządowej, -określają istotę kierowania.

Istotą kierowania warunkującą ciągłość działania całego systemu edukacji obronnej jest należycie pojmowane i zorganizowane kierowanie jego zasadniczymi elementami przy uwzględnieniu warunków zewnętrznych i wewnętrznych, które omówiłem wcześniej.

Kierowanie całokształtu działań systemu edukacji obronnej polega więc na koordynacji, zgrywaniu działalności szkoleniowej organów władzy i administracji państwowej i samorządowej, sił zbrojnych oraz wszystkich elementów układu pozamilitarnego, a także ludności cywilnej w celu należytego ich funkcjonowania zarówno w czasie pokoju, kryzysów i wojny.

Budując model systemu edukacji obronnej oraz kierowanie nim musimy uwzględnić:

Po pierwsze - funkcje kierowania do których zaliczamy:

- programowanie jako zbiór reguł, zasad i metod decyzyjnych;

- planowanie;

-kierowanie operatywne rozumiane jako organizowanie, pobudzenie i kontrolowanie;

- prognozowanie - określenie przyszłych własności systemu;

- ewidencja;

- sprawozdawczość.

Po drugie - cechy - kryteria charakterystyczne, według których kształtujemy, oceniamy, weryfikujemy i optymalizujemy cały system edukacji obronnej lub poszczególne jego elementy.

Do cech tych zaliczamy:

- **operatywność** rozumianą jako zdolność reagowania systemu edukacji obronnej na to co się dzieje na zewnątrz, na zmianę sytuacji w sferze obronności zarówno w państwie jak i w systemie NATO;

- **ekonomiczność** - wskaźnik charakteryzujący koszt procesu wykonania zadań szkolenia obronnego;

- **funkcjonalność** - określa nam czy system edukacji obronnej, kieruje się łatwo czy też trudno;

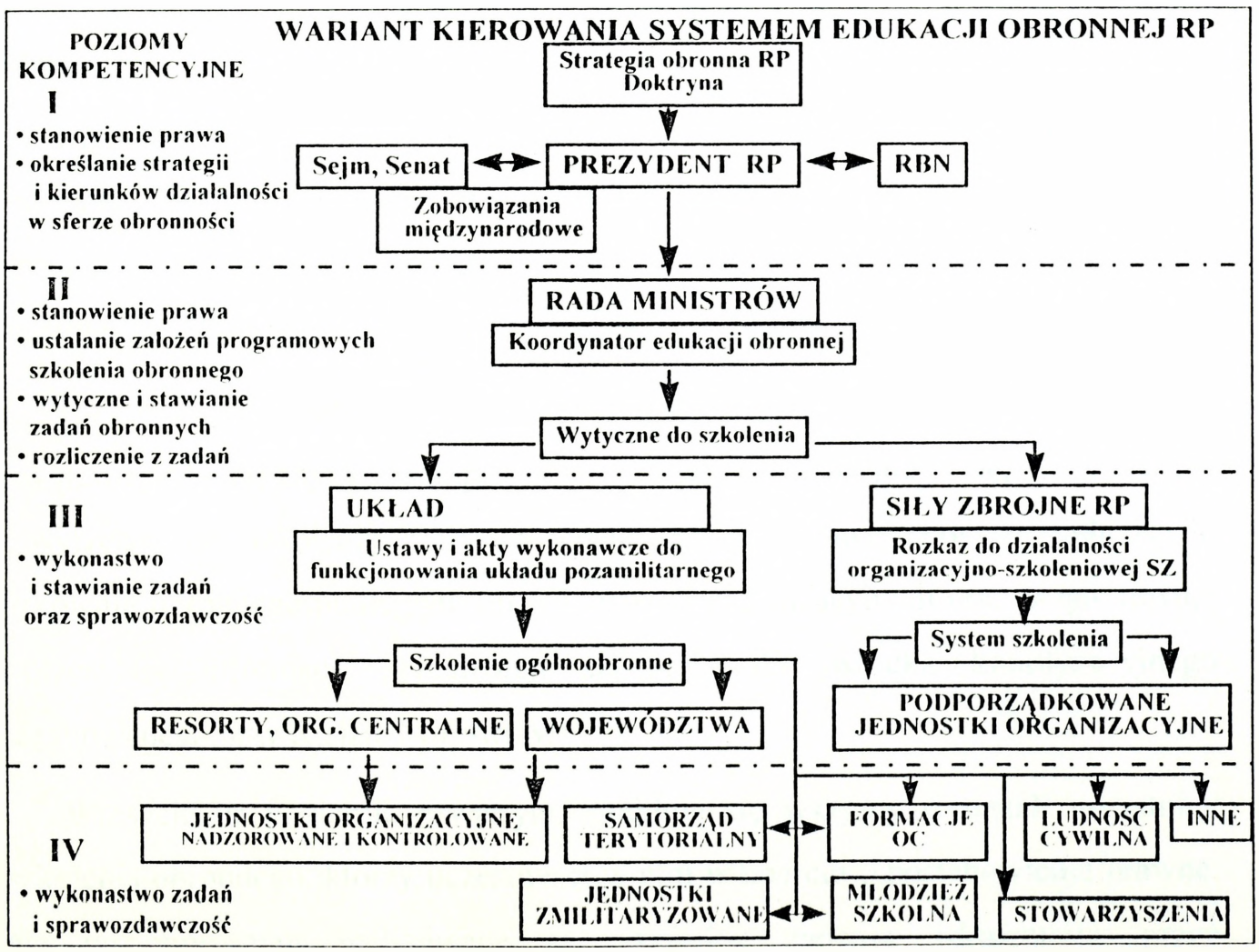
- **sprawność działania** - jest to wskaźnik charakteryzujący proporcje układu wewnętrznego systemu edukacji obronnej, wskaźnik ten określa stopień wykorzystania potencjału danej struktury organizacyjnej;

- **entropia układu** - wskazuje miarę jego nieuporządkowania, szczegółowości i sztywności przepisów, zasad realizacji przebiegających w nim procesów.

Znajomość powyższych wskaźników, na tle przedstawionych funkcji i warunków zewnętrznych i wewnętrznych rzutujących na działanie systemu edukacji obronnej jest podstawą kryteriów weryfikacji i oceny, jest podstawą przedsięwzięć optymalizacyjnych.

W oparciu o przedstawione wyżej warunki, funkcje i cechy powinno się konstruować warianty systemu edukacji obronnej oraz kierowanie tym systemem.

Jeden z wariantów kierowania systemem edukacji obronnej RP został zaprezentowany na rys. 1

Istota tego modelu oparta została na zakresie kompetencyjnym określonym przez nową ustawę zasadniczą. Jest to podział oczywiście umowny. Omówię pokrótce ten wariant.

Przy budowie systemu edukacji obronnej należy wychodzić aktualnie obowiązującej doktryny obronnej. Ona bowiem decyduje o kierunkach działania w sferze obronności.

W pierwszym poziomie kompetencyjnym występuje Prezydent RP, Sejm i Senat oraz Rada Bezpieczeństwa Narodowego. na tym poziomie kompetencyjnym ustanawiane jest prawo, określana strategia działania państwa w zakresie obronności oraz ustalanie kierunków działania w sferze obronności. Organy te w swej działalności uwzględniają zobowiązania międzynarodowe.

Na drugim poziomie kompetencyjnym występuje Rada Ministrów ona to zgodnie z artykułem 146 Konstytucji zapewnia bezpieczeństwo zewnętrzne i wewnętrzne państwa oraz sprawuje ogólne kierownictwo w dziedzinie obronności kraju.

Zgodnie ze swymi kompetencjami Rada Ministrów stanowi prawo; ustala założenia programowe szkolenia obronnego, wydaje wytyczne i stawia zadania obronne oraz rozlicza z tych zadań. Na tym też poziomie kompetencyjnym winien zaistnieć organ (komórka organizacyjna) koordynacji edukacji obronnej.

Na trzecim poziomie kompetencyjnym występują naczelne, centralne i wojewódzkie organy władzy państwowej oraz Siły Zbrojne. One, to w oparciu o wytyczne do szkolenia realizują nakazane im zadania, stawiają zadania do szkolenia obronnego podległym im jednostkom organizacyjnym oraz przygotowują i przesyłają informacje o realizacji szkolenia do ośrodka koordynacyjnego usytuowanego przy Radzie Ministrów.

Wreszcie na poziomie czwartym, znajdują się wszyscy pozostali uczestnicy szkolenia obronnego, którzy uczestniczą w nim w oparciu o postanowienia prawne. Na poziomie tym realizowane są wszystkie zadania szkoleniowe przez wykonawców określonych w wytycznych wydanych przez Radę Ministrów.

Tak zbudowany model odznacza się jasnością i przejrzystością działania. W modelu tym jest jeden ośrodek koordynacji szkolenia obronnego, który czuwa nad tym aby nie krzyżowały się kompetencje i zadania. Poza tym w założeniach programowych określani są wszyscy wykonawcy szkolenia obronnego zarówno, ci którzy je prowadzą jak i ci którzy uczestniczą w tym szkoleniu. W założeniach tych określona jest również rola edukacji równoległej społeczeństwa, którą prowadzą środki masowego przekazu.

2. Kształcenie kadr kierowniczych

Jednym z głównych działów szkolenia obronnego ogniw układu pozamilitarnego jest szkolenie kadr kierowniczych administracji rządowej i samorządowej.

Problemowi temu nadano tak dużą rangę, ponieważ to na kadrze kierowniczej administracji opiera się jeden z elementów systemu obronnego państwa - system kierowania obronnością państwa. O sprawności systemu obronnego decyduje dobrze wyszkolona kadra kierownicza.

Porządkowanie procesu kształcenia kadr kierowniczych rozpoczęto w 1994r. kiedy to na mocy Uchwały rady Ministrów Nr 72 z dnia 4 października 1994r. uruchomiono wyższe kursy obronne dla tych kadr w Akademii Obrony Narodowej.

Równolegle z działaniami na rzecz uruchomienia wyższych Kursów Obronnych, w celu kompleksowego unormowania procesu kształcenia kadr, Departament Systemu Obronnego MON opracował projekt Uchwały Rady Ministrów w sprawie szkolenia obronnego Kadr Kierowniczych.

Projekt ten po uzgodnieniu z ministerstwami i urzędami centralnymi oraz konwentem wojewodów, został przyjęty przez Komitet Spraw Obronnych Rady Ministrów i skierowany do rozpatrzenia przez Radę Ministrów. Aktualnie projekt ten, po uwzględnieniu uwag Kancelarii Prezesa Rady Ministrów znajduje się w Biurze Prezydialnym Szefa Kancelarii Premiera.

W międzyczasie w ramach aktualizacji uchwały Nr pf 4 z 29 czerwca 1985r. - Komitet Obrony Kraju - na posiedzeniu w dniu 28 kwietnia 1997r. przyjął uchwałę

Nr 3/97 w sprawie szkolenia obronnego kadr kierowniczych i pracowników administracji publicznej.

Merytorycznie przyjęta przez KOK Uchwała Nr 3/97 nie różni zasadniczo się od rozpatrywanej przez Radę Ministrów projektu uchwały zgłoszonej przez DSO MON.

Dokumenty te zakładają:

Po pierwsze:

- objęcie szkoleniem obronnym znacznie większej ilości kadr kierowniczych. Przykładowo w szkoleniu na wyższych kursach obronnych w AON uczestniczyć będą:

1) Ministrowie, sekretarze stanu, podsekretarze stanu, kierownicy urzędów centralnych, zastępcy kierowników urzędów centralnych.

2) Wojewodowie i wicewojewodowie.

3) Dyrektorzy generalni urzędów naczelnych, centralnych i wojewódzkich.

4) Dyrektorzy i zastępcy dyrektorów departamentów, wyznaczeni dyrektorzy komórek organizacyjnych ministerstw i urzędów centralnych.

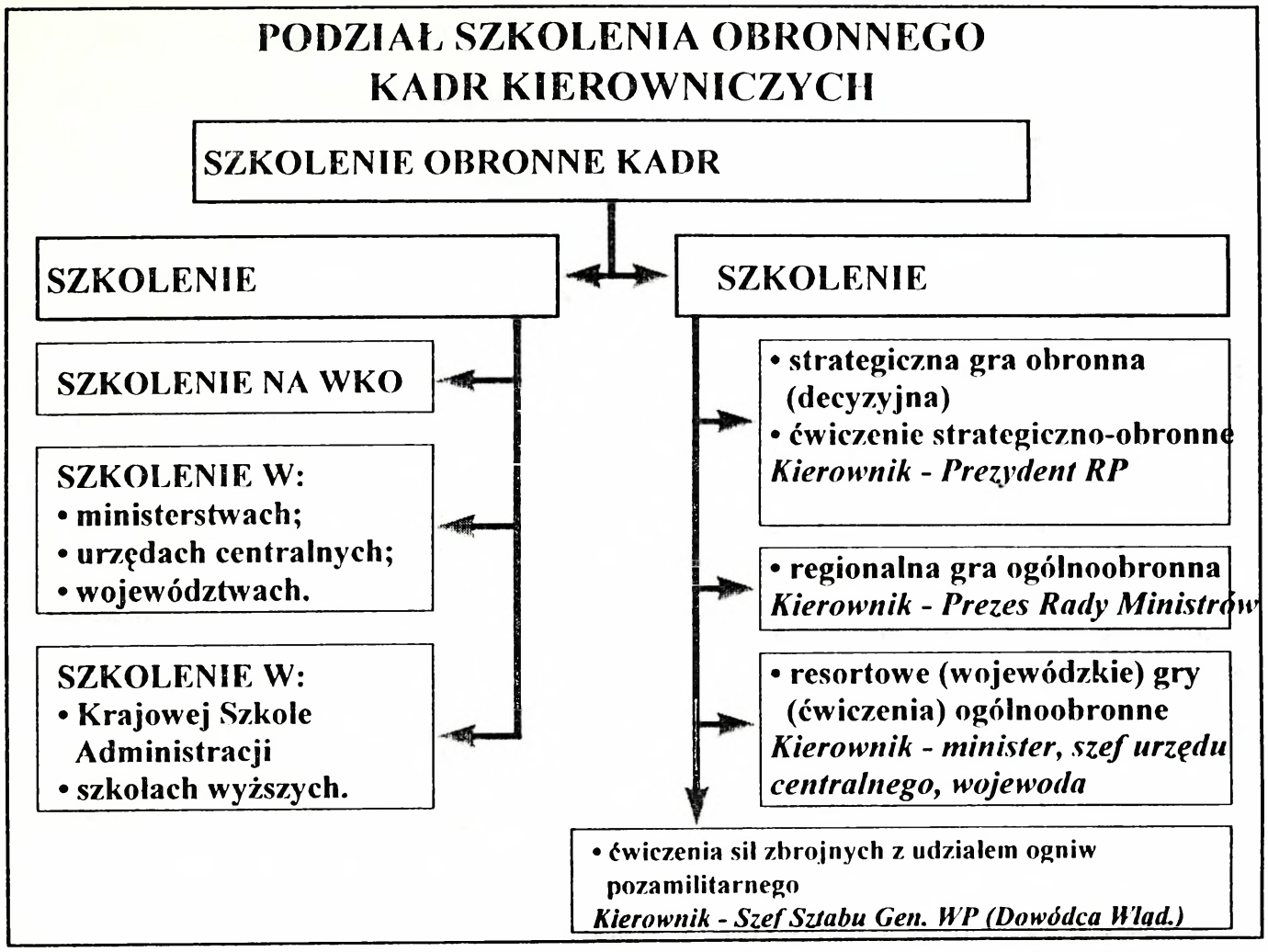
5) Wyznaczeni dyrektorzy (kierownicy) komórek organizacyjnych urzędów wojewódzkich i jednostek organizacyjnych wchodzących w skład rządowej administracji ogólnej w województwie, wyznaczeni dyrektorzy (kierownicy) urzędów administracji specjalnej stopnia wojewódzkiego.

6) Posłowie i senatorowie RP.

7) Osoby zajmujące kierownicze stanowiska w organach, urzędach i instytucjach państwowych nie wchodzących w skład administracji rządowej.

8) Przewodniczący rad oraz prezydenci i burmistrzowie miast.

Po drugie - precyzyjne określenie ram szkolenia obronnego, w tym podział na szkolenie uzupełniające i doskonalące oraz obowiązków jego organizatorów: (rys. 2).

Po trzecie - uściślenie zakresu problematyki szkolenia i modyfikację jego programów, w celu dostosowania ich do wymogów budowanego systemu obronnego państwa;

Po czwarte - wzbogacenie form szkolenia uzupełniającego i doskonalącego.

Ponadto dokumenty te, określają zakres odpowiedzialności i kompetencji kadr kierowniczych dotyczące szkolenia obronnego.

Stosunkowo duży ciężar w sferze przygotowania obronnego kadr (zarówno wojskowych jak i cywilnych) przyjęła na siebie Akademia Obrony Narodowej. Realizuje je m. in. w ramach wspomnianych Wyższych Kursów Obronnych oraz:

Podyplomowego Studium Operacyjno-Strategicznego;

Podyplomowego Studium Obronności Państwa, którego celem jest kształtowanie racjonalnych i innowacyjnych postaw wobec problemów obronności państwa,

rozwijanie i pogłębianie wiedzy strategiczno-obronnej oraz kształtowanie umiejętności rozwiązania problemów związanych z zarządzaniem obroną narodową;

Zaoczne Studium Licencjackiego I Magisterskiego z zakresu zarządzania i marketingu, których program obejmuje również problematykę ekonomiczno-obronną i ekonomiczno-wojskową.

Ponadto źródłem dopływu kadr przygotowanych do kierowania szeroko rozumianą obronnością i realizacji zadań obronnych są:

Krajowa Szkoła Administracji Publicznej;

Uniwersytet Warszawski w ramach Dyplomowego Studium Bezpieczeństwa Narodowego;

Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie i Bydgoszczy, kształcące nauczycieli przysposobienia obronnego.

Również w programy studiów akademii medycznej i wyższych szkół morskich obejmują problematykę obronną.

Kończąc pragnę wyrazić nadzieję, że przedstawiona przeze mnie informacja odnosząca się do problematyki kierowania systemem edukacji obronnej oraz szkolenia kadr kierowniczych administracji rządowej spotka się z Państwa zrozumieniem i choć w małej cząstce przyczyni się do osiągnięcia założonych celów seminarium.

Płk dypl. Edward KABAŁA
Biuro Bezpieczeństwa Narodowego

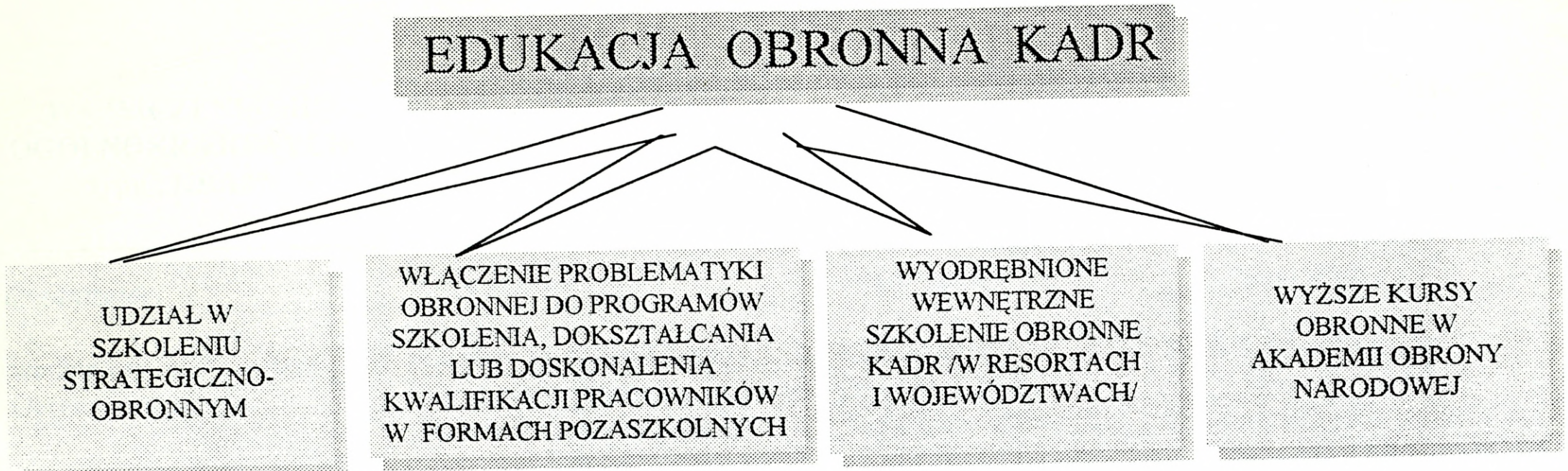
Cele, formy, zadania i struktura oraz kompetencje w zakresie edukacji obronnej kadr kierowniczych i pracowników do spraw obronnych

(Według obowiązującego stanu prawnego)

1. Cele edukacji obronnej

- kształtowanie u osób objętych edukacją świadomości obronnej oraz doskonalenie znajomości i wykonywania zadań w zakresie obronności, jak również kształtowanie i pogłębianie ich umiejętności kierowania i zarządzania w czasie podwyższania gotowości obronnej Państwa i w czasie wojny;
- nabywanie i zgrywanie umiejętności współdziałania organów i podległych jednostek organizacyjnych w planowaniu realizacji zadań obronnych;
- weryfikowanie ustalonych rozwiązań w zakresie obronności.

2. Formy i zadania edukacji obronnej

Uwagi:

- 1 - 3-cią formę szkolenia regulują przepisy uchwału KOK Nr Pf 4 85 z dnia 29 czerwca 1985 r. w sprawie szkolenia obronnego kadr kierowniczych i pracowników aparatu wykonawczego Dz. Urz. KOK Nr 4, poz.28 ;

- 4-tą formę reguluje uchwała Nr 72 Rady Ministrów z dnia 4 października 1994 r. w sprawie szkolenia obronnego kadr kierowniczych administracji publicznej M. P. Nr 56,poz.482 .

UDZIAŁ W SZKOLENIU STRATEGICZNO - OBRONNYM

W ĆWICZENIACH OGÓLNOKRAJOWYCH typu „KRAJ”	W ĆWICZENIACH REGIONALNYCH	W ĆWICZENIACH SIŁ ZBROJNYCH	W INNYCH FORMACH PRZEDSIĘWZIĘĆ SZKOLENIOWYCH
Organizator*:** według ustaleń Komitetu Obrony Kraju ***Uczestnicy: - określone przez Przewodniczącego KOK organy i jednostki organizacyjne wybranych resortów i województw	***Organizator*:** Główny Inspektor Obrony Terytorialnej (pełnił również funkcję Sekretarza KOK) ***Uczestnicy:*** - organy i jednostki organizacyjne określonych resortów i województw; - przedstawiciele instytucji centralnych MON; - dowództwa OW czasu „W”, grupy operacyjne Korpusów WOPK, WSzW ćwiczących województw.	***Organizator:*** Szef Sztabu Generalnego WP, Dowódcy OW i RSZ ***Uczestnicy:*** - grupy operacyjne wybranych województw i resortów	***Organizator*:** Sekretarz KOK ***Uczestnicy:*** - ministrowie, kierownicy urzędów centralnych; sekretarze wojewódzkich komitetów obrony

Zadania:

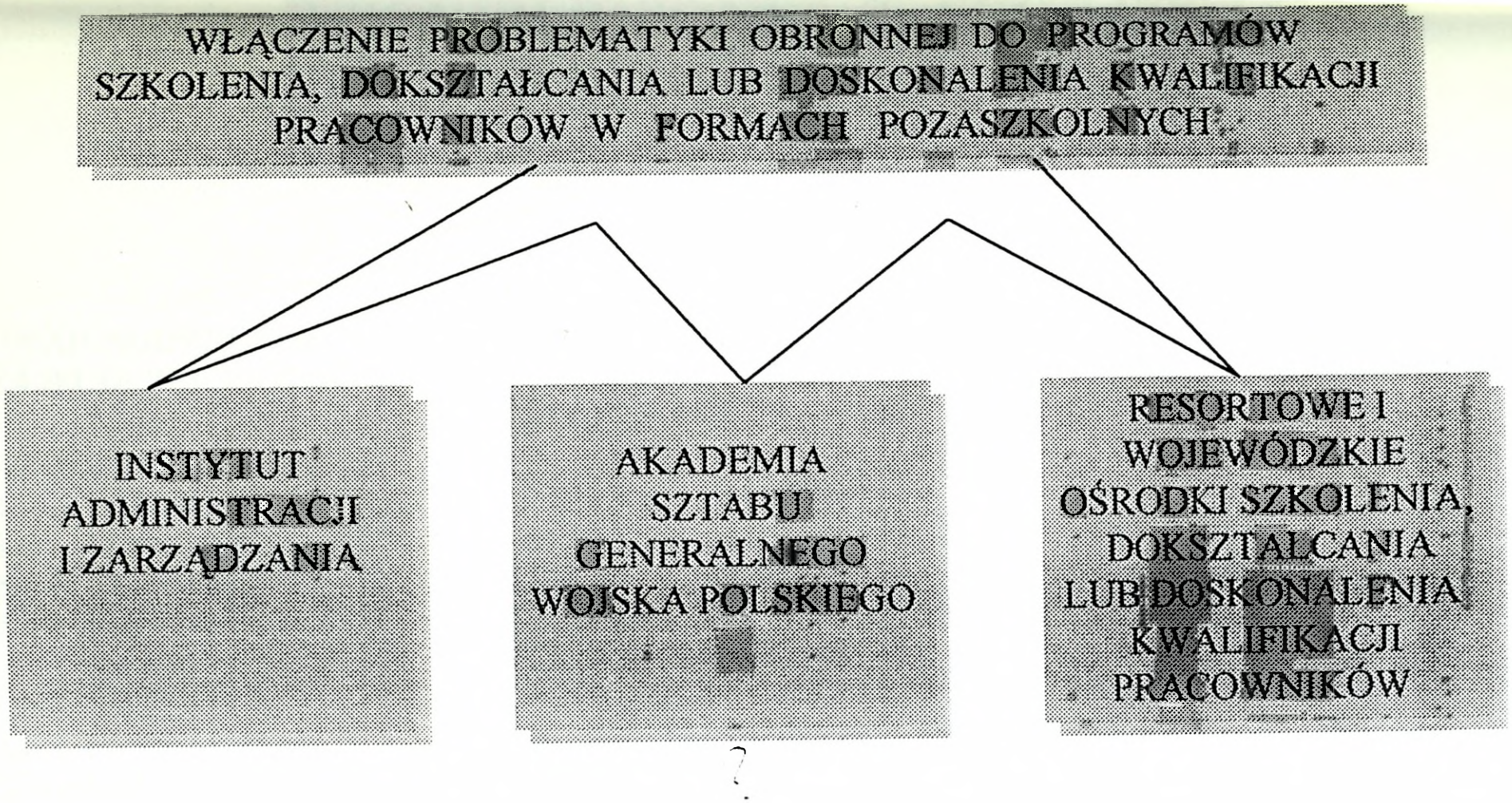
1. *ćwiczeń typu „KRAJ"* - sprawdzenie ustalonych rozwiązań dotyczących funkcjonowania organów władzy i administracji państwowej oraz gospodarki narodowej, a także kierowania i współdziałania poszczególnych elementów systemu obronnego państwa w czasie wzrostu zagrożenia i wojny;
2. *ćwiczeń regionalnych* - doskonalenie umiejętności współdziałania dowództw i sztabów sił zbrojnych z organami i siłami pozamilitarnymi w realizacji zadań operacyjno-obronnych w czasie wzrostu zagrożenia i wojny - funkcjonującymi w umownie przyjętym regionie kraju;
3. *udział w ćwiczeniach dowództw i sił zbrojnych* - nabywanie i zgrywanie umiejętności współdziałania oraz weryfikowanie ustalonych rozwiązań w zakresie obronności;
4. *udziału w innych formach przedsięwzięć szkoleniowych organizowanych przez Sekretarza KOK:*
   - dla ministrów i wojewodów - zapoznanie z podstawowymi problemami dotyczącymi polityki obronnej Państwa i funkcjonowania sił zbrojnych;
   - dla sekretarzy WKO - ujednolicenie interpretacji obowiązujących przepisów normatywno-prawnych w przedmiocie obronności , w tym związanych z funkcjonowaniem WKO.

Uwagi:

- ćwiczenie typu „KRAJ" przeprowadzono pierwszy i ostatni raz w 1973 roku;

- ostatnie ćwiczenie regionalne pk. „MAZURY - 88" przeprowadzono w 1988 roku;

- Sekretarz KOK od 1989 roku zaprzestał prowadzenia szkoleń centralnych dla ministrów i wojewodów, natomiast w roku ubiegłym (1996) rozpoczął organizowanie narad szkoleniowych dla sekretarzy WKO.

Uwagi:

- ***szkolenie w tej formie nie jest obecnie realizowane;***
- *w IAiZ prowadzono je w wymiarze około 10 godzin do czasu jego rozwiązania, tj. do końca lat 80 - tych (na bazie Instytutu utworzono Krajową Szkołę Administracji Publicznej);*
- *w ASG WP- do czasu jej rozwiązania nie uruchomiono zakładanego szkolenia kadry kierowniczej wyższych szczebli organizacyjnych;*
- *w resortowych i wojewódzkich ośrodkach, oprócz ośrodków obrony cywilnej, praktycznie problematyka obronna nie była przedmiotem szkolenia.*

WYODRĘBNIONE WEWNĘTRZNE SZKOLENIE OBRONNE KADR
(W RESORTACH I WOJEWÓDZTWACH)

OGÓLNOOBRONNE ZAJĘCIA ZBIOROWE

wykłady, seminaria, dyskusje problemowe, pokazy - prowadzone w wymiarze 2 - 3 dni w każdym roku

Organizatorzy:
- minister (równorzędny), wojewoda, dyrektor urzędu wojewódzkiego, kierownik urzędu rejonowego, wójt, burmistrz, prezydent miasta i kierownik zakładu pracy.

Uczestnicy:
- kadra kierownicza i pracownicy ds. obronnych bezpośrednio podlegli ww. organizatorom szkolenia

SPECJALISTYCZNE ĆWICZENIA, GRY DECYZYJNE, TRENINGI

resortowe, wojewódzkie, miejskie, miejsko - gminne i zakładowe - prowadzone w każdym roku

Organizatorzy:
- jak w ogólnoobronnych zajęciach zbiorowych.

Uczestnicy:
- odpowiednio do potrzeb i ustalonych celów szkoleniowych podległa kadra kierownicza i pracownicy ds. obronnych.

RESORTOWE I WOJEWÓDZKIE ĆWICZENIA KOMOPLEKSOWE

prowadzone co najmniej jeden raz w okresie pięciolecia

Organizatorzy:
- ministrowie (równorzędni) i wojewodowie.

Uczestnicy:
- jak w ćwiczeniach specjalistycznych, ponadto w wojewódzkich ćwiczeniach kompleksowych mogą uczestniczyć grupy operacyjne administracji specjalnej, funkcjonującej na obszarze województwa.

ZADANIA:

1)*ogólnoobronnych zajęć zbiorowych* - zapoznanie z ustalonymi dla danego stanowiska służbowego zadaniami obronnymi oraz zasadami i trybem ich realizacji, a także przepisami normatywno-prawnymi w zakresie obronności.

2) *specjalistycznych ćwiczeń, gier decyzyjnych, treningów* - doskonalenie lub sprawdzenie umiejętności wykonywania (rozwiązywania) zadań obronnych w założonych ćwiczebnie sytuacjach oraz usprawnienie pracy zespołowej poszczególnych komórek organizacyjnych;

3) *resortowych i wojewódzkich ćwiczeniach kompleksowych* - doskonalenie rozwiązań i wykonywania zadań w procesie podwyższania gotowości obronnej państwa oraz funkcjonowania wojennego systemu kierowania, a także zgrywania działań najważniejszych ogniw struktur organizacyjno-funkcjonalnych poszczególnych resortów i województw.

WYŻSZE KURSY OBRONNE
W
AKADEMII OBRONY NARODOWEJ

CEL

poszerzenie horyzontów wiedzy obronnej i jej ugruntowanie, kojarzenie potrzeb obronnych z pokojowym rozwojem kraju, zdobywanie umiejętności współdziałania i współpracy pomiędzy dowódcami i sztabami wojskowymi a organami administracji rządowej i samorządowej

ORGANIZATOR

Minister Obrony Narodowej we współdziałaniu z Ministrem-Szefem Urzędu Rady Ministrów, w zakresie ustalania programów szkolenia

KOORDYNATOR

Minister - Szef Urzędu Rady Ministrów - w zakresie przyjmowania zgłoszeń i kierowania osób na WKO

UCZESTNICY SZKOLENIA

- ministrowie, sekretarze i podsekretarze stanu, kierownicy urzędów centralnych, dyrektorzy generalni i wyznaczeni dyrektorzy departamentów (komórek równorzędnych) ministerstw i urzędów centralnych, wojewodowie, wicewojewodowie, oraz wyznaczeni dyrektorzy (kierownicy) wydziałów (komórek organizacyjnych) wchodzących w skład urzędów wojewódzkich;
- zaproszeni prezydenci miast wojewódzkich

KOMITET OBRONY KRAJU

SEKRETARZ KOK

BIURO BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

RADA MINISTRÓW

M O N

MINISTER
I RÓWNORZĘDNI

Kierownicy komórek organizacyjnych ministerstwa (równorzędnego) i pracownicy ds. obronnych

Kierownicy i pracownicy ds. obronnych resortowych jednostek organizacyjnych

Kadra kierownicza i pracownicy ds. obronnych resortowych jednostek organizacyjnych

WOJEWODA

Kierownicy komórek organizacyjnych urzędu wojewódzkiego i ich pracownicy ds. obronnych

Kierownicy wojewódzkich jednostek organizacyjnych i ich pracownicy ds. obronnych

Kadra kierownicza wojewódzkich jednostek organizacyjnych

KOMENDANT AON
WKO

Kierownicy urzędów rejonowych, wójtowie, burmistrzowie (prezydenci miast) i ich pracownicy ds. obronnych.

Kadra kierownicza urzędu rejonowego, urzędu gminy, kierownicy gminnych jednostek organizacyjnych i ich pracownicy ds. obronnych

Kadra kierownicza gminnych jednostek organizacyjnych

Kompetencje:

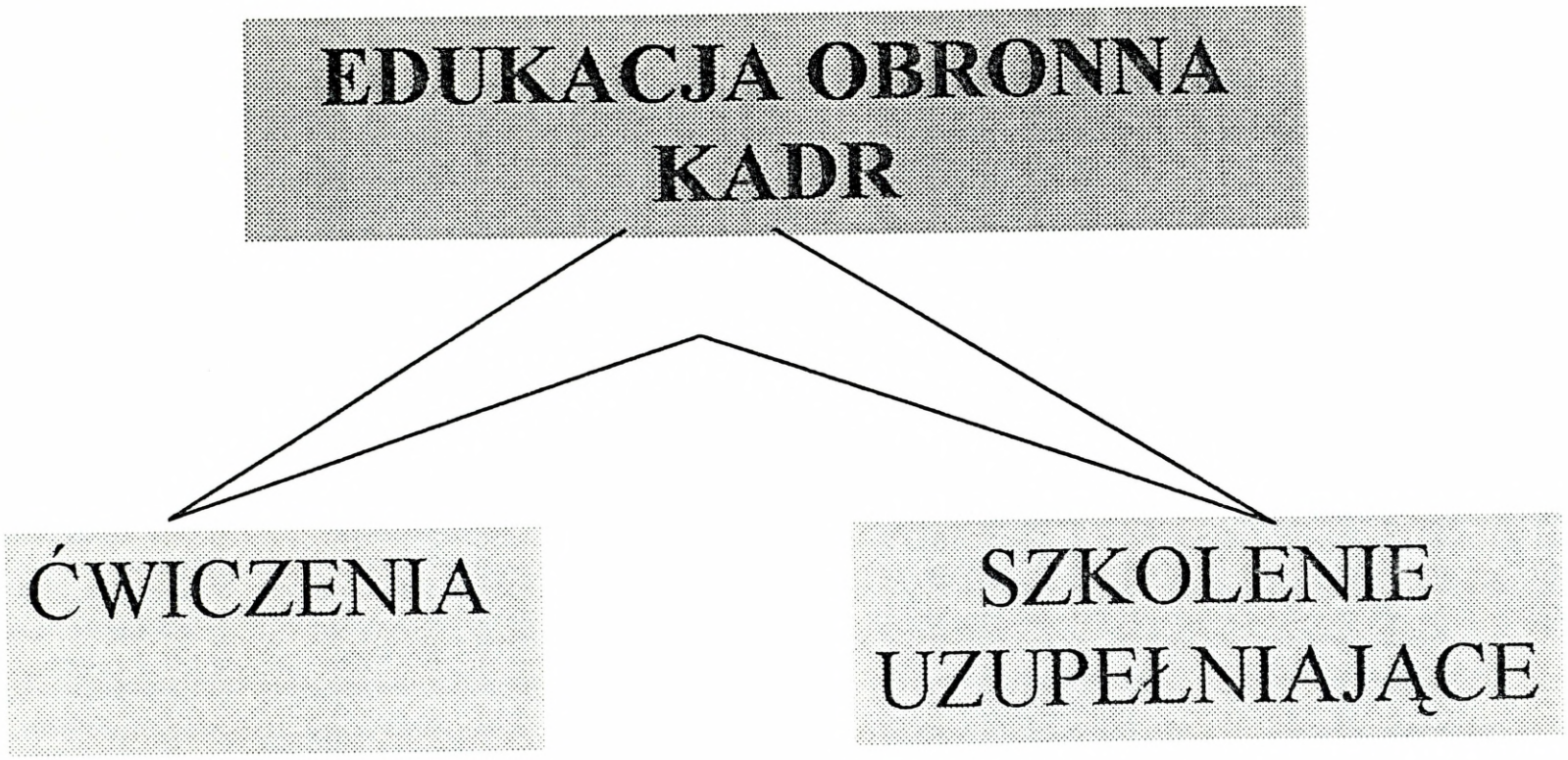
- Komitet Obrony Kraju powierzył Sekretarzowi KOK sprawowanie nadzoru ogólnego nad organizacją i prowadzeniem edukacji obronnej kadr;
- Rada Ministrów zobowiązała Ministra Obrony Narodowej do sprawowania nadzoru nad edukacja kadr na Wyższych Kursach Obronnych w AON;
- w systemie edukacji obronnej kadr istnieje zasada, że każdy przełożony szkoli podległych jemu pracowników;
- w ćwiczeniach i zajęciach zbiorowych mogą uczestniczyć osoby zaliczane do kadr kierowniczych i pracowników ds. obronnych z jednostek organizacyjnych podporządkowanych i nadzorowanych przez organ inny niz. organizujący dane przedsięwzięcie szkoleniowe - po uzgodnieniu z tym organem (np. w ćwiczeniach wojewódzkich - przedstawiciele administracji specjalnej).

PROPOZYCJE

1.Cel edukacji obronnej

- kształtowanie świadomości obronnej osób objętych edukacją, doskonalenie znajomości i wykonywania zadań w zakresie obronności, nabywanie umiejętności współdziałania organów i jednostek organizacyjnych administracji publicznej z odpowiednimi dowództwami i jednostkami organizacyjnymi sił zbrojnych podczas planowania i rozwiązywania sytuacji operacyjno-obronnych, doskonalenie kierowania i zarządzania podczas podwyższania gotowości obronnej państwa i w czasie wojny oraz weryfikowanie przyjętych rozwiązań w zakresie obronności.

2.Formy i zadania edukacji obronnej:

ĆWICZENIA

STRATEGICZNA GRA OBRONNA (DECYZYJNA)

(1 raz na 2 lata)

Organizator:
Prezydent RP

Uczestnicy:
najwyższe kierownictwo państwa (członkowie KOK i wybrani przedstawiciele Rady Ministrów)

OGÓLNOKRAJOWE ĆWICZENIE STRATEGICZNO - OBRONNE

(1 raz w kadencji Prezydenta RP)

Organizator:
Prezydent RP

Uczestnicy:
•wybrana kadra kierownicza i pracownicy ds. obronnych resortów i województw spełniających kluczową rolę w systemie obronnym państwa;
•dowództwa i sztaby jednostek organizacyjnych sił zbrojnych

REGIONALNE GRY (ĆWICZENIA) OBRONNE

(co dwa lata w innym regionie)

Organizator:
Prezes Rady Ministrów

Uczestnicy:
•wybrana kadra kierownicza i pracownicy ds. obronnych resortów, województw i gmin (miast) funkcjonujących na w obszarze danego regionu;
•wydzielone grupy operacyjne dowództw i sztabów sił zbrojnych.

ĆWICZENIA SIŁ ZBROJNYCH

(jeden raz na cztery lata stosownie do koncepcji prowadzenia ćwiczeń SZ RP)

Organizator:
Szef Sztabu Generalnego WP, dowódcy OW, RSZ i ZT

Uczestnicy:
kadra kierownicza i pracownicy ds. obronnych resortów, województw i gmin (miast) stosownie do ustaleń Szefa Sztabu Generalnego WP lub właściwych dowódców wojskowych

RESORTOWE I WOJEWÓDZKIE GRY (ĆWICZENIA) OBRONNE

(jeden raz na cztery - sześć lat)

Organizator:
ministrowie (równorzędni) WKO i wojewodowie

Uczestnicy:
• kadra kierownicza i pracownicy ds. obronnych podporządkowanych i nadzorowanych jednostek organizacyjnych oraz jednostek samorządowych;
•wydzielone grupy operacyjne sztabów sił zbrojnych

GMINNE (MIEJSKIE) GRY (ĆWICZENIA) OBRONNE

(jeden raz na dwa lata)

Organizator:
wójt, burmistrz, (prezydent miasta)

Uczestnicy:
kadra
•kierownicza i pracownicy ds. obronnych urzędów gmin i komunalnych jednostek organizacyjnych ;
•grupy operacyjne wojskowych komend uzupełnień.

ZAKŁADOWE ĆWICZENIA OBRONNE

(jeden raz na dwa lata)

Organizator:
Kierownik zakładu pracy

Uczestnicy:
kadra kierownicza zakładu pracy (jednostki organizacyjnej).

Uwagi:

- pod pojęciem regionu rozumie się część terytorium Polski dającą się wyodrębnić z punktu widzenia operacyjno-strategicznego, obejmującą kilka lub kilkanaście województw mogących w razie wojny znaleźć się w podobnej sytuacji operacyjno-strategicznej i spełniających podobną rolę w wojennym funkcjonowaniu systemu obronnego państwa;
- pod pojęciem gry obronnej (decyzyjnej) należy rozumieć formę organizacyjną przygotowania kadr kierowniczych, polegającą na rozwiązywaniu założonych sytuacji, bez praktycznego angażowania sił i środków;
- pod pojęciem ćwiczenia obronnego należy rozumieć formę organizacyjną przygotowania kadr kierowniczych polegająca na rozwiązywaniu założonych sytuacji z praktycznym angażowaniem sił i środków układu pozamilitarnego;
- aparatem pomocniczym (zespołem autorskim) do przygotowania strategicznych gier obronnych (decyzyjnych) - prowadzonych przez Prezydenta RP powinno być Biuro Bezpieczeństwa Narodowego lub określone ministerstwo (Sztab Generalny WP) - stosowanie do zakresu problematyki rozwiązywanej podczas tej gry (decyzje w tej sprawie powinien podejmować Komitet Obrony Kraju);
- ogólnokrajowe ćwiczenia strategiczno-obronne powinny przygotowywać zespół autorski powołany przez Sekretarza KOK, natomiast regionalne gry (ćwiczenia) obronne - zespół powołany przez Prezesa Rady Ministrów;
- resortowe, wojewódzkie, gminne, zakładowe gry (ćwiczenia) obronne powinny przygotowywać zespoły autorskie powołane przez właściwe organy (kierowników jednostek organizacyjnych);
- dokumentacja ćwiczeń (gier) resortowych i wojewódzkich powinna być uzgodniona, przed jej zatwierdzeniem, z Biurem Bezpieczeństwa Narodowego;
- dokumentacja ćwiczeń (gier) obronnych niższych szczebli organizacyjnych powinna być uzgadniana z właściwym sekretarzem wojewódzkiego komitetu obrony lub kierownikiem komórki ds. obronnych ministerstwa (urzędu gminy).

ZADANIA:

1. *strategicznej gry obronnej (decyzyjnej)* - przygotowanie organizacyjno-funkcjonale kierownictwa państwa do działania w razie zagrożenia bezpieczeństwa państwa lub wojny oraz dostarczanie wniosków do aktualizacji polityczno-strategicznego planu obrony Rzeczypospolitej Polskiej i innych obowiązujących rozwiązań organizacyjno-prawnych w zakresie obronności Państwa;
2. *ogólnokrajowego ćwiczenia strategiczno-obronnego* - sprawdzenie ustalonych rozwiązań dotyczących funkcjonowania organów władzy i administracji państwowej oraz zgrywanie całego systemu obronnego Państwa na czas zagrożenia i wojny;
3. *regionalnych gier (ćwiczeń) obronnych* - sprawdzenie i doskonalenie ogniw układu pozamilitarnego, funkcjonujących w umownie przyjętym regionie kraju, w wykonywaniu zadań operacyjno-obronnych we współdziałaniu z odpowiednimi dowództwami i jednostkami sił zbrojnych;
4. *ćwiczeń sił zbrojnych z udziałem ogniw pozamilitarnych* - weryfikacja treści i sposobów realizacji zadań przez te ogniwa na rzecz sił zbrojnych oraz nabywanie umiejętności współdziałania;
5. *resortowych, wojewódzkich, gminnych, zakładowych gier (ćwiczeń) obronnych* - doskonalenie oraz zgrywanie swoich struktur obronnych - doskonalenie oraz zgrywanie swoich struktur obronnych.

SZKOLENIE UZUPEŁNIAJĄCE

WYŻSZE KURSY OBRONNE W AKADEMII OBRONY NARODOWEJ

SZKOLENIE W RESORTACH, WOJEWÓDZTWACH, GMINACH (MIASTACH) I ZAKŁADACH PRACY

Uwagi:

- szkolenie w AON proponuje się realizować na dotychczasowych zasadach, zmierzając jednak do upraktycznienia stosowanych dotychczas metod (organizowanie gier obronnych);
- szkolenie w resortach i województwach powinno polegać na organizowaniu zajęć teoretycznych i praktycznych (np. zajęć doskonalących, treningów obronnych, dyskusji, pokazów itp);
- problematyka obronna powinna być również realizowana w Krajowej Szkole Administracji Publicznej - przygotowującej przyszłe kadry kierownicze administracji publicznej.

ZADANIA:

1. *Wyższe Kursy Obronne w AON* - jak dotychczas;
2. *szkolenie w resortach i województwach* - zapoznanie z zakresem zadań obronnych przypisanych do określonego stanowiska służbowego, zasadami i trybem ich realizacji oraz zgrywanie poszczególnych komórek organizacyjnych urzędów, zakładów pracy itp. podczas wspólnej realizacji tych zadań.

3. Struktura i kompetencje organów w zakresie edukacji obronnej kadr

Proponuje się pozostawić na dotychczasowych zasadach, powierzając Prezydentowi RP i Prezesowi Rady Ministrów organizowanie i prowadzenie ćwiczeń lub gier obronnych.

Płk dr Stanisław RUTECKI
Ministerstwo Edukacji Narodowej

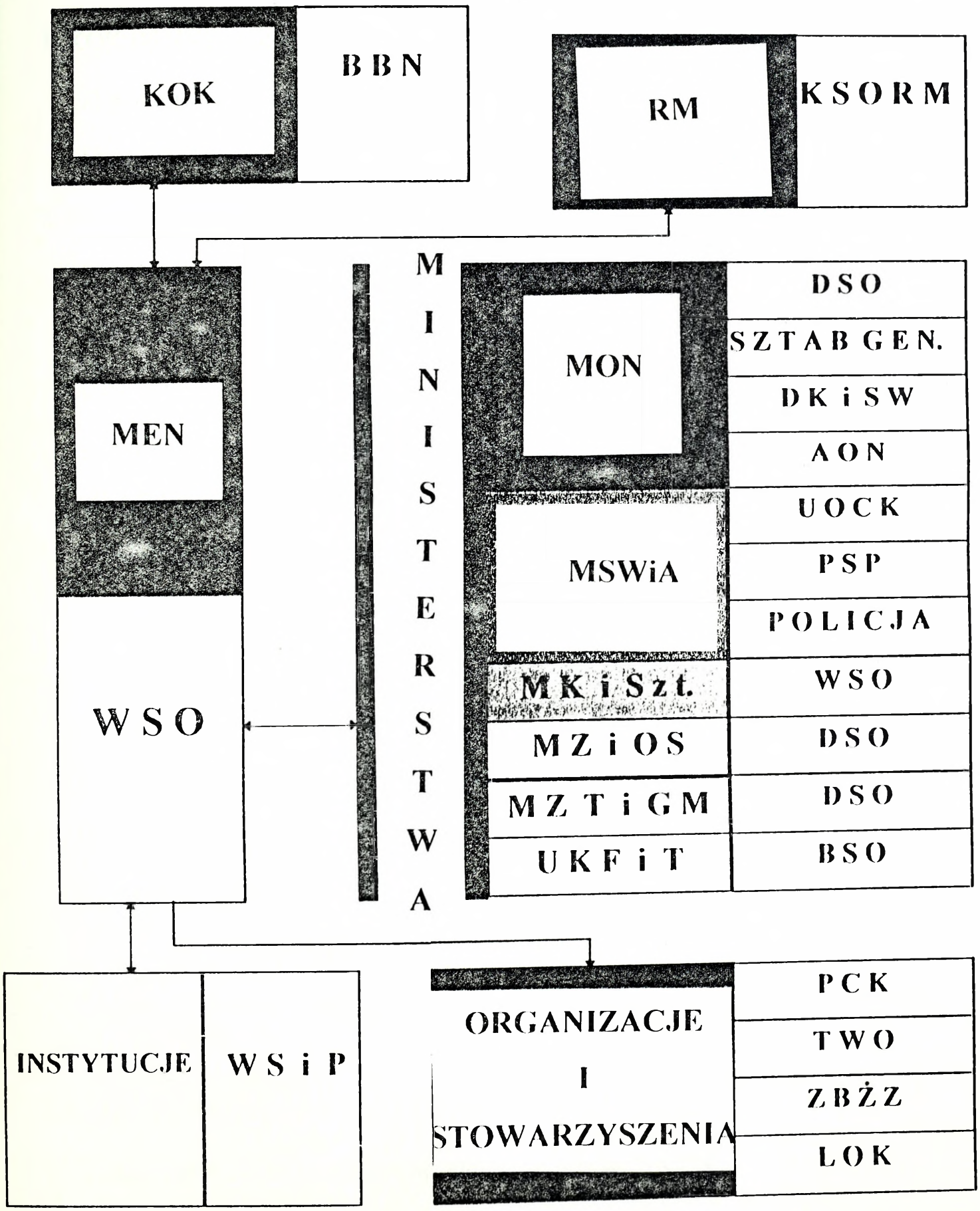
Edukacja obronna w resorcie edukacji narodowej

Głównymi wykonawcami problematyki obronnej w resorcie Edukacji Narodowej są:

- Wydział Spraw Obronnych w Ministerstwie Edukacji Narodowej podległych bezpośrednio Dyrektorowi Generalnemu;
- Starszy Wizytator ds. obronnych w każdym Kuratorium Oświaty podległy bezpośrednio Kuratorowi Oświaty;
- Komórki obronne wyższych uczelni o różnej strukturze i różnej podległości;
- Katedry Wychowania Obronnego WSP Kraków i Bydgoszcz funkcjonujące już od wielu lat oraz nowo powstałe katedry i zakłady wychowania obronnego w WSP: Siedlce, Rzeszów, Zielona Góra i Olsztyn;
- Stanowiska ds. obronnych w Archiwach Państwowych.

Zadania wyżej wymienionych komórek obronnych przedstawione są w strukturze zadaniowej WSO MEN.

I. STRUKTURA WSPÓŁPRACY POZARESORTOWEJ WYDZIAŁU SPRAW OBRONNYCH

STRUKTURA WSPÓŁPRACY POZARESORTOWEJ WYDZIAŁU SPRAW OBRONNYCH /w odniesieniu do części graficznej/.

1. KOK BBN - Komitet Obrony Kraju, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego:

   a) planowanie obronne,

   b)analizy dotyczące realizacji zadań obronnych w resorcie edukacji;

2. RM KSORM - Rada Ministrów, Komitet Spraw Obronnych Rady Ministrów:

   a) edukacja obronna w szkołach podległych MEN,

   b) koncepcja programu „Szkolenie na potrzeby ratownictwa",

3. MON - Ministerstwo Obrony Narodowej

   a) uzgadnianie programu i ogólnych zasad realizacji przedmiotu „Przysposobienie Obronne",

   b) współudział w organizowaniu obozów dla młodzieży szkolnej.

3.1. DSO - Departament Systemów Obronnych;

   a) informowanie o stanie realizacji zadań obronnych w resorcie edukacji,

   b) analizy dotyczące poziomu świadomości obronnej społeczeństwa w aspekcie działalności merytorycznej resortu edukacji.

3.2. Sztab Generalny WP;

   a) współpraca kierowników jednostek organizacyjnych MEN z wojewódzkimi strukturami organizacyjnymi Obrony Terytorialnej Kraju,

   b) pomoc jednostek wojskowych w organizowaniu obozów PO dla młodzieży szkolnej.

3.3. DKiSW - Departament Kadr i Szkolnictwa Wojskowego;

   a) pragmatyka kadrowa oficerów oddelegowanych do MEN.

3.4. AON - Akademia Obrony Narodowej;

   a) koncepcja szkolenia obronnego społeczeństwa,

b) szkolenie obronne kadry kierowniczej MEN.

4. MSWiA - Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji:

4.1. UOCK - Urząd Obrony Cywilnej Kraju;

a) realizacja zadań Obrony Cywilnej w resorcie edukacji w zakresie planowania, organizacji i szkolenia,

b) określenie rodzajów szkół, których uczniowie podlegają obowiązkowi nauczania przedmiotu „Przysposobienie Obronne"

4.2. KG PSP - Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej;

a) koncepcja programu „Szkolenie na potrzeby ratownictwa"

4.3. Komenda Główna Policji;

a) bezpieczeństwo obiektów resortu edukacji zagrożonych zamachami terrorystycznymi,

b) koncepcja programu „Szkolenie na potrzeby ratownictwa"

5. MKiSzt - Ministerstwo Kultury i Sztuki,

MZiOS - Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej,

MTiGM - Ministerstwo Transportu i Gospodarki Morskiej,

UKFiT - Urząd ds. Kultury Fizycznej i Turystyki:

a) koordynacja Programu Mobilizacji Gospodarki na lata 1996-2000 /PMG-2000/,

b) wymiana doświadczeń w zakresie realizacji zadań obronnych przez komórki obronne wyższych uczelni,

c) koncepcja programu „Szkolenie na potrzeby ratownictwa".

6. Instytucje:

6.1. WSiP - Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne;

a) udział w pracach Kolegium Redakcyjnego dwumiesięcznika „Przysposobienie Obronne Obrona Cywilna w Szkole",

b) opracowanie podręczników i pomocy dydaktycznych do realizacji przedmiotu „Przysposobienie Obronne".

7. Organizacje i stowarzyszenia:

7.1. PCK - Polski Czerwony Krzyż;

a) popularyzacja zasad pomocy przedmedycznej wśród młodzieży szkolnej,

b) koncepcja programu „Szkolenie na potrzeby ratownictwa".

7.2. TWO - Towarzystwo Wiedzy Obronnej;

a) popularyzacja problematyki szkolenia obronnego w sferze oświaty,

b) wspólne organizowanie konferencji i sympozjów poświęconych problematyce obronnej.

7.3. ZBŻZ - Związek Byłych Żołnierzy Zawodowych;

a) popularyzacja idei niepodległościowych oraz wiedzy na temat polskiego czynu zbrojnego wśród młodzieży szkolnej,

b) współudział w naradach i konferencjach poświęconych problematyce obronnej.

7.4. LOK - Liga Obrony Kraju;

a) popularyzacja sportów obronnych wśród młodzieży szkolnej,

b) wspólne organizowanie zawodów sportowo-obronnych oraz specjalistycznych obozów PO /np. na prawo jazdy/.

II. STRUKTURA ZADANIOWA WYDZIAŁU SPRAW OBRONNYCH MINISTERSTWA EDUKACJI NARODOWEJ

NACZELNIK WYDZIAŁU SPRAW OBRONNYCH

1. Podlega bezpośrednio Dyrektorowi Generalnemu,
2. Odpowiada za całokształt zadań realizowanych w jednostkach podległych MEN,
3. Koordynuje działalność wszystkich komórek w resorcie edukacji z MON i USOC.

I. ZESPÓŁ PLANOWANIA OBRONNEGO

1. Zadania ogólnoobronne:
   - programy mobilizacyjne na czas wojny dotyczące funkcjonowania resortu w tym okresie,
   - zestawy zadań obronnych na czas podwyższania gotowości obronnej państwa i na czas wojny,
2. Zadania gospodarczo - obronne,
3. Świadczenia na rzecz obronności i sił zbrojnych.
4. Realizacja zadań z zakresu obrony cywilnej,
5. Ochrona tajemnicy państwowej i służbowej,
6. Szkolenie obronne kadr kierowniczych.

II. ZESPÓŁ SZKOLENIA OBRONNEGO MŁODZIEŻY

1. Nadzór nad kształceniem nauczycieli PO w KWO i ZWO - WSP,
2. Opracowanie programów kształcenia (nauczania) dla różnych typów szkół,
3. Opracowanie podręczników i innych pomocy dydaktycznych dla realizacji PO w szkołach,
4. Organizowanie specjalistycznych obozów,
5. Organizowanie imprez i zawodów sportowo - obronnych
6. Prowadzenie wizytacji i nadzoru nad realizacją PO w kuratorium oświaty.

WYŻSZE UCZELNIE KOMÓRKI DS. OBRONNYCH

ZADANIA OBRONNE

1. Zadania ogólnoobronne,
2. Świadczenia na rzecz obronności i sił zbrojnych,
3. Zadania gospodarczo - obronne,
4. Realizacja zadań z zakresu obrony cywilnej,
5. Ochrona tajemnicy państwowej i służbowej.
6. Szkolenie obronne kierowniczej kadry uczelni.

KURATORIA OŚWIATY STARSI WIZYTATORZY DS. OBRONNYCH

1. Nadzór nad realizacją PO w szkołach,
2. Zadania ogólnoobronne,
3. Realizacja zadań z zakresu obrony cywilnej,
4. Ochrona tajemnicy państwowej i służbowej,
5. Rozbudowa i modernizacja bazy dydaktycznej dla potrzeb PO w szkołach,
6. Organizacja imprez i zawodów o charakterze sportowo - obronnym,
7. Organizowanie specjalistycznych obozów PO.
8. Szkolenie obronne kierowniczej kadry kuratorium.

ARCHIWA PAŃSTWOWE STANOWISKA DS. OBRONNYCH

ZADANIA OBRONNE

1. Zadania ogólnoobronne,
2. Świadczenia na rzecz obronności i sił zbrojnych,
3. Zadania gospodarczo - obronne,
4. Realizacja zadań z zakresu obrony cywilnej,
5. Ochrona tajemnicy państwowej i służbowej.
6. Szkolenie obronne kadr.

KATEDRA WYCHOWANIA OBRONNEGO WSP W BYDGOSZCZY

1. Kształcenie nauczycieli PO studiach stacjonarnych i zaocznych,
2. Doskonelenie nauczycieli na studiach podyplomowych,
3. Przygotowanie materiałów pomocniczych dla nauczycieli PO.

ZAKŁAD WYCHOWANIA OBRONNEGO WSP W KRAKOWIE

1. Kształcenie nauczycieli PO na studiach stacjonarnych i zaocznych,
2. Doskonelenie nauczycieli na studiach podyplomowych,
3. Przygotowanie materiałów pomocniczych dla nauczycieli PO.

III. STAN AKTUALNY REALIZACJI PROBLEMATYKI OBRONNEJ.

1. Szkoły podstawowe

Do roku szkolnego 1989/90 problematyka obronna realizowana była w formie oddzielnego przedmiotu nauczania tj. przysposobienia obronnego w ilości godzin od 36 do 76, w ostatnich klasach szkoły podstawowej.

Od roku szkolnego 1990/91 przedmiotu przysposobienie obronne nie istnieje. Formalnie jego treści włączono do programów innych przedmiotów - łącznie 6-8 godzin, pod wspólną nazwą zagadnień z zakresu powszechnej samoobrony. Zagadnienia te są realizowane na lekcjach: biologii, fizyki, chemii oraz godzin wychowawczych w klasach IV - VIII.

Obok zagadnień informacyjnych dotyczących zadań Obrony Cywilnej i regionalnych zagrożeń ekologicznych znajdują się tam zagadnienia z szeroko rozumianego ratownictwa, m.in. zasady udzielania pierwszej pomocy przedlekarskiej, gaszenie zarzewi ognia, ochrona przed promieniowaniem jądrowym, postępowanie w przypadku zetknięcia się z toksycznymi środkami przemysłowymi oraz podczas ogłoszenia alarmu przeciwpożarowego w szkole.

2. Szkoły ponadpodstawowe.

Szkolenie obronne w postaci przysposobienia obronnego pozostało tylko w szkołach ponadpodstawowych. Realizowane jest ono w oparciu o Zarządzenie Nr 36 Ministra Edukacji Narodowej z 29 października 1992 roku. Zgodnie z nim przysposobienie obronne jest obowiązkowym, odrębnym przedmiotem nauki realizowanym w wymiarze i godziny tygodniowo w I i II klasie publicznych i niepublicznych szkół ponadpodstawowych wszystkich typów. W okresie poprzedzającym obowiązywanie ww. Zarządzenia przysposobienie obronne było realizowane w zasadniczych szkołach zawodowych w wymiarze 38-76 godzin, a w liceach i technikach od 144 do 172 godzin.

W związku z tak radykalnym umniejszeniem liczby godzin PO, musiał ulec zmianie programu i skierowany jest on na przygotowanie młodzieży do realizacji podstawowych zadań obronnych. Z programu usunięto znaczną ilość zagadnień o charakterze militarnym.

Celem nauczania przysposobienia obronnego jest przygotowanie młodzieży szkolnej do:

- indywidualnej i zespołowej samoobrony przed skutkami zagrożeń czasu pokoju i wojny;
- kierowanie małymi zespołami obrony cywilnej;
- udzielenia pierwszej pomocy przedlekarskiej.

Realizacja treści programowych służyć powinna:

1) Poznaniu przez uczniów ogólnej wiedzy obejmującej:

- międzynarodowe akty prawne dotyczące obrony ludności i dóbr kultury ww. czasie pokoju i wojny;
- formy spełniania powinności obywatelskiej na rzecz obronności państwa;
- zasady i sposoby powszechnej samoobrony ludności przed skutkami zagrożeń czasu pokoju i wojny;
- zasady prowadzenia akcji ratunkowej w rejonie porażenia.

2) Kształceniu ich umiejętności w:

- posługiwaniu się etatowymi i zastępczymi środkami ochrony przed skażeniami;
- zachowaniu się podczas ewakuacji z terenu zagrożonego;
- wykonywaniu częściowych zabiegów sanitarnych i specjalnych;
- posługiwaniu się podręcznymi środkami przeciwpożarowymi;
- udzielaniu samopomocy i pierwszej pomocy przedlekarskiej;

- kierowaniu małym zespołem obrony cywilnej.

3) Kształtowaniu u uczniów:

- poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo Ojczyzny i przekonania o słuszności oraz konieczności przyswojenia wiedzy i umiejętności z obrony cywilnej;
- gotowości do udzielania pomocy poszkodowanym;
- zasad postępowania i zachowania się podczas uroczystości szkolnych i państwowych.

Program podzielony jest na trzy części obejmujące:

- pierwsza - Wybrane zagadnienia obrony cywilnej;
- druga - Ratownictwo - pomoc sanitarną;
- trzecia - Ogólna, zawiera wyłącznie tematy fakultatywne, służące uzupełnieniu i wzbogaceniu programów oraz rozszerzeniu wiedzy i umiejętności uczniów z dziedziny terenoznawstwa, łączności lub strzelnictwa sportowego.

Nauczyciel PO ma prawo dokonywania zmian w treściach kształcenia w zakresie około 30 % ich całości. Tematy i zagadnienia obligatoryjne są realizowane we wszystkich szkołach. Dobrane przez nauczyciela szczegółowe treści kształcenia uczniów średnich szkół zawodowych powinny być zbieżne z przyszłym ich zawodem. Tematyka dotycząca preorientacji zawodowej powinna być skorelowana z treściami przedmiotów zawodowych. Tak więc, budowa i układ treści programu pozwalają nauczycielowi na konstruowanie jego ostatecznego kształtu oraz dostosowanie go do profilu, możliwości realizacyjnych i zainteresowań młodzieży danej szkoły.

PO zgodnie ze wspomnianym Zarządzeniem Nr 36 MEN może być również w II-giej klasie realizowane w formie tygodniowego obozu wakacyjnego, a także w

innych formach za zgodą kuratora oświaty, np.: po 2 godziny tygodniowo w I lub II klasie. Koszty organizacji obozu w całości ponosi organizator. Aktualnie z tej formy szkolenia tygodniowego obozu się wycofano, ponieważ posiadał on szereg wad, a szczególnie:

- przemęczenie uczniów i monotonia codzienną wielogodzinną problematyką obronną;
- jednotygodniowa choroba ucznia pozbawiania go udziału w całym cyklu szkolenia.

W trakcie przeprowadzania zajęć praktycznych, oddziały liczące ponad 30 uczniów można dzielić na dwie grupy.

PO realizowane jest w ponad 8 tys. szkół ponadpodstawowych, z tego LO stanowią 18 %, ZSZ - 36%, technika - 46%, przez około 3 tys. nauczycieli. Kształceniem nauczycieli PO zajmują się dwie uczelnie: WSP w Krakowie posiadająca Zakład Wychowania Obronnego i WSP w Bydgoszczy od ubiegłego roku posiadająca Katedrę Edukacji Obronnej. W każdym roku kierunek „Pedagogika z wychowaniem obronnym", na studiach dziennych i zaocznych obu uczelni kończy ok. 120 osób, z których do szkolnictwa trafia ok. 60.

Ponadto w ostatnim okresie rozpoczęto kształcenie przyszłych nauczycieli przysposobienia obronnego na uczelniach Zielonej Góry, Rzeszowa, Siedlec i Olsztyna.

Dodatkowo co pewien czas nauczyciele i pracownicy resortu doskonalą i uzupełniają swoją wiedzę z zakresu obronności na kursach w Centralnym Ośrodku Szkolenia Kadr Obrony Cywilnej w Starej Miłosnej, a kierownicza kadra resortu MEN na wyższych kursach obronnych w AON.

Nadzór nad realizacją PO sprawiają dyrektorzy szkół i wizytatorzy do spraw obronnych kuratoriów oświaty. Wcześniej, gdy PO realizowane było w większym wymiarze godzin,,, w kuratoriach oświaty funkcjonowały stanowiska: wicekuratorów ds. obronnych - zlikwidowane w 1989 r., oraz kierowników

zespołów spraw obronnych i starszych inspektorów ds. obronnych zlikwidowane w 1992 r.

Na poziom nauczania PO ma wpływ działający niezmiennie od kilku lat system doradztwa pedagogicznego. W Wojewódzkich Ośrodkach Metodycznych funkcjonują nauczyciele doradcy. Ich liczba uzależniona jest od liczby nauczycieli w województwie i waha się od: najczęściej jednego np. w Chełmie do ośmiu np. w Katowicach.

Jedną z form doskonalenia wiadomości i umiejętności praktycznych dla młodzieży są specjalistyczne obozy szkoleniowo-wypoczynkowe w czasie wakacji. Przygotowują one uczestników do pełnienia funkcji instruktorów tego przedmiotu. Sprzyjają kształtowaniu uczuć patriotyczno-obronnych, świadomej dyscypliny oraz wyrabianiu nawyków życia w zespole i podnoszeniu ogólnej sprawności fizycznej uczestników. Jest to dobra forma zorganizowanego czynnego wypoczynku.

Drugi aspekt obozów to doskonalenie umiejętności pedagogicznych i dowódczo-wychowawczych nauczycieli PO - pełniących poszczególne funkcje na obozie. Zakłada się, że każdy nauczyciel powinien przejść tę formę doskonalenia, przynajmniej co cztery lata.

Program obozu PO, stanowiący podstawę do organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego i wypoczynku rekreacyjnego składa się z trzech części:

- pierwsza - obligatoryjna, obejmuje tematykę do zrealizowania na każdym obozie i zajmuje ok. 15% programu;

- druga - specjalistyczna, stanowi tematykę do zrealizowania zgodnie z wybranym rodzajem obozu i zajmuje ok. 65-70% programu;

- trzecia - fakultatywna, daje możliwość wzbogacenia wiedzy i umiejętności praktycznych uczestników obozu i zajmuje ok. 15-20% programu.

Liczba kuratoriów organizujących obozy PO z każdym rokiem się zmniejsza. W przeszłości organizację obozów PO przewidywała ustawa o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w związku z czym finansowane były

w całości przez budżet państwa. Od 1990 roku, w związku ze zlikwidowaniem zapisu ustawodawczego dot.: organizacji obozów PO, a także zmiany programowe i permanentny brak pieniędzy - uczestnicy obozów pokrywają koszty wyżywienia na obozie, pozostałe wydatki związane z organizacją obozów pokrywa MEN i kuratoria, które je organizują. W roku szkolnym 1995/96 MEN dofinansowało 27 kuratoriów oświaty, gdyż tylko tyle zdecydowało się na organizację obozów PO, borykając się z problemami finansowymi. Środki jakie mogło przeznaczyć w br. MEN były też niższe od ubiegłorocznych. Podwyższając jednak opłaty ze strony uczestników oraz pozyskując sponsorów, którzy w formie sił i środków udzielili pomocy, udało się zorganizować obozy PO, w których przewiduje się uczestnictwo ok. 5000 dziewcząt i chłopców.

Na obozach młodzież, po zdaniu egzaminów, uzyskuje wiele atrakcyjnych specjalności i uprawnień. Efektem ubiegłorocznych obozów było zdobycie następujących kwalifikacji i uprawnień:

- pilota szybowcowego - 150
- skoczka spadochronowego - 110
- prawo jazdy - 640
- patent sternika jachtowego - 20
- patent żeglarza jachtowego - 130
- kartę pływacką - 700
- Młodzieżowego Instruktora PCK -1020
- -Młodzieżowego Instruktora OC -1800

Utrwalaniu wiedzy obronnej popularyzowaniu tej problematyki służą różnego rodzaju zawody sportowo-obronne. Do najważniejszych należą: zawody strzeleckie „O Srebrne Muszkiety" oraz zawody w pięciu konkurencjach „Sprawni jak żołnierze".

Zawody strzeleckie „O Srebrne Muszkiety" posiadają długoletnią tradycję. W br. zostały rozegrane już po raz trzydziesty piąty. Organizatorami są: Ministerstwo

Edukacji Narodowej, Zarząd Główny Szkolnego Związku Sportowego, Polski Związek Strzelectwa Sportowego, Zarząd Główny Ligi Obrony Kraju i redakcja miesięcznika „Żołnierz Polski". Zawody rozgrywane są na szczeblu szkoły, rejonu, województwa, makroregionu /strefy/, których jest osiem i kończą się finałem centralnym. Konkurencja, w której uczestniczą 4-osobowe zespoły z jednej szkoły, punktowana zespołowo i indywidualnie, obejmuje oddanie 60-ciu strzałów z kbks-u do tarczy o wymiarach 16/11 cm, ustawionej w odległości 50 metrów.

Zawody „Sprawni jak żołnierze" odbyły się w ubr. po raz dziewiętnasty. Organizatorami są: MEN, „Żołnierz Polski", ZGSZS oraz ZG LOK. Podobnie jak ww. rozpoczynają się na szczeblu szkoły i kończą finałem centralnym. Zespoły 5-cio osobowe z jednej szkoły walczą w następujących konkurencjach, biegu - na 600 m - dla dziewcząt i na 1000 m dla chłopców, skoku w dal, rzucie granatem do celu, strzelaniu sportowym oraz drużynowym teście sprawnościowym na czas dla chłopców i teście sanitarnym dla dziewcząt.

W obu rodzajach zawodów występuje młodzież szkół ponadpodstawowych oddzielnie dziewczęta i chłopcy. Cieszą się one dużą popularnością wśród młodzieży i stanowią atrakcyjne uzupełnienie przysposobienia obronnego. W br. uczestniczyło w nich ok. 300 tys. młodzieży.

Poza ww., część kuratoriów, pomimo trudności ze środkami na amunicję, organizuje zawody strzeleckie z różnych okazji, np.: Dnia Dziecka, o puchar Kuratora Oświaty czy też świąt regionalnych, oraz funkcjonują ligi strzeleckie. Amunicję pozyskuje się do szkół prowadzących sekcje strzeleckie i uczestniczących w zawodach ze szkół, które ze względu na brak zatwierdzonych strzelnic oraz fakultatywność szkolenia strzeleckiego, nie wykorzystują jej.

Szkolne Koła LOK, PCK, Ligi Morskiej, udział w biegach na orientację, konkursy wiedzy o OC oraz wspomniane wcześniej obozy PO dopełniają wizerunku działalności edukacyjnej szkół w dziedzinie obronności.

Dla popularyzacji problematyki obronnej, nie bez znaczenia pozostaje współpraca szkół, kuratoriów i Ministerstwa ze strukturami OC, LOK, PCK, ZHP,

Związkami Byłych Żołnierzy Zawodowych, Aeroklubem RP, Związkiem Strzeleckim „Strzelec", czy też Departamentem Społeczno-Wychowawczym MON.

Dużą pomocą w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych służy od lat czasopismo nierozerwalnie związane z przedmiotem PO tzn.: „Przysposobienie obronne - obrona cywilna w szkole", na którego łamach drukują ludzie zajmujący się edukacją obronną, w dużej części nauczyciele PO, chcący podzielić się swoim doświadczeniem , uwagami, spostrzeżeniami czy też udzielić rad.

3. Szkoły wyższe.

W szkołach wyższych do 1991 roku problematyka obronna była przekazywana studentom na zajęciach wojskowych lub szkoleniu obronnym, które odbywały się w wymiarze od 150 do 240 godzin rocznie. Zgodnie ze znowelizowaną w 1991 r. ustawą o powszechnym obowiązku obrony RP, w czasie studiów nie ma zajęć wojskowych. Edukacja obronna w szkołach wyższych podległych Ministrowi Edukacji Narodowej została całkowicie usunięta z programu studiów.

Obecnie w dwóch uczelniach - Wyższych Szkołach Morskich w Szczecinie i Gdyni, podległych Ministrowi Transportu i Gospodarki Morskiej prowadzone są zajęcia wojskowe w wymiarze 400 godzin. Dodatkowo prowadzone są w tych uczelniach zajęcia programowe ze szkolenia medycznego oraz przeciwpożarowego. ich wymiar w zależności od kierunku studiów kształtuje się w następujących granicach

- szkolenie medyczne od 32 do 36 godzin;
- szkolenie ppoż. od 44 do 54 godzin w ciągu całych studiów.

Ponadto wyższe uczelnie kształcące przyszłych lekarzy od 1992 r. nauczają nowego przedmiotu - medycyna katastrof. Zajęcia te są przedmiotem obowiązkowym, objętym planem studiów.

Zasadniczym celem nauczania medycyny katastrof jest:

- kształtowanie sposobu myślenia i postępowania w sytuacji strat masowych;

- umiejętność organizacji i nasilania pomocy w warunkach w sytuacji strat masowych;
- umiejętność organizacji i nasilania pomocy w warunkach ekstremalnych, m.in. w czasie wojny;
- opanowanie umiejętności współdziałania interdyscyplinarnego i określenie miejsca pomocy medycznej w akcji ratunkowej;
- przygotowanie do wykonywania funkcji kierowniczych w podstawowych ogniwach organizacyjnych obrony cywilnej w zakresie ochrony zdrowia ludności w czasie pokoju i wojny.

Zajęcia programowe w zakładach medycyny katastrof prowadzone są w wymiarze 80 godzin w ciągu semestru na V rok studiów. Najwięcej czasu przeznaczone jest na ćwiczenia z organizacji i zakresu udzielania pomocy oraz organizacji pracy, łączności i powiadamiania w miejsce katastrof, oraz na wykłady z psychologii ofiar masowego wypadku i katastrof oraz przedstawiające zjawisko paniki i reakcji tłumu. Sporo miejsca poświęca się również na organizację ochrony zdrowia w systemie obrony kraju i toksykologię BST..

Ponadto szkolenie obronne z kadrą dydaktyczną i pracownikami administracyjnymi każdej uczelni prowadzą pracownicy komórek obronnych, którzy oprócz szkolenia wykonują zadania w zakresie:

- ogólnoobronnym;
- gospodarczo-obronnym;
- świadczenia na rzecz sił zbrojnych;
- obrony cywilnej uczelni;
- ochrony tajemnicy państwowej i służbowej.

nauczycielami i pracownikami komórki obronne uczelni.

IV. OCENA

Od roku szkolnego 1990/91 tzn. od momentu wycofania ze szkół podstawowych przedmiotu przysposobienie obronne i wprowadzenia zastępczo zagadnień z zakresu powszechnej samoobrony poziom edukacji obronnej w tych szkołach znacznie się obniżył. Zakres przekazywanej wiedzy jest bardzo wąski /6-8 godzin/, dodatkowo sytuację pogarsza jej rozproszenie zarówno czasowe /klasy IV-VIII/ jak i przedmiotowe /biologia, fizyka, chemia oraz godziny wychowawcze/. Następstwem tego jest duża liczba nauczycieli przekazujących te treści - ok. 17 tysięcy, z czego zdecydowana większość w chwili wprowadzenia obowiązku nauczania powszechnej samoobrony nie posiadała niezbędnego przygotowania, tzn. kursu przedmiotowo-metodycznego.

Szkolenie takie, ze względu na dużą liczbę nauczycieli, prowadzą do chwili obecnej wojewódzkie ośrodki metodyczne. Ponadto jak wykazują kontrole kuratoriów, nawet tak wąsko zakreślone /a może właśnie dlatego/, ustalone programem tematy czasami nie są w ogóle prowadzone lub spłyca się ich treści poprzez łączenie z innymi, mimo odpowiednich poradników wydanych przez Biuro Spraw Obronnych MEN.

Sytuację pogarsza dodatkowo fakt, że tak niski zakres wiedzy z problematyki obronej jest jedynym jak wynika z danych statystycznych, dla ok. 3,5% absolwentów szkół podstawowych, którzy nie kontynuują nauki w szkołach ponadpodstawowych. Dla przykładu, w roku 1995 szkoły podstawowe ukończyło 625 221 uczniów i w tym samym roku naukę podjęło w szkołach ponadpodstawowych 603 863 uczniów co daje 96,5% kontynuujących naukę.

Procent rozpoczynających edukację w szkołach ponadpodstawowych w stosunku do absolwentów szkół podstawowych jest wysoki, jednak dotyczy tylko rozpoczynających, a jak wiemy część z nich z różnych względów przerywa naukę. Brak jest w tej kwestii dokładnych danych, ale i bez nich można stwierdzić, że procent młodzieży bez elementarnej wiedzy obronnej będzie wyższy niż 3,5.

Realizacja przysposobienia obronnego w szkołach ponadpodstawowych w zdecydowanej większości województw przebiega zgodnie z Zarządzeniem Nr 36 MEN.

Zdecydowana większość nauczycieli jest dobrze przygotowana do realizacji przedmiotu PO, nauczyciele ci posiadają wysokie kwalifikacje i zajęcia prowadzą na bardzo dobrym poziomie. Wielu z nich systematycznie podnosi swoje kwalifikacje na różnego rodzaju kursach, czy też szkoleniu organizacyjnym w regionach.

Jest wiele wzorowo urządzonych gabinetów metodycznych. Na podkreślenie zasługuje fakt dobrze urządzonych sal specjalistycznych, w których logicznie rozmieszczone środki dydaktyczne dobrze służą w czasie prowadzenia zajęć. Wielu nauczycieli to pasjonaci, którzy za mizerne zapłaty cały swój wolny czas poświęcają pracy dydaktycznej.

Niekorzystny wpływ na realizację PO w niektórych szkołach mają, ze względu na zmniejszenie od 1992 roku, ilości godzin:

- duża rotacja nauczycieli;
- prowadzenie zajęć przez nauczycieli nie posiadających kwalifikacji, szczególnie w małych miastach, gdzie brak specjalistów od PO lub w sytuacji gdy dyrektorzy szkół nie zabiegając o specjalizację z innej szkoły uzupełniają zajęciami PO etaty nauczycieli własnej szkoły;
- stan bazy materiałowo-dydaktycznej.

W tej ostatniej kwestii nie stwierdza się żadnych pozytywnych zmian, natomiast coraz częściej odnotowuje się fakty zmian pracowni PO na inne. Występuje to zwłaszcza w szkołach, w których, ten przedmiot jest realizowany w niewielkim wymiarze /6-8 godz. tygodniowo/. Ze względu na sytuację finansową oraz małą liczbę godzin PO, nie planuje się rozbudowy bazy, a raczej jej częściową modernizację. Powszechnym zjawiskiem stało się naprawianie sprzętu i pomocy przez nauczycieli i uczniów.

Doposażenie szkół odbywa się częściowo dzięki dobrej współpracy z Inspektorami OC, które nieodpłatnie przekazują wybrakowany, ale nadający się do wykorzystania na lekcjach sprzęt. W pojedynczych przypadkach kuratoria mogą sobie pozwolić na zakup pomocy np.: fantomów, remonty, modernizację czy też adaptację pomieszczeń na strzelnice.

Do zmniejszenia atrakcyjności przysposobienia obronnego przyczyniły się między innymi: zaliczenie strzelectwa do zajęć fakultatywnych oraz brak środków na amunicję. Sytuacje ratują w tym względzie specjalistyczne obozy szkoleniowo-wypoczynkowe w czasie wakacji oraz zawody sportowo-obronne.

Jednak brak zapisu ustawowego o obowiązku organizacji obozów PO powoduje brak funduszy na ten cel czego z kolei następstwem jest stopniowe zmniejszanie się liczby kuratoriów-organizatorów obozów. Rezygnacja kuratorium z organizacji obozu w jednym roku przyczynia się, biorąc pod uwagę wcześniejsze doświadczenia innych kuratoriów, do niszczenia i zubożenia bazy obozowej i sprzętu, a w konsekwencji całkowitego zaniechania działalności obozowej, która raz przerwana, napotyka zazwyczaj zbyt duże przeszkody finansowe uniemożliwiające ponowne rozpoczęcie działalności.

W każdym spośród 27 kuratoriów, które w br. podjęły się organizacji obozów PO baza obozowa przedstawia się skromnie. Brak pieniędzy na nowe mundury, sprzęt jest systematycznie naprawiany, choć często w ponad 50% mógłby być wybrakowany.

Wymiana sprzętu jest jednak zbyt kosztowna i tylko nieliczne kuratoria dokonują częściowej, aby zabezpieczyć funkcjonowania obozów. Obozy te cieszą się olbrzymią popularnością wśród młodzieży i ich rodziców. Rodzice bardzo chętnie kierują swoje dzieci na tego typu obozy ponieważ oprócz zdobywania różnych specjalności, wypoczynku i rekreacji młodzież jest ciągle pod stałą opieką wykwalifikowanych wychowawców, co uniemożliwia młodzieży wkroczenie na ścieżki przestępcze, demoralizujące lub zbliżanie się do różnych nałogów.

W zakresie szkolenia obronnego studentów na uczelniach podlegających MEN, od czasu usunięcia z programu studiów zajęć wojskowych tzn. od 1991 r. ze

studentami nie prowadzi się żadnych zajęć z problematyki obronnej. Jedynie na zasadzie porozumienia między MON i rektorem na Uniwersytecie Warszawskim powstało Studium Bezpieczeństwa Narodowego. Problematyka obronna jest prowadzona w wymiarze 240 godzin.

V. KIERUNKI DZIAŁAŃ

1. Skoncentrować wysiłki i uaktywnić działanie wszystkich organów odpowiedzialnych za realizację problematyki obronnej co w efekcie przyczyniłoby się do zwiększenia efektywności nauczania i pełnej realizacji aktualnie obowiązujących programów nauczania.
2. Wprowadzić przedmiot przysposobienie obronne do 8 klasy szkoły podstawowej w wymiarze 1 godziny tygodniowo, tj. łącznie 36 godzin w całym roku szkolnym, wycofując jednocześnie zagadnienia z zakresu powszechnej samoobrony.
3. Rozważyć możliwość zapisu o obowiązku organizowania obozów PO, w tworzonych dokumentach normatywnych dot.: obronności państwa z uwagi na brak ustaleń prawnych w tej kwestii.
4. Przywrócić szkolenie obronne studentów w formie, którą należałoby rozważyć. Prowadzone mogłyby być np. jak w poprzednim okresie w uczelniach - studiach wojskowych lub stworzyć nowy ośrodek krajowy /centralny/ ewentualnie ośrodki zlokalizowane przy okręgach wojskowych.
5. Kontynuować prace w międzyresortowym Zespole MZiOS, Komenda Główna Policji, Komenda Główna Państwowej Straży Pożarnej, PCK, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Główny Urząd Nadzoru Budowlanego, MEN /ds. szkolenia na potrzeby ratownictwa w Polsce, dążąc do szybkiego osiągnięcia optymalnego rozwiązania w tej kwestii.
6. W perspektywie 3-5 lat w przypadku wejścia w życie ustawy o obowiązku wojskowym i innych powinnościach obronnych, a w związku z tym skrócenia czasu odbywania zasadniczej służby wojskowej do 12 miesięcy, zwiększyć o

jedną godzinę tygodniowo nauczanie PO w II klasie szkoły ponadpodstawowej, co da w sumie 1 godz. w I klasie i 2 godz. w II klasie, w celu wypełnienia luki powstałej w zakresie edukacji obronnej młodzieży, spowodowanej krótszym okresem szkolenia w wojsku.

7. W perspektywie 10-15 lat przy postępującym procesie uzawodowienia wojska, zwiększyć o jedną godzinę tygodniowo nauczanie PO w I klasie szkoły ponadpodstawowej, co da w sumie 2 godz. w I klasie i 2 godz. w II klasie. Jeżeli przysposobienie obronne w szkole ponadpodstawowej miałby stanowić jeden z zasadniczych elementów powszechnego szkolenia obronnego społeczeństwa należałoby rozważyć jeszcze większe rozszerzenie programowe tego przedmiotu.

VI. Obecnie zostały opracowane nowe podstawy programowe.

Wyróżniono w nich 5 elementów kształcenia, w których wskazano jakie zadania edukacyjne ma realizować szkoła jako całość.

Zasadnicza różnica treści w nich zawartych w stosunku do aktualnie obowiązujących programów polega na włączeniu terenoznawstwa i strzelectwa do tematów obligatoryjnych /poprzednio były to tematy do wyboru/ oraz wydzielenie 5 etapów. Wyhamuje to niewątpliwie niekorzystną tendencję dyrektorów szkół do likwidacji magazynów broni i pozbywania się broni, mimo dużego zainteresowania strzelectwem ze strony młodzieży.

Cała problematyka obronna, która aktualnie jest realizowana, w nowych podstawach programowych zawiera się w zasadzie w etapie III i IV /klasy 7-8 i 1-2 szkół ponadpodstawowych/.

Pozostałe trzy etapy nakładają na szkoły następujące zadania:

a) ETAP I /1-3 klasa/:

- nauczenie właściwego zachowania po usłyszeniu sygnału;
- doskonalenie właściwych zachowań /bezpiecznych/;

- rozwijanie zainteresowań znakami znajdującymi się na terenie szkoły;
- zapoznanie z zasadami postępowania w zranieniach.

b) ETAP II /4-6 klasa/:

- umożliwienie uczniom poznania zagrożeń związanych z kontaktem z przedmiotami wybuchowymi, niebezpiecznymi, niewybuchowymi i niewypałami;
- doskonalenie umiejętności właściwego zachowania się /postępowania/ w wypadku zetknięcia się z toksycznymi środkami przemysłowymi;
- zapoznanie z częściowymi zabiegami sanitarnymi;
- doskonalenie umiejętności właściwego postępowania w szkole w sytuacji zagrożenia;
- poznanie zasad udzielania pierwszej pomocy przeciwlekarskiej;
- poznanie podstawowych zasad Organizacji Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca /PCK MCK i CP/.

c) ETAP V /3-4 klasa szkoły ponadpodstawowej/:

- pogłębianie świadomości potrzeby udzielania natychmiastowej i niezbędnej pomocy poszkodowanym w czasie pokoju i podczas wojny;
- kształtowanie pozytywnych dla obronności kraju postaw obywatelskich i przygotowanie do wykonywania zadań samodzielnych i w zespołach formacji obrony cywilnej;
- umożliwienie uczniom osiągania poczucia odpowiedzialności za bezpieczeństwo ojczyzny oraz przeświadczenia o słuszności i konieczności realizowania przedsięwzięć obronnych;

- przygotowanie do wykonywania podstawowych zadań obronnych i obrony cywilnej.

Treści nauczania obronnego na etapie V są mocno zróżnicowane, w zależności od własnych zainteresowań uczniów. Będą również podyktowane wymogami dalszych etapów edukacji, np. w szkołach oficerskich /wojskowych, policyjnych, strażackich/, straży pożarnej, w pomaturalnych szkołach ratownictwa medycznego, celników itp.

Treści nauczania określą wspólnie nauczyciele i zainteresowani uczniowie.

Inspektor Wiesław SZYMCZYK
Biuro Spraw Obronnych MSWiA

Edukacja obronna w resorcie spraw wewnętrznych i administracji

I. Rola ministra spraw wewnętrznych w systemie obronnym państwa.

1. Polega na:

- udziale w zachowaniu suwerenności, niepodległości i integralności terytorialnej RP;
- ochronie struktur państwa;
- udziale w wojennym systemie kierowania;
- ochronie ludności przed katastrofalnymi zagrożeniami przemysłowymi, klęskami żywiołowymi;
- działaniach na rzecz innych elementów i organów Systemu Obronnego Państwa, w tym Sił Zbrojnych RP oraz gospodarki narodowej (ochrona obiektów).

2. Działania wynikające z tego obowiązku polegają głównie na realizacji zadań między innymi w dziedzinach:

- ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- ochrony granicy państwa;
- ochrony przeciwpożarowej;
- administracji publicznej;
- państwowego nadzoru budowlanego;
- geodezji i kartografii;
- obronności i ochrony bezpieczeństwa państwa.

3. Do zadań Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji należy inicjowanie i realizacja polityki oraz zapewnienie koordynacji działań w dziedzinach wymienionych w pkt. 2.

Zadania dotyczące ww. dziedzin są realizowane przez wszystkie wyspecjalizowane służby podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, a więc: Policję, Państwową Straż Pożarną, Straż Graniczną, Obronę Cywilną i innych jednostek organizacyjnych resortu, a pomoc obywateli w realizacji tych zadań jest powinność prawną i moralną wobec państwa i własnego środowiska.

Zgodnie z **„Ustawą z dnia 21 czerwca 1996 roku o urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji"** - Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji ma następujący obszar odpowiedzialności **/schemat nr 1/.**

Aparatem wykonawczym Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, działającym zgodnie z jego zarządzeniami, decyzjami, poleceniami oraz pod jego bezpośrednim nadzorem i kierownictwem jest - **MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI /schemat 2/.**

W zakresie określonym w odrębnych przepisach Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji wykonuje nadzór nad działalnością województw oraz koordynuje działalność i funkcjonowanie terenowych organów rządowej administracji ogólnej i specjalnej oraz ich współdziałanie z administracją samorządową.

Na zasadach określonych w odrębnych przepisach Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji współdziała z innymi organami administracji rządowej oraz organami samorządu terytorialnego.

Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, wykonującemu funkcje Naczelnego Organu Administracji Rządowej, są nadzorowane, podległe lub podporządkowane Centralne Organy Administracji Rządowej (COAR) oraz inne organy i jednostki organizacyjne resortu spraw wewnętrznych i administracji **(ROZPORZĄDZENIE PREZESA RADY MINISTRÓW z dnia 24 grudnia 1996 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji).**

4. Centralne Organy Administracji Rządowej (COAR) nadzorowane i podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ustawowo powołane, wyodrębnione pod względem organizacyjnym i kompetencyjnym elementy administracji rządowej wykonującej określone zadania:

1. w sprawach utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego - KOMENDANT GŁÓWNY POLICJI; (Ustawa o Policji z dnia 6.04.1990 r.) /załącznik nr 3/;
2. w sprawach ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego - KOMENDANT GŁÓWNY STRAŻY GRANICZNEJ; (Ustawa o SG z dnia 12.10.1990 r.) /załącznik nr 4/;
3. w sprawach organizacji krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz ochrony przeciwpożarowej - **KOMENDANT GŁÓWNY PAŃSTWOWEJ STRAŻY POŻARNEJ; (Ustawa o PSP z dnia 24.08.1991 r.) /załącznik nr 5/;**
4. w sprawach ochrony ludności, zakładów pracy, urządzeń użyteczności publicznej, dobór kultury, ratowanie i udzielanie pomocy poszkodowanym w czasie wojny oraz współdziałanie w zwalczaniu klęsk żywiołowych i zagrożeń środowiska, a także usuwanie ich skutków we współdziałaniu z innymi organami - **SZEF OBRONY CYWILNEJ KRAJU; (Ustawa o powszechnym obowiązku obrony RP z dnia 21 listopada 1967 r.);**
5. Główny Inspektor nadzoru budowlanego;
6. Główny geodeta kraju.

5. Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji podporządkowane są jednostki wojskowe:

- Nadwiślańskie Jednostki Wojskowe MSWiA;
- Biuro Ochrony Rządu;
- Jednostka Wojskowa Nr 2305.

6. Inne organy i jednostki organizacyjne podległe Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji.

1. Dyrektor Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA;
2. Naczelny Inspektor Nadzoru Budowlanego;
3. Kierownik Inspektoratu Nadzoru Budowlanego;
4. Centralny Zarząd Służby Zdrowia MSWiA;
5. Wyższa Szkoła Policji;
6. Szkoła Główna Służb Pożarniczych;
7. Ośrodek dla uchodźców w Nadarzynie;
8. Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Budownictwa Inżynieryjnego „HYDROBUDOWA"
9. Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Instalacji i Urządzeń Elektrycznych w Budownictwie „ELEKTROMONTAŻ"
10. Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Przemysłu Betonów „CEBET";
11. Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Przemysłu Elementów Wyposażenia Budownictwa „METALOPLAST"
12. Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Przemysłu Stolarki Budowlanej „STOLBUT";
13. Centralny Ośrodek Badawczo-Rozwojowy Techniki Instalacyjnej „INSTAL",
14. Instytut Techniki Budowlanej.

II. SZKOLENIE OBRONNE W RESORCIE SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI.

Szkolenie obronne jest jednym z podstawowych przedsięwzięć organizacyjnych i doskonalących system obronny państwa. Szkolenie to ma zapewnić przygotowanie wszystkich organów administracji państwowej, samorządu terytorialnego, organów gospodarczych, organizacji społecznych oraz ludności do wykonywania ustawowych obowiązków w zakresie wszystkich organów administracji państwowej, samorządu terytorialnego, organów gospodarczych, organizacji społecznych oraz ludności do wykonywania ustawowych obowiązków w zakresie realizacji zadań obronnych, z uwzględnieniem dokonujących się obowiązków w zakresie realizacji zadań obronnych, z uwzględnieniem dokonujących się przemian ustrojowych, własnościowych, ekonomicznych i administracyjnych kraju.

Zgodnie z przyjęta zasadą, że poszczególne formacje i jednostki organizacyjne resortu spraw wewnętrznych i administracji w okresie zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny będą wykonywać przede wszystkim swoje ustawowe zadania o wzmożonym nasileniu, ze względu na zaistniałą sytuację. Stan realizacji tych zadań będzie między innymi uwarunkowany stopniem przygotowania zawodowego. Dlatego cały system szkolenia oparty jest na przygotowaniu funkcjonariuszy do skutecznego wykonywania powinności w zakresie działania poszczególnych formacji czy jednostek organizacyjnych resortu.

Zgodnie z tą zasadą, w resorcie spraw wewnętrznych i administracji dąży się do jak najlepszego przygotowania własnych sił i środków do realizacji zadań ustawowych a tym samym i obronnych nałożonych na poszczególne formacje i jednostki organizacyjne resortu.

Poszczególne formacje i jednostki organizacyjne prowadzą szkolenie obronne swoich funkcjonariuszy w ramach procesu szkolenia zawodowego i realizacji zadań

służbowych w różnym zakresie dla: oficerów, aspirantów czy podoficerów. **/załącznik nr 6/.**

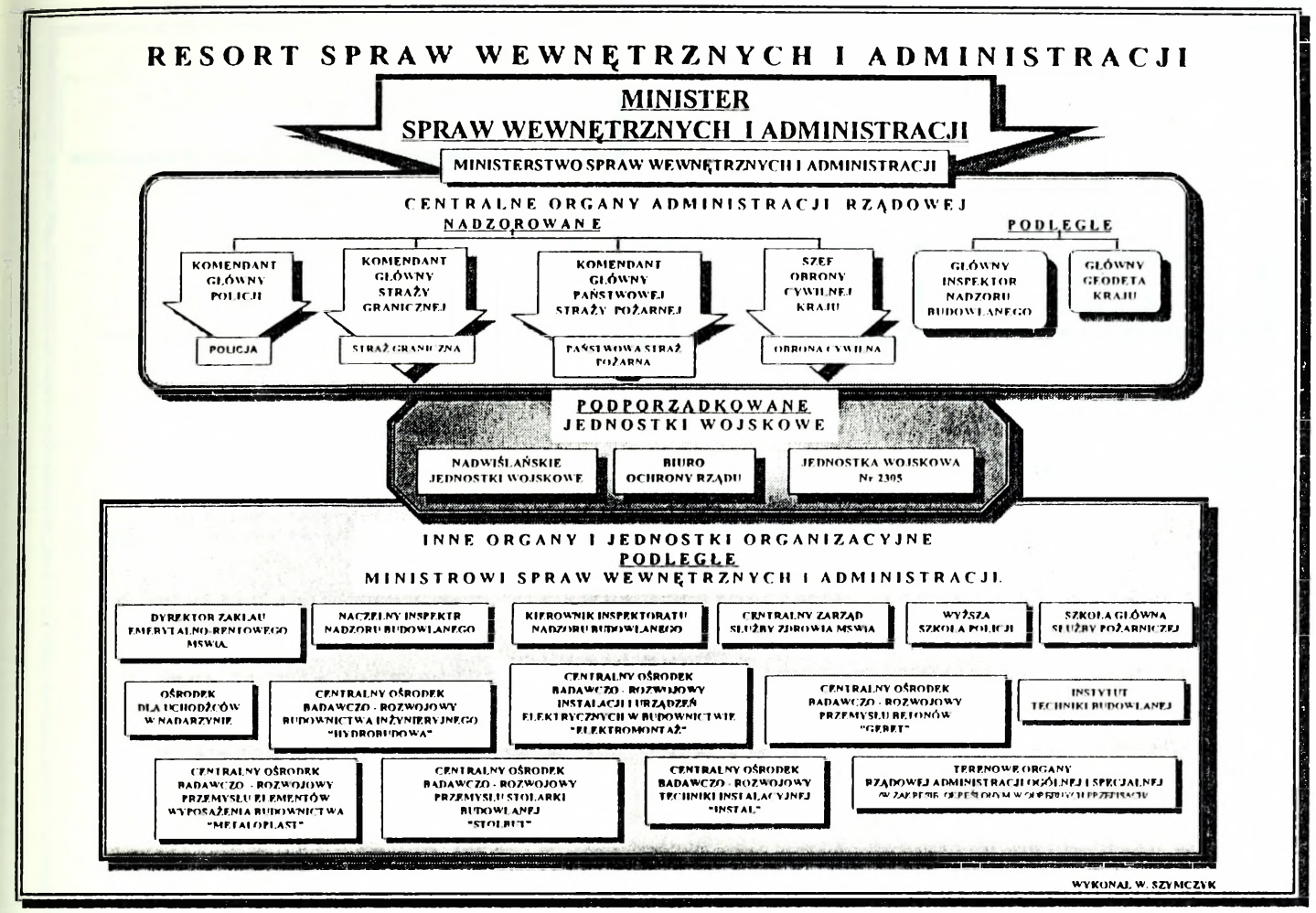
Szkolenia te mają charakter wykładów, instruktaży, kursów i ćwiczeń. Zajęcia o charakterze teoretycznym mają na celu pogłębienie wiedzy obronnej wśród kadry odpowiedzialnej za sprawy obronne, natomiast ćwiczenia stanowią doskonałą formę wypracowania i doskonalenia współdziałania pomiędzy strukturami wojskowymi i organami pozamilitarnymi we wszystkich etapach zagrożeń militarnego państwa.

W ćwiczeniach organizowanych przez Siły Zbrojne RP z udziałem układu pozamilitarnego, uczestniczą grupy operacyjne resortu spraw wewnętrznych i administracji. W skład tych grup wchodzą przedstawiciele: Biura Spraw Obronnych MSWiA, Centralnych Organów Administracji Rządowej podporządkowanych Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji (KGP, KGPSP, KGSG) i odpowiednie grupy operacyjne z terenowych *(wojewódzkich, oddziałowych)* struktur tych organów.

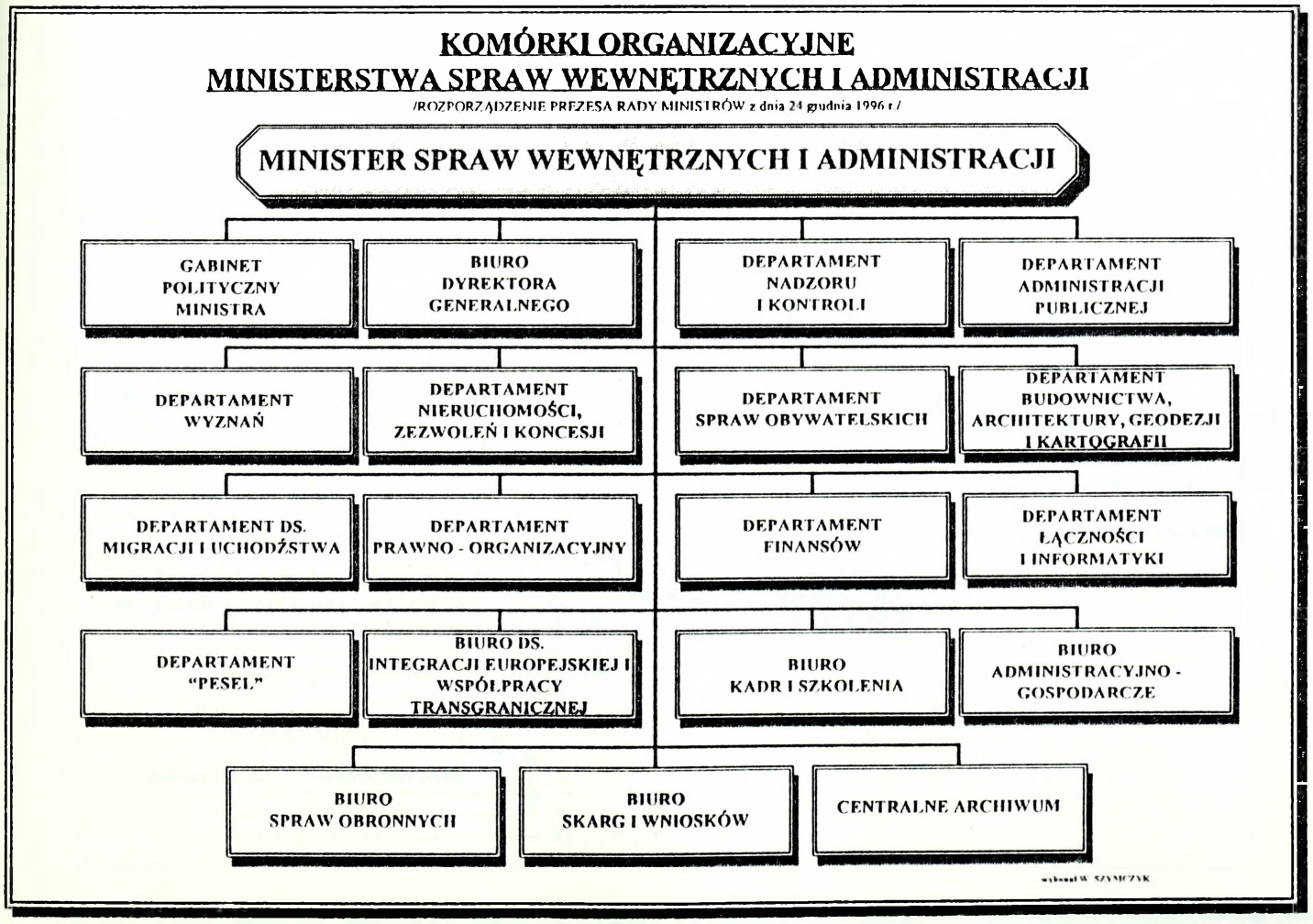
Na podstawie doświadczeń zebranych z wszelkiego rodzaju ćwiczeń, kadra resortu, która uczestniczy w tej formie szkolenia, pogłębia swoją wiedzę o zadaniach i specyfice działania poszczególnych partnerów, a także zdobywa nowe doświadczenia służące podnoszeniu jakości współdziałania w sytuacjach zagrożenia wojennego i wojny. Udział w tych ćwiczeniach przedstawicieli z poszczególnych central, ma charakter nadzoru, kontroli, instruktażu i pomocy w realizacji zadań obronnych przez poszczególne organy.

Od roku akademickiego 1994/95, w Akademii Obrony Narodowej prowadzone są Wyższe Kursy Obronne dla kadr administracji państwowej, w czasie których szkoleni zapoznawani są z problematyką obronną państwa. Przedstawiciele resortu spraw wewnętrznych i administracji, bierze czynny udział w realizacji tego szkolenia - tak przez wysyłanie kadry kierowniczej na ww. kursy w charakterze słuchaczy - jak i prowadząc zajęcia przez poszczególnych przedstawicieli resortu oraz przygotowują materiały dydaktyczne słuchaczom tych kursów, na tematy związane z zadaniami obronnymi resortu.

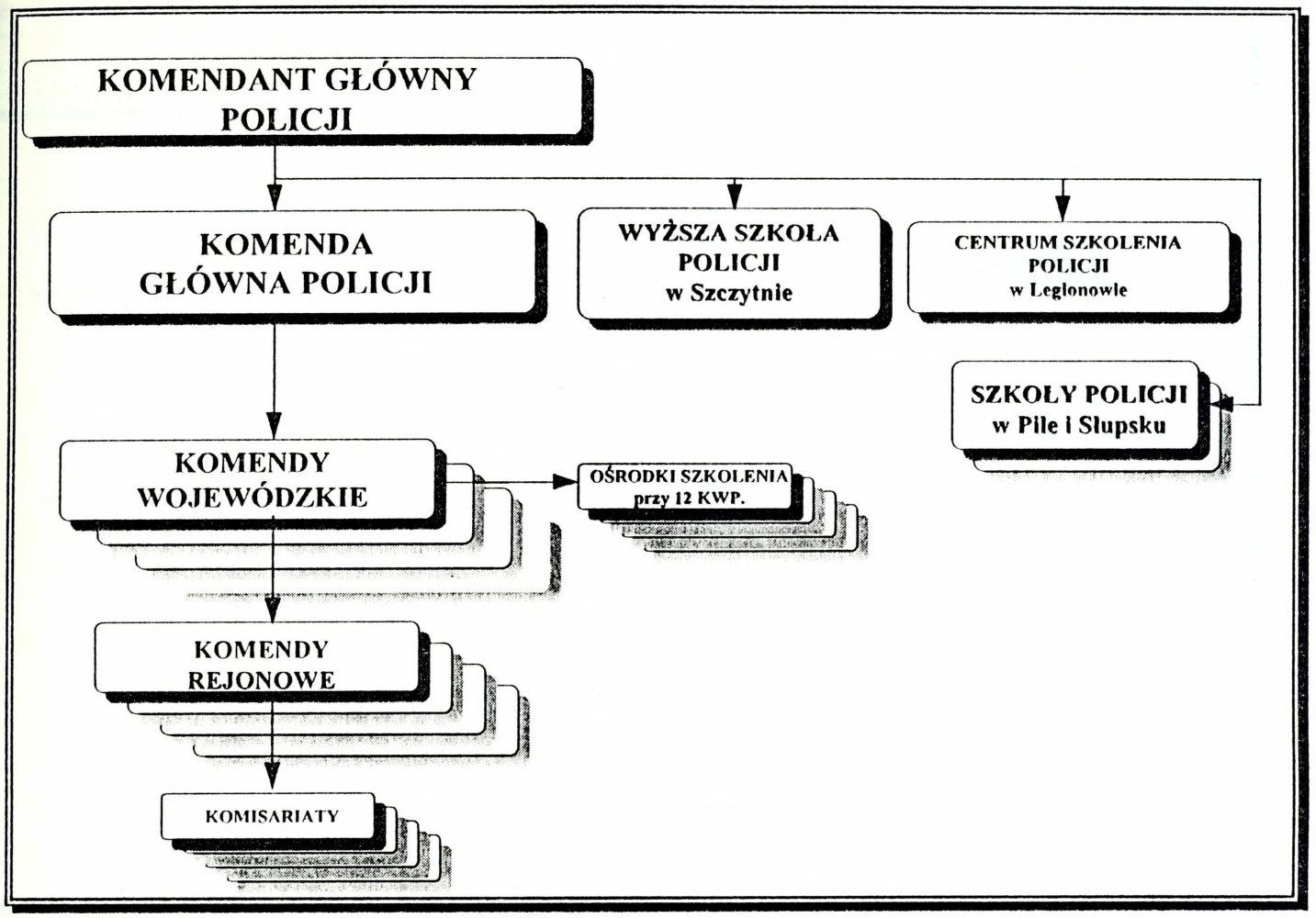
Załącznik nr 1.

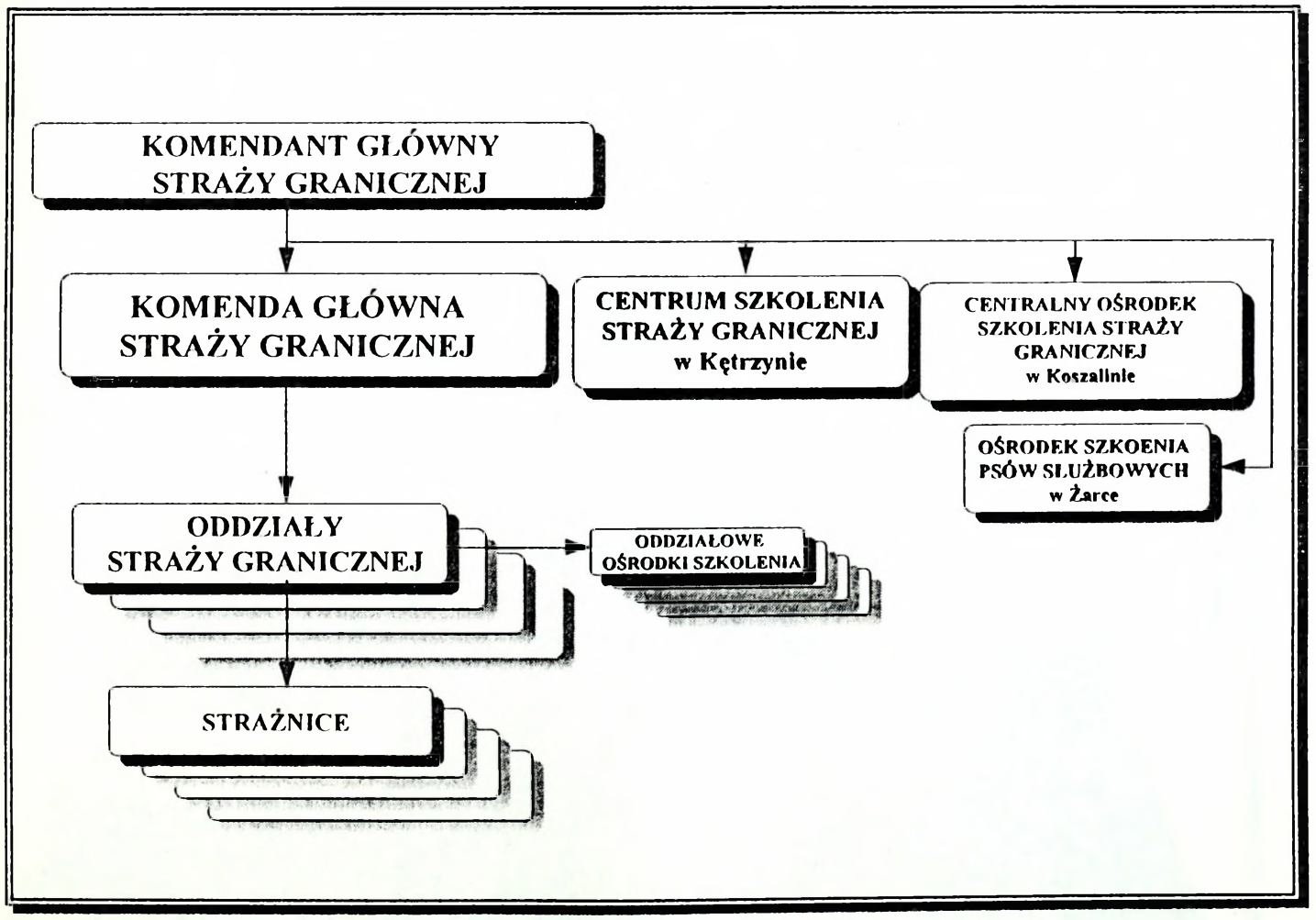
Załącznik nr 2.

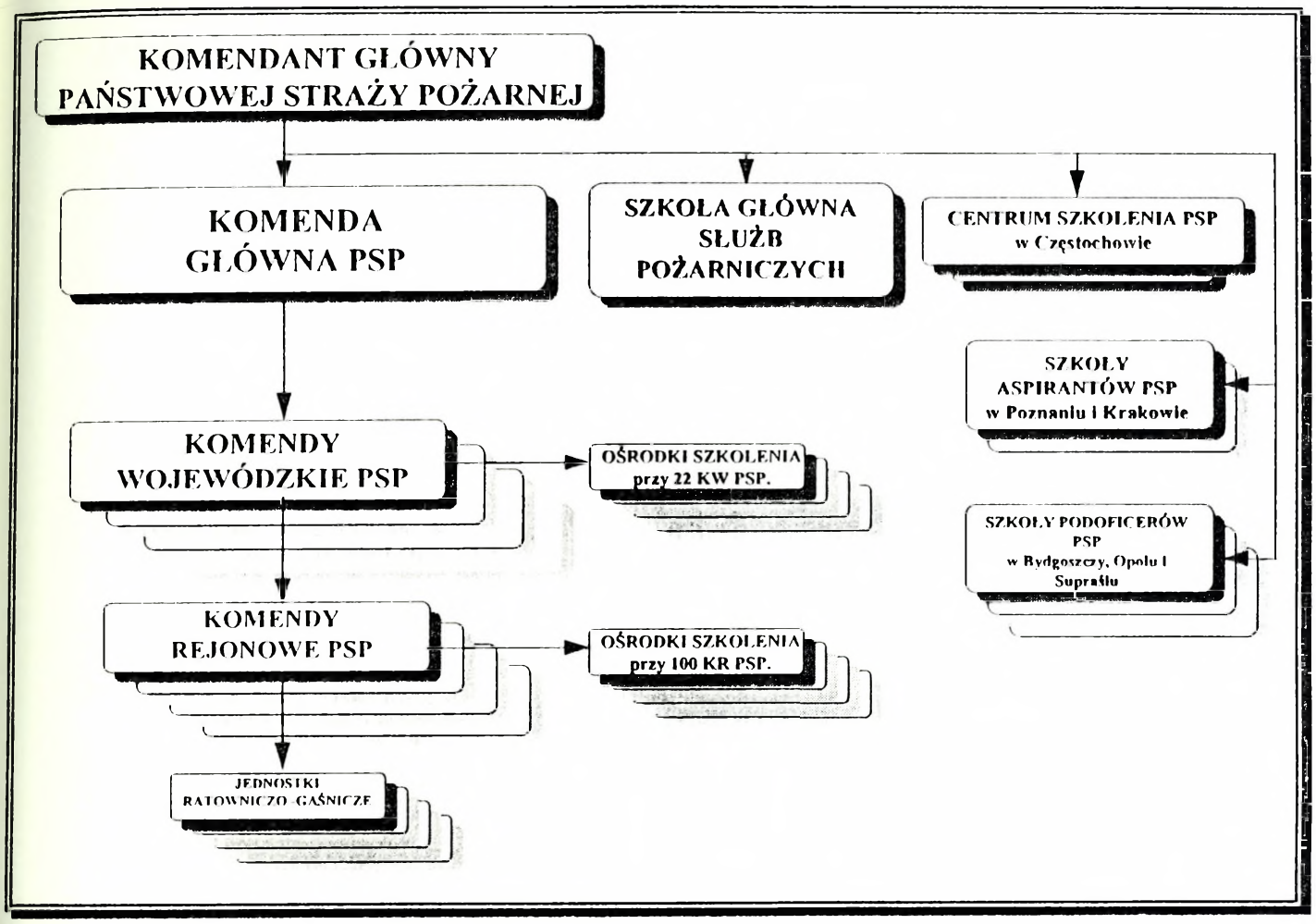
Załącznik nr 3.

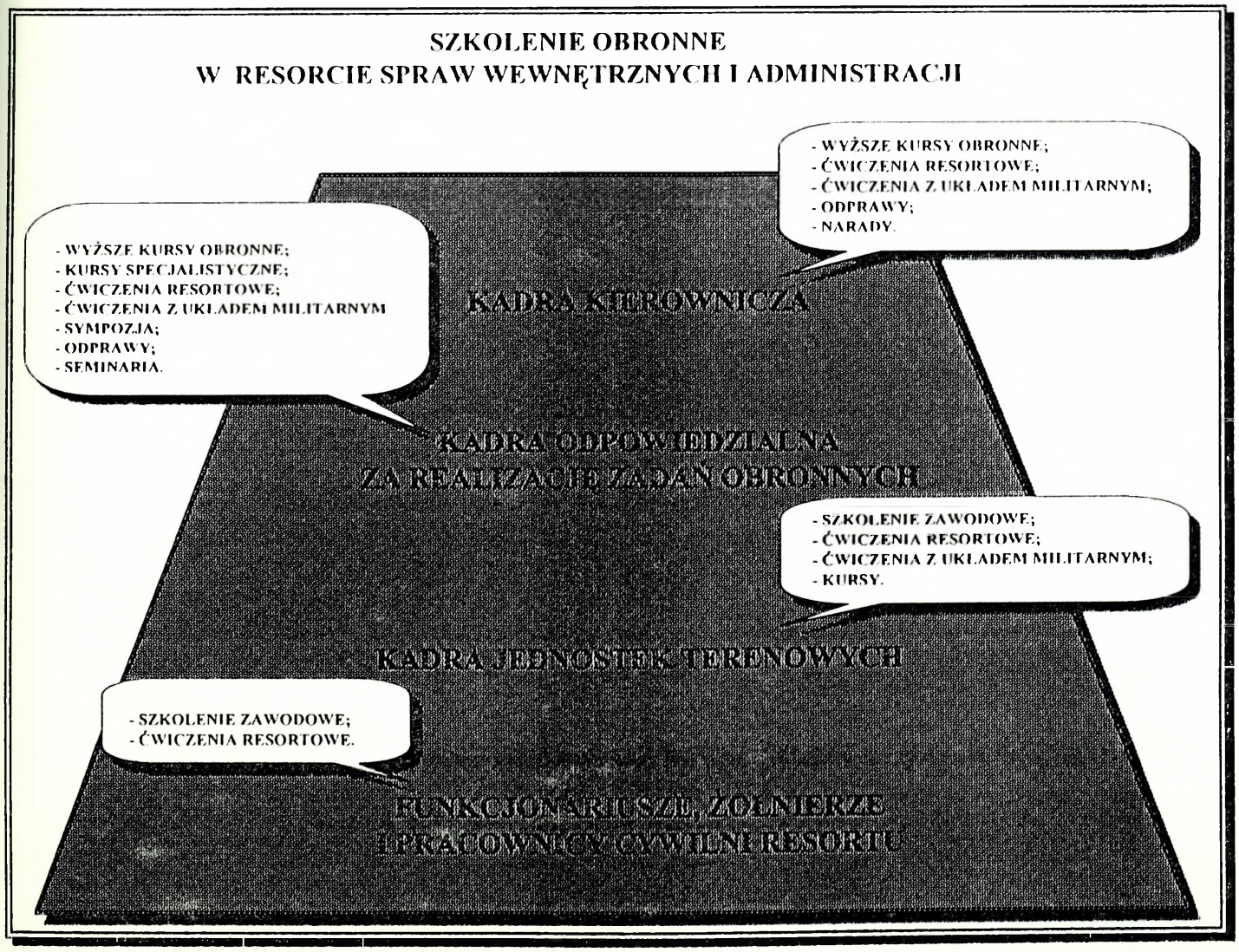
Załącznik nr 4.

Załącznik nr 5.

Załącznik nr 6.

Jednostki wojskowe podporządkowanie Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji prowadzą podstawowe szkolenie wojskowe zgodnie z programami szkolenia obowiązującymi w wojsku polskim i szkolenie specjalistyczne żołnierzy do wykonywania swoich zadań.

Pracownicy cywilni /poza kierownictwem/ - wiedzę obronną nabywają jak każdy obywatel. Dlatego resort spraw wewnętrznych i administracji jest bardzo zainteresowany popularyzacją wiedzy obronnej w społeczeństwie, tak w szkolnictwie cywilnym na rożnych poziomach, jak i w środkach masowego przekazu. Posłuży to wyrobieniu patriotyzmu i odpowiedzialności za własny kraj, jak również popularyzacji i zrozumienia obronności państwa - jako sprawy wszystkich obywateli - a nie tylko stanu osobowego resortu spraw wewnętrznych i administracji.

Płk dr Jan WAŚKIEWICZ
Zarząd Szkolenia Wojsk SG WP

Edukacja obronna Sił Zbrojnych RP

Podstawową działalnością sił zbrojnych w warunkach pokojowych, jest przygotowanie - przez systematyczną edukację obronną - dowództw, sztabów i wojsk do wykonywania w ww. komponentach zdolności i zarazem gotowości do działań, realizowana jest jako proces systemowy w warunkach garnizonowych i poligonowych. Proces edukacji obronnej - jako system szkolenia obejmuje: szkolenie dowództw i sztabów wszystkich szczebli oraz szkolenie programowe wojsk - do batalionu (równorzędnego) włącznie. Ogólną strukturę szkolenia (edukacji obronnej) sił zbrojnych przedstawia schemat 1.

Natomiast częściowo system edukacji obronnej sił zbrojnych przedstawia schemat 2. Wyróżniono w nim m.in. trzy wzajemnie współzależne bloki edukacyjne (podsystemy) to jest:

1) edukacja kadry (kandydatów na żołnierzy zawodowych i żołnierzy zawodowych);

2) edukacja żołnierzy zasadniczej służby wojskowej;

3) edukacja rezerw osobowych - jako element łączący te dwa podsystemy, a zarazem stanowiący przedłużenie (kontynuację) edukacji obronnej.

Kadra zawodowa Sił Zbrojnych RP rozpoczyna swoją edukację obronną

w ramach kształcenia w placówkach Wojskowego Szkolnictwa Zawodowego. Realizując programy kształcenia w Akademiach Wojskowych, Wyższych Szkołach Oficerskich, Szkołach Chorążych i Podoficerskich Szkołach Zawodowych, przyszli oficerowie, chorążowie i podoficerowie zawodowi pozyskują zasób wiedzy - z zakresu obronności - niezbędny do objęcia pierwszych stanowisk (dowódczych, logistycznych, pomocniczych itp.) w jednostkach wojskowych.

Wiedza nabyta w trakcie studiów (szkoły) stanowi w zasadzie jedynie pewne teoretyczne, stąd też w ramach pełnienia służby wojskowej w jednostkach następuje dalszy proces edukacji obronnej kadry zawodowej. Proces ten realizowany jest w ramach szkolenia operacyjno-taktycznego, taktycznego (bojowego) oraz doskonalącego i ma na celu wszechstronne przygotowanie kadry do planowania działań bojowych oraz dowodzenia wojskami w walce.[5]

Proces szkolenia doskonalącego kadry może przebierać różne formy. I tak np. kadra z pododdziałów szkoli się w ramach realizacji szkolenia programowego pododdziałów oraz dodatkowo w ramach szkolenia uzupełniającego; natomiast kadra dowództw i sztabów doskonali swą wiedzę (edukację obronną) w ramach ćwiczeń grupowych, treningów sztabowych, gier taktycznych, ćwiczeń dowódczo-sztabowych i ćwiczeń z udziałem wojsk (na szczeblu strategicznym i operacyjny - gry wojenne i obronne). Zakres szkolenia dowództw sztabów i wojsk (w tym częstotliwość prowadzenia przez określony szczebel dowodzenia) według ustaleń zawartych w „Doktrynie szkoleniowej SZ RP - 2010" - na najbliższe kilka lat pokazano na schemacie 3, natomiast układ hierarchiczny edukacji obronnej całości SZ RP obrazuje schemat 4.

Oprócz wymienionych form szkolenia dowództw, sztabów ,jak równie doskonalącego (uzupełniającego) kadry zawodowej nie sposób nie wspomnieć o procesie kształcenia kadr na kursach doskonalenia zawodowego, studiach w AON, kursach operacyjnych (równorzędnych), studiach podyplomowych itp.

Dość istotnego znaczenia w edukacji nabiera forma samodoskonalenia się /samokształcenia/ - głównie w odniesieniu do oficerów.

Edukacja obronna żołnierzy zasadniczej służby wojskowej rozpoczyna się z chwilą przekroczenia przez „poborowego" bramy koszar (jednostki wojskowej). Prowadzona jest ona według jednolitych i ściśle powiązanych - w aspekcie merytorycznej ciągłości nauczania - programów szkolenia. Programy te stanowią model określający sposób realizacji przedsięwzięć szkoleniowych i mają na celu

---

[5] Sformułowanie to jest pewnym uproszczeniem, jako że duża ilość kadry - zgodnie ze specyfiką oddziału (pododdziału) przygotowuje się do zadań zabezpieczających (usługowych) na rzecz walczących.

przygotowania żołnierzy do wykonywania zadań specjalistycznych na zajmowanych stanowiskach, jak również zgrania pododdziałów. Pozostawiają dowódcom swobodę wyboru sposobu organizowania i kierowania procesami szkolenia (jako nienaruszalna pozostaje jedynie struktura przedmiotowa i zadania szkoleniowe). W programach tych zdecydowaną większość czasu - ponad 75% - wydzielono do realizacji przedsięwzięć szkoleniowych. W skali miesiąca przewidziano 18 dni szkoleniowych (dotyczy pododdziałów rozwiniętych) a w pododdziałach o niepełnych stanach i skadrowanych- 12 dni szkoleniowych, dzień szkoleniowy - 7 godzin lekcyjnych. Na szkolenie bojowe - stanowiące zasadniczy element przygotowania pododdziałów (w jednostkach operacyjnych) - przewidziano łącznie 2/3 czasu szkolenia, z czego około 30% przeznacza się na przygotowanie do działań w warunkach nocnych i ograniczonej widoczności. Programy szkolenia skorelowane są z przygotowaniem podoficerów i młodszych specjalistów wojskowych, w ośrodkach szkolenia (centralnych bądź okręgowych). Szkolenie ich jest organizowane w cyklu 6-ciu, 3-miesięcznym (aktualnie wprowadza się 4-ro i 3-miesięczny cykl szkolenia) - w zależności od specjalności.

Absolwentów szkół podoficerskich i ośrodków szkolenia młodszych specjalistów wciela się bezpośrednio do pododdziałów liniowych - włączając ich w szkolenie programowe pododdziałów.

Szkolenie w jednostkach wojskowych obejmuje wyłącznie przygotowanie do działania w składzie pododdziałów, w ramach drużyny (załogi, działonu, obsługi) i plutonu i trwa[6] 5 miesięcy, kompanii (baterii) - 3 miesiące, batalionu (równorzędnego) 2 miesiące. Ponadto w pierwszym etapie szkolenia - po przyjęciu z ośrodków szkolenia podoficerów i młodszych specjalistów - prowadzi się ćwiczenia zgrywające kompanii i batalionu.

Końcowym elementem szkolenia programowego powinny być ćwiczenia batalionowe, które w ostatnich kilku latach, ze względu na zbyt wysokie koszty,

---

[6] Od 1 lipca 1996 r. - pomomo, że zasadnicza służba wojskowa w WP trwa 18 miesięcy, żołnierze pełnią ją 15 miesięcy, stąd też liczba miesięcy w ogólnym bilansie może być różna.

zastępowane są ćwiczeniami dowódczo-sztabowymi batalionu z udziałem wydzielonych wojsk.

Szkolenie programowe jest przede wszystkim w garnizonowych i poligonowych obiektach szkoleniowych (na placach ćwiczeń, strzelnicach itp.) Szkolenie w garnizonach ma na celu doskonalenie indywidualnych umiejętności żołnierzy oraz nauczanie działania w zespołach do szczebla plutonu (kompanii) włącznie z wykorzystaniem bazy gabinetowej i terenowej (tory i place treningów ogniowych oraz obiekty specjalistyczne). Ze względu na jej ograniczenia przestrzenne i techniczne służy ono w zasadzie jako przygotowanie pododdziałów do szkolenia na poligonie.

Najważniejszym etapem w przygotowaniu wojsk do działania zgodnie z przeznaczeniem - edukacji obronnej - jest szkolenie praktyczne na poligonie.[7] Decyduje ono bowiem o osiągnięciu zdolności do prowadzenia walki w każdych warunkach terenowych i atmosferycznych. Prowadzi się je w dwóch etapach - łącznie w cyklu szkoleniowym około 30 dni (dla każdego pododdziału). Etap pierwszy obejmuje szkolenie i ćwiczenia zgrywające prowadzone metodą specjalistycznych poszczególnych rodzajów wojsk, np. piechoty, czołgów, alergii, saperów. W tym etapie szkolenia organizuje się taktyczne plutonu (kampanii) w obowiązkowym udziałem specjalistów tego szczebla, przygotowywanych zgrupowaniach specjalistycznych. W drugim natomiast realizuje się szkolenie i taktyczne ćwiczenia kompleksowe oraz ćwiczenia zgrywające poszczególne systemy i rodzaje zabezpieczenia działań bojowych na poszczególne systemy i rodzaje zabezpieczenia działań bojowych na szczeblu batalionu bądź brygady (pułku).

W systemie edukacji obronnej sił zbrojnych niezmiernie ważną rolę odgrywa **podsystem edukacji obronnej rezerw osobowych**. Wyróżnić można w nim dwa główne elementy, tj.: przygotowanie kadry rezerwy

---

[7] Dotyczy to w szczególności Wojsk Lądowych.

Odnośnie kadry rezerwy zasadnicze źródło pozyskiwania ich - w szczególności kadr dowódczych oraz służb logistycznych - stanowią absolwenci wyższych uczelni cywilnych po odbytym przeszkoleniu w ośrodkach w ramach tzw. SPR-ów oraz krótkotrwałej praktyce w jednostkach liniowych. Pomocniczym niejako źródłem stanowią żołnierze zawodowi zwolnieni wcześniej ze służby lub żołnierze kontraktowi (po wygaśnięciu kontaktu).

Źródło wyszkolonych rezerw podoficerskich i szeregowych stanowią żołnierze zasadniczej służby wojskowej - po jej odbiciu.

Edukacja obronna rezerw osobowych organizowana jest prowadzona według odrębnych zasad. Przyjęto generalnie system cyklicznego przeszkolenia kadry rezerwy (głównie dowódczej) w ramach kilkudniowych ćwiczeń - kursów - w celu doskonalenia jej umiejętności niezbędnych na przewidzianych na czas „W" stanowiskach służbowych. W podobny też sposób szkolą się żołnierze rezerwy (szeregowi bądź podoficerowie) przewidziani na stanowiskach decydujące o zdolności bojowej pododdziałów (dowódcy drużyn i załóg, działonowi operatorzy itp.). W ciągu cyklu 5-letniego wyżej wymienione specjalności powoływani są na ćwiczenia - kursy 2 - 3 razy. Raz na 5 lat, a w wyjątkowych przypadkach dwa razy, są prowadzone krótkotrwałe ćwiczenia w składzie etatowych pododdziałów (batalionów) w wymiarze od 2 do 30 dni. W ich ramach organizowane są ćwiczenia wyższego szczebla (pułkowe - brygadowe, bądź dywizyjne). W zależności od potrzeb (np.: wprowadzenie na wyposażenie jednostki nowego rodzaju uzbrojenia lub techniki wojskowej, jak również ze względu na brak w zasobach określonych specjalistów wśród rezerwistów), w ramach krótkotrwałych ćwiczeń organizowane jest przekwalifikowanie rezerwistów na nową technikę lub do deficytowych specjalności wojskowych.

Najwyższą formą, a zarazem sprawdzianem przygotowania z zakresu obronności jest udział dowództw, sztabów w ćwiczeniach z udziałem wojsk, jak również ćwiczenia mobilizacyjne (przedstawiono to na schemacie 2 jako klamrę spinającą całość edukacji obronnej).

ZAKRES SZKOLENIA

Schemat 3

w latach 1996 - 2000

(w/g „Doktryny szkoleniowej SZ RP - 2010")

Lp	Rodzaj szkolenia	Sztab Generalny WP	RSZ /okręg - korpus/	ZT /równo-rzędny/	Jednostki wojskowe			Pododdziały
					rozwinięte	o niepełnych stanach	skadrowane	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
I	**KADRY ZAWODOWEJ** **1 Zasadnicze dowództw i sztabów** a) gra wojenna	raz na 6-8 lat	-	-	-	-	-	-
	b) gra obronna[1]	raz na dwa lata	raz na rok	-	-	-	-	-
	c) gra taktyczna	-	-	od szczebla ZT do oddziału - minimum 2 x w roku				-
	d) ćwiczenie dowódczo-sztabowe[2]	raz na 2 lata z dwoma OW	raz na dwa lata z każdym ZT[3]	raz na rok z każdą brygadą[4]	minimum raz na rok z każdym zasadniczym modułem bojowym dowóca brygady prowadzi ćwiczenia dowódczo-sztabowe w oparciu o ćwiczenie kompleksowe pododdziału realizowane w ramach szkolenia programowego[5]			
	e) treningi sztabowe[6]	2 razy w roku		3 razy w roku		4 razy w roku		
	f) ćwiczenia grupowe	na wszystkich szczeblach - do oddziału włącznie - wg potrzeb, jako forma przygotowania kadry do ćwiczeń dowódczo-sztabowych						przed realizacją zamierzeń programowego szkolenia taktycznego
	g) trening systemu OP z wydzielonymi siłami		WLOP jeden raz w roku					
	h) ćwiczenia z oznaczonymi wojskami: - ZT - oddziału		WLOP -raz na 3-4 lata -raz na 2 lata					
	i) ćwiczenie taktyczne				WLOP raz na 3-4 lata			raz na 2 lata
	2. Zasadnicze kadry pododdziałów							realizowane w ramach szkolenia programowego pododdziałów i udziału w ćwiczeniu dowódczo-sztabowym wyższego szczebla oraz w zakresie przygotowania instrukt - metod poprzez kursy i ćwiczenia instrukt -metodyczne
	3.Uzupełniające prowadzone w formie szkolenia zbiorowego lub w grupach specjalistycznych	1-2 dni w skali miesiąca (taktyczne, ogólnowojskowe, obywatelskie, prawne, językowe, inne)			w każdy poniedziałek miesiąca - zgodnie z KZO	8-12 dni w miesiącu w zależności od stopnia rozwinięcia		
	4. Samodosko-	stymulowane przez bezpośredniego przełożonego (ocena wiedzy i umiejętności), leżące w gestii zainteresowania						

1	2	3	4	5	6	7	8	9
	nalenie	osobistego żołnierza						
II	SZKOLENIE WOJSK		we wszystkich RSZ pododdziały rozwinięte szkolą się w wymiarze 18 dni w miesiącu, pododdziały o niepełnych stanach - 12, a skadrowane - 8 dni w miesiącu					
	1. PROGRAMOWE [7] - piechoty i czołgów				do szczebla plutonu - kończone kompleksowym ćwiczeniem kompanijnym		kadra i żołnierz-specjalista oraz planowe przeszkalanie rezerw osobowych	w zależności od stopnia rozwinięcia
	- desantowo-szturmowe, kawalerii powietrznej i piechoty górskiej				do szczebla kompanii			
	- artylerii				do dywizjonu			
	- artylerii plot				do baterii			
	- inżynieryjno-saperskie				do plutonu-kompanii			
	- opchem				do plutonu			
	- rozpoznania				do szczebla pluton-kompania			
	- łączności				do szczebla pluton-kompania			
	2. ĆWICZENIA TAKTYCZNE [7] a) instruktażowo-metodyczne ćwiczenia batalionowe			jedno w roku w każdym ZT				
	b) kompleksowe ćwiczenie taktyczne kompanii prowadzone w powiązaniu z ćwiczeniami dowódczo-sztabowymi szczebla wyższego (brygady-dywizji) oraz zasadami personalizacji				jedno ćwiczenie z każdą kompanią rozwiniętą (kpz, kcz) w ramach 15-miesięcznej ZSW		z kompanią rozwijaną (uzupełnianą) żołnierzami rezerwy w ramach krótkotrwałych ćwiczeń wojskowych	każda kompania kończąca cykl szkolenia programowego
	3. SZKOLENIE REZERW OSOBOWYCH				Szkolenie rezerw realizowane jest w cyklu 5-letnim, a jego zakres i rozmach uzależniony jest od przeznaczenia i specyfiki jednostek wojskowych oraz stopnia posiadania wyszkolonych rezerw osobowych. Zasadniczym podmiotem szkolenia jest kadra rezerwy oraz specjaliści decydujący o poziomie zdolności bojowej pododdziałów.			

1. Częstotliwość wg potrzeb - przed zasadniczymi zamierzeniami szkoleniowymi (np. wieloszczeblowe ćwiczenia dowódczo-sztabowe).
2. Dla zapewnienia kompleksowego charakteru przygotowania dowództw i sztabów określonego szczebla, szefowie pionów funkcjonalnych (zastępcy dowódców, komendantów, szefowie RWiS oraz innych komórek organizacyjnych) posiadający w bezpośrednim podporządkowaniu jednostki wojskowe prowadzą conajmniej jedno ćwiczenie dowódczo-sztabowe w roku z podległymi im strukturami organizacyjnymi sztabu oraz dowództwami i sztabami wybranych jednostek wojskowych w oparciu o programowe ćwiczenia taktyczne pododdziałów specjalistycznych realizujących końcowy etap szkolenia.
3. W KOW - raz na rok z każdą brygadą.
4. Nie dotyczy KOW
5. We WLOP i MW stosowanie do specyfiki i struktury organizacyjnej jednostek oraz przyjętego w danym RSZ zasadniczego modułu szkoleniowego.
6. W jednostkach o niepełnych stanach i skadrowanych treningi sztabowe prowadzić w strukturach organizacyjnych dowództw i sztabów wg etatu „W" ze stosownym - do realizowanych zadań - zakresem powołania oficerów (chorążych, podchorążych) będących na zalążkach i przydziałach mobilizacyjnych.
7. Szkolenie programowe pododdziałów i ćwiczenia taktyczne we WLOP i MW prowadzić przez d-two RSZ - jak w wojskach lądowych - uwzględniając przy tym specyfikę, przeznaczenie pododdziałów i przyjęty zasadniczy moduł szkoleniowy.

W okresie kilku ostatnich lat system edukacji obronnej był systematycznie udoskonalany, jako reperkusja zmian strukturalno-organizacyjnych zachodzących w Siłach Zbrojnych RP, a głównie na skutek zmian poglądów co do przeznaczenia wojska - w myśl ustaleń „Doktryny Obronnej" - tj. prowadzenia działań obronnych na terytorium własnego kraju.

Modyfikacja systemu wynikała ściśle z potrzeb oszczędnej edukacji (szkolenia wojsk), jako że nakłady z budżetu Państwa w warunkach transformacji gospodarki były z roku n a rok ograniczone.

Główną ideą modyfikacji systemu edukacji obronnej było i jest nadal zmniejszenie kosztów tego procesu, przy zwiększonej jego efektywności. Stąd też rozważane jest wprowadzenie niebawem skróconej 12-miesięcznej zasadniczej służby wojskowej (czyli w krótszym czasie osiągnąć ten sam efekt końcowy).

W warunkach planowanego skrócenia zasadniczej służby wojskowej, utrzymanie niezbędnego poziomu bojowej wiązać się będzie z koniecznością przeniesienia punktu ciężkości edukacji na kadrę zawodową akcentując jej przygotowanie głównie do działania w czasie wojny - zgodnie z przeznaczeniem. Ponadto dużą wagę kłaść się będzie na profesjonalizację najniższych szczebli dowodzenia poprzez obsadę stanowisk dowódczych i instruktorskich żołnierzami zasadniczej służby wojskowej pełnionej nadterminowo.

Płk mgr Jerzy NATANEK
Biuro Prasy i Informacji MON

Media w systemie edukacji proobronnej społeczeństwa

Przeobrażenia, które dokonały się w ciągu ostatnich lat w otaczającej nas rzeczywistości musiały znaleźć odbicie również w środkach społecznego przekazu, Nowy ustrój polityczny, nowa forma gospodarki i organizacji życia społecznego, nowe jakościowo otwarcie na świat sprawiają, że rozwój mediów ulega szczególnemu przyspieszeniu.

Środki społecznego przekazu rozpowszechniają informację i kształtują opinię publiczną, wpływając na postępowanie ludzi oraz na ich poglądy. Społeczny charakter przekazu powoduje, że informacja w konsekwencji poddawana jest nieustannej kontroli społecznej, gdyż opublikowana staje się wspólnym dobrem. Ma ona być przede wszystkim funkcjonalna, aktualna i oparta na prawdzie.

Wyniki badań społecznych wskazują na utrzymujący się na wysokim poziomie stopień aprobaty społecznej dla wojska i jego instytucji. W kreowaniu tego korzystnego dla sił zbrojnych zjawiska - czy też procesu - trzeba widzieć rolę mediów. Jednocześnie przez niektóre środki przekazu, armia, będąca jednym z najbardziej stabilnych filarów państwa, przedstawiana jest w czarnych barwach. Obok rzeczowych, obiektywnych i fachowych ocen procesu przemian w armii, mających kapitalny wpływ na kształtowanie świadomości proobronnej społeczeństwa, mnożą się przykłady destrukcyjne roli mediów w zakresie stanu obronności i sił zbrojnych. Niejednokrotnie można zaobserwować przekraczanie granicy pomiędzy niekonwencjonalnym - „nowoczesnym?" prezentowaniem wojska, a jego ośmieszaniem.

Widzę trzy przyczyny stanu rzeczy:

1. Postępujący proces komercjalizacji mediów i idąc za tym bezpardonową walką o widza, słuchacza i czytelnika, charakteryzują się odwoływaniem do afer i

sensacji, w celu utrzymania się na rynku i osiągnięcia szybkiego zysku finansowego.

2. Zamierzone działania informacyjne, prowadzone przez określonego dysponenta politycznego - właściciela środka przekazu - mające na celu zdyskredytowania i ośmieszenie reform dokonujących się w armii, a tym samym kierownictwa resortu.

3. Brak profesjonalizmu dziennikarzy zajmujących się problematyka wojska i obronności (powierzchowność przekazu, słaby warsztat dziennikarski, brak specjalistycznej wiedzy).

Faktem jest, iż w świadomości proobronnej społeczeństwa (poszczególnych grup społeczno-zawodowych, środowisk, partii politycznych oraz ugrupowań parlamentarnych) brak jest pełnej realistycznej wiedzy o wojsku, jego zadaniach, potrzebach i problemach. Wskazując to jednoznacznie, jakie obszary tematyczne są swoistą pustynią informacyjną, na która należy bezzwłocznie, kompetentnie i ofensywnie wkraczać. Wymaga to jednakże określenia przynajmniej patriotycznych problemów, kierunków i celów do podjęcia. Powinny one stanowić oś, wokół której trzeba prowadzić intensywną kampanię informacyjno-prasową. Jej głównym celem byłoby wzmocnienie strumienia informacji na temat wojska i obronności oraz działań kierownictwa MON, wypływających z samego resortu obrony, jak również zwiększenie inspiracji efektywności oddziaływania służby prasowo-informacyjnej wojska, na edukacyjną działalność publikatorów w zakresie kształtowania postaw proobronnych społeczeństwa.

Polityka informacyjna resortu obrony narodowej jest kreowana i prowadzona według określonych założeń. Wynikają one nie tylko z aktualnych uwarunkowań sytuacji społeczno-ekonomicznej w kraju, ale także z obowiązujących uregulowań prawnych nakładających na naczelne organy administracji rządowej obowiązki w zakresie informowania opinii publicznej o sprawach mieszczących się w obrębie ich merytorycznej kompetencji.

Zobowiązania ciążące w tym zakresie na administracji państwowej są pochodną ratyfikowania przez Rzeczpospolitą Polską Powszechnej Deklaracji Praw

Człowieka (1948) oraz Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (1977). Artykuł 19 Powszechnej Deklaracji... stanowi : *„Każda jednostka ma prawo do (...) poszukiwania, otrzymywania i przekazywania informacji ..."* Artykuł 19 Międzynarodowego Paktu ... w & 2 głosi *„Każdy ma prawo do swobody wypowiedzi; prawo to obejmuje swobodę poszukiwania, otrzymywania i upowszechniania informacji..."* zaś w & 3 stanowi, iż *„wykonanie praw przewidzianych w & 2 niniejszego artykułu pociąga za sobą specjalne obowiązki i szczególną odpowiedzialność. Może ono w konsekwencji podlegać pewnym ograniczeniom(...), które są niezbędne w celu: (...) b/ ochrony bezpieczeństwa państwowego (...)"*.

Z powyższego wynika, iż swobodny dostęp do informacji musi iść w parze z odpowiedzialnym jej upowszechnianiem, podlegającym ograniczeniom mogącym wynikać z istniejącego w demokratycznym państwie porządku prawnego.

I. KIERUNKI POLITYKI INFORMACYJNEJ

Działania podejmowane i realizowane w ramach polityki informacyjnej resortu obrony są ukierunkowane na:

- po pierwsze - społeczeństwo, tj. obywateli, którym z racji ich podmiotowości przysługuje prawo do posiadania pełnej informacji na temat kondycji państwa i jego poszczególnych komponentów, w tym sił zbrojnych i instytucji tworzących system obronny kraju;
- po drugie - środowiska opiniotwórcze, w tym grupy nacisku (lobbies). ugrupowania polityczne, zawodowe, społeczne i inne, które swą działalności a tworzą opinię publiczną i wpływają na nastroje społeczne;
- po trzecie - środki masowego przekazu - publiczne i komercyjne - o zasięgu ogólnokrajowym i lokalnym, które z racji misji w demokratycznym społeczeństwie stanowią instrument nie tylko upowszechniania informacji, ale także pole jej wymiany, oceny i weryfikacji;

- po czwarte - środowisko wojskowe - z myślą o uświadomieniu społecznej recepcji funkcji i aktywności sił zbrojnych.

II. CELE POLITYKI INFORMACYJNEJ.

1. Przygotowanie i upowszechnianie aktualnej i dokładnej informacji po to, aby opinia publiczna, środowiska opiniotwórcze i środki masowego przekazu mogły zrozumieć i ocenić fakty związane z bezpieczeństwem narodowym i strategią obronną państwa.
2. Zapobieganie upowszechnianiu informacji nieprawdziwych, szkodliwych z punktu widzenia interesu bezpieczeństwa państwa.
3. Prezentowanie realnego obrazu stanu potencjału obronnego państwa, jego sił zbrojnych i innych składników systemu obronnego kraju.
4. Dostarczanie wiedzy pozwalającej obywatelowi - podatnikowi wyrabiać niezależną opinię na temat stanu obronności a zarazem skłonić go do pogłębiania refleksji w obszarze praw i obowiązków obywatelskich w zakresie powszechnej obronności.
5. Pozyskiwanie aprobaty opinii publicznej dla działań podejmowanych na różnych płaszczyznach merytorycznych i organizacyjnych.

III. ZASADY POLITYKI INFORMACYJNEJ.

1. Informacja jest udostępniana w pełni i chętnie, zgodnie z zapisami ratyfikowanych przez Polskę: „Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka" (art. 19) i „Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych" (art.19) oraz zachowaniem wymogów określonych w „Prawie Prasowym"
2. Jedyne ograniczenie w zakresie udostępniania informacji może mieć miejsce wówczas, gdy jej ujawnienie jest zabronione ze względu na aktualną klauzulę tajności.

3. Zasada nieskrępowanego dostępu i swobodnego przepływu informacji nie może stanowić pretekstu do naruszenia krajowych przepisów dotyczących ochrony tajemnicy państwowej i służbowej.

4. Swobody dostępu do informacji, tak ogólnej jak i wojskowej jest umożliwiany wszystkim obywatelom, w szczególności zaś tym, którzy z racji pełnionych funkcji społecznych, publicznych i zawodowych mają taki dostęp zagwarantowany w formie priorytetu (parlamentarzyści, reprezentanci samorządów, dziennikarze).

5. Żadna informacja nie może być utajniona lub niedopuszczalna do obiegu tylko i wyłącznie dlatego, że jej upowszechnienie mogłoby narazić na krytykę kierownictwo ministerstwa lub dowództwo sił zbrojnych.

6. Dopuszcza się nałożenie embarga - trwałego lub czasowego - na informację, której upowszechnienie mogłoby wywołać negatywne następstwa w sferze bezpieczeństwa narodowego bądź też naraziłoby na szwank system obronny kraju.

7. Osoba udzielająca informacji (upowszechniająca ją w jakikolwiek sposób bezpośrednio lub za pośrednictwem technicznych środków komunikacji), a będąca pracownikiem ministerstwa lub członkiem sił zbrojnych winna ściśle respektować zasadę kompetencji.

8. Wszelkie przekroczenia kompetencji osobistej lub wynikającej z pełnionych funkcji albo upoważnienia przez przełożonego, są niedopuszczalne i winny być traktowane jako świadectwo braku odpowiedzialności i niskich kwalifikacji merytorycznych.

9. Dziennikarz (redakcja), którego publikacje mają charakter krytyczny i polemiczny względem oficjalnego stanowiska resortu, ale mają za źródło wiedzę, którą posiadł on rzetelnie i w dobrej wierze, nie może być w żaden sposób dyskryminowany w zakresie dystrybucji informacji.

10. Praktyka niedopuszczalną jest utrudnianie dostępu do informacji lub jej tendencyjne reglamentowanie.

IV. METODY/FORMY POLITYKI INFORMACYJNEJ

W realizacji celów polityki informacyjnej resortu obrony narodowej wykorzystywane są następujące metody (merytoryczne i organizacyjne):

1. Działalność organizacyjna:

1a)obsługa bieżąca

- kierownictwa resortu
- środowisk dziennikarskich
- współpraca z rzecznikami (oficerami, asystentami) prasowymi
- przedsięwzięcia organizowane przez resort (Biura i Centra Prasowo-Informacyjne)

1b) współpraca z mediami cywilnymi

- wymiana materiałów
- kooperacja z publicystami kierunkowymi

1c) współpraca z mediami wojskowymi

1d) kontakty zagraniczne

- ze służbami prasowymi resortów obrony
- z mediami
- z partnerami indywidualnymi

1e) kontakty ze środowiskami (grupami) opiniotwórczymi

- z biurami prasowymi parlamentu, urzędów centralnych itp.
- agencjami prasowymi
- stowarzyszeniami, organizacjami, związkami itp.

1f) szkolenie

- pracowników służby prasowo-informacyjnej

- dziennikarzy
- osób funkcyjnych w resorcie

2. Działalność promocyjna:

2a) planowanie kampanii

2b) organizacja instrumentów i materiałów

2c) wydawnictwa i akcydensy promocyjne

- opracowywanie
- zlecanie wykonawstwa

2d) upowszechnianie treści i materiałów promocyjnych

2e) promocje poprzez massmedia

2f) promocje poprzez INTERNET (część wojskowa polskiej strony)

2g) badanie i ocena skuteczności

3. Praca z informacją:

3a) gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie

3b) weryfikacja, aktualizacja, standaryzacja

3c) wytwarzanie

- informacji oryginalnej
- informacji przetworzonej (systematycznej)

3d) upowszechnianie /poziom wewnętrzny i zewnętrzny/

- instytucje ministerstwa
- jednostki organizacyjne sił zbrojnych
- media wojskowe
- media cywilne
- środowiska (grupy) opiniotwórcze

4. Praca analityczno-prognostyczna:

4a) analizy prasowe

4b) analizy porównawcze

- merytoryczne
- statystyczne
- demoskopowe

4c) antologie

- wg. klucza tematycznego
- wg. klucza autorskiego
- wg. klucza tytułowego

4d) studia i prognozy

4e) demoskopia

4g) monitoring (problemu/tematu albo wybranego medium)

V. ROLA BIURA PRASY I INFORMACJI

Przekształcenia w sferze obronności, tworzenie nowego prawa regulującego zagadnienia w tym zakresie, przebudowa sił zbrojnych, restrukturyzacja Ministerstwa Obrony Narodowej, realizacja standardów ustrojowych państw demokratycznych, polityka pointegracyjna ze strukturami europejskimi są przedmiotem ocen środowisk politycznych, wojskowych i eksperckich Polski, a także krajów NATO. Wydarzenia w sferze obronności są również przedmiotem komentarzy w mass mediach, a przez to tematem zainteresowania szerokich kręgów społecznych.

Sytuacja taka determinuje rolę i główne zadania Biura Prasy i Informacji MON. Są one zawarte w **Regulaminie Organizacyjnym** ministerstwa, a ich realizacja

przebiega w trzech płaszczyznach" promocja i wydawnictwa; bieżąca informacja (obsługa) prasowa; analizy i dokumentacja.

1. Głównym zadaniem podejmowanym w sferze promocji jest popularyzacja zagadnień związanych z obronnością wśród własnego społeczeństwa, jak i za granicą. To drugie zadanie jest realizowane we współpracy z uprawnionymi do tego instytucjami MON. Adresatem tych działań są przede wszystkim środowiska polityczne, wojskowe, naukowe, parlamentarne, dziennikarze, administracja państwowa.

2. Zadania Biura związane z bezpośrednią, bieżącą działalnością informacyjną mają na celu realizację zasadniczych kierunków polityki informacyjnej resortu oraz zapewnienie temu procesowi właściwej efektywności i poziomu merytorycznego.

3. Na płaszczyźnie analiz i dokumentacji - podstawowe zadania Biura to stałe, rzetelne informowanie kierownictwa resortu o kierunkach, treściach i formach działań mediów krajowych w obszarze tematyki wojskowo-obronnej. Analizy prasowe są sporządzane tak, aby dostarczyć danych do decyzji ministra (kierownictwa resortu) mających na celu określanie bieżących priorytetów polityki informacyjnej oraz jej merytorycznego i organizacyjnego doskonalenia.

1. BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA

a) w aspekcie wewnętrznym

- Budżet wojskowy RP
- Prawne regulacje dotyczących obronności państwa

b) w aspekcie zewnętrznym

- Bezpieczeństwo kraju na tle polityki zagranicznej RP.
- Polska a europejskie i światowe struktury zbiorowego bezpieczeństwa.

2. KONDYCJA SIŁ ZBROJNYCH

- Stan wyszkolenia i gotowości bojowej wojsk
- Stan dyscypliny i morale
- Techniczne i organizacyjne problemy armii
- Projektowane zmiany w strukturze, uzbrojeniu, systemie szkolenia

3. ARMIA W DEMOKRATYCZNYM PAŃSTWIE

- Cywilna i demokratyczna kontrola nad armią
- Społeczne funkcje armii jako instytucji państwa
- Zarządzanie i administrowanie sferą obronności
- Apolityczność i apartyjność wojska i jego kadry.
- żołnierz - obywatel

KONCEPCJA PROMOCJI WOJSKA I OBRONNOŚCI ZA GRANICĄ PRZY WYKORZYSTANIU SIŁ INTERNETU

BPiI MON zostało poinformowane, że w sferze działań informacyjno-edukacyjnych Kwatera Główna NATO - a konkretnie Biuro Prasy i Informacji - przystąpiło do realizacji zakrojonego na szeroką skalę przedsięwzięcia, określonego jako interdyscyplinarny, kompleksowy, zintegrowany system informacyjny (NIDS).

Zadaniem tego systemu będzie gromadzenie i udostępnienie - przez ogólnoświatową sieć INTERNET - informacji na temat państw-uczestników programu Partnerstwo dla Pokoju. Baza danych będzie obejmować również jawne informacje na temat sił zbrojnych (historia, tradycje, struktury, udział w misjach pokojowych, ćwiczenia,

kontakty itp.). W kreowaniu systemu NIDS uczestniczą służby informacyjno-prasowe sił zbrojnych, środowiska naukowe i dyplomatyczne

Planowane jest włączenie BPiI MON do realizacji ww. przedsięwzięcia, i współdziałanie w tym zakresie z odpowiednim pionem MSZ i Centrum Informacyjnym Rządu.

Mając pełną świadomość, że zagadnienie promocyjne jest realizowane przez wiele komórek i instytucji w kraju, powstała koncepcja powołania międzyresortowego zespołu ds. koordynacji wysiłku w tym obszarze działań.

Zagadnienie konsolidacji sił i środków w sferze promocji było tematem roboczego międzyresortowego spotkania przedstawicieli instytucji zajmujących się m.in. promocja, na którym powołano zespół ds. koordynacji wysiłku w obszarze wykorzystania mediów elektronicznych, w tym przede wszystkim INTERNET - u, w realizacji programu *Promocja Polski.* W pracach tego zespołu aktywny udział biorą przedstawiciele Departamentu Promocji i Informacji MSZ, Centrum Informacyjnego Rządu, MON i innych resortów.

Pojęcie działań w zakresie wykorzystania INTERNET-u, umotywowane intensyfikacją kontaktów zagranicznych, wynikających z faktu organizowania lub uczestnictwa w ćwiczeniach międzynarodowych, funkcjonowaniem polskich oficerów w służbach informacyjno-prasowych SFOR, realizacja zadań promocyjnych na płaszczyźnie międzynarodowej, uczestnictwem w spotkaniach i warsztatach problemowych w kraju i za granicą, wymaga zaangażowania określonych sił i środków.

Wykorzystanie INTERNET-u w obszarze działań promocyjnych jest celowe ze względu na łatwość dostępu oraz powszechne zainteresowanie tą formą uzyskiwania informacji przez młodzież, przedstawicieli mediów, środowisk opiniotwórczych i świat polityki.

Wg. dostępnych sondaży ten typ mediów i sposobów wymiany informacji będzie coraz bardziej popularny. Mając tego świadomość, resort ON przygotowuje się do działań promocyjnych wykorzystujących techniki multimedialne.

BPiI MON zamierza przystąpić do kreowania INTERNET-owej strony WWW, na której zostaną umieszczone zagadnienia dotyczące WP. W tym celu będą podjęte działania polegające na zamawianiu, zbieraniu, tłumaczeniu i umieszczaniu w serwerze MON opracowanych i zatwierdzonych informacji, ilustracji i zdjęć dotyczących tematyki strategii i polityki obronnej, historii i tradycji oręża polskiego, udziału WP w misjach pokojowych, wydarzeniach bieżących oraz innych zagadnień na temat wojska i obronności.

Część ww. zadań BPiI będzie wykonywać we własnym zakresie. Pozostałe będą realizowane w miarę pozyskiwania środków i możliwości w obszarze wykonawczym i finansowym. Mając na uwadze obowiązujące trendy w sferze promocji i informowania oraz aktywne włączanie się w struktury NATO (będzie taki rodzaj promocji i informowania jest już standardem), będą czynione starania, aby zaplanowane przedsięwzięcia udało się zrealizować.

W celu synchronizacji i koordynacji działań przy kreowaniu informacyjnych stron WWW, została zainicjowana współpraca CIR, DPiL i BPiI MON w ramach ww. zespołu ekspertów.

Planowany jest następujący obszar tematyczny wojskowej strony WWW:

1. Na temat systemu bezpieczeństwa:

- doktryna obronna;
- strategia obronna - narodowy system obrony;
- system obrony państwa (rola i znaczenie Parlamentu, Prezydenta, Rządu, MON);

  integracja z NATO w kontekście bezpieczeństwa państwa.

2. Na temat organizacji resortu obrony:

- struktura organizacyjna MON;
- okręgi wojskowe;
- Wojska Lądowe;

- Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej;
- Marynarka Wojenna;
- Who is who w WP;
- uzbrojenie Wojska Polskiego (w tym prezentacja uzbrojenia);

(ww. informacje planuje się wzbogacić fotografiami uzbrojenia i sprzętu).

3. Na temat kontaktów WP - PdP - NATO:
   - ćwiczenia (liczby, miejsca, daty);
   - IFOR/SFOR
4. Na temat kontaktów WP - ONZ:
   - misje pokojowe (liczby, miejsca, daty).
5. Na temat historii oręża polskiego:
   - strategia państwowo twórcza pierwszych Piastów;
   - okres średniowiecza;
   - unia polsko-litewska - zwycięstwo pod Grunwaldem;
   - Rzeczpospolita Obojga Narodów - zwycięstwo pod Wiedniem;
   - utrata niepodległości - okres napoleoński i powstania narodowe;
   - J.Piłsudski i restytucja sił zbrojnych;
   - Bitwa Warszawska;
   - klęska wrześniowa;
   - zaangażowanie Polaków na frontach II Wojny Światowej;
   - okres powojenny - Układ Warszawski;

   (ww. informacje planuje się wzbogacić ilustracjami).
6. Na temat tradycji oręża polskiego:
   - historia i tekst Hymnu Narodowego;

- barwy narodowe;
- historia salutowania i rogatywki;
- Honor i Ojczyzna`

(ww. informacje planuje się wzbogacić ilustracjami).

Ww. zagadnienia są tylko propozycją, która zostanie dopracowana i ewentualnie zmodyfikowana w trakcie realizacji.

W ramach kreowania militarnej strony WWW planuje się również zorganizowanie odniesień (linków) do innych instytucji lub placówek naukowych, które tworzą lub będą tworzyły własne strony tematyczne, związane z zagadnieniami militarnymi. Będą to prawdopodobnie instytuty historyczne, uniwersytety i wyższe uczelnie oraz komórki informacyjno-promocyjne innych resortów.

Załączniki:

1. *Projekt wykorzystania systemu prasowo-informacynej MON w prowadzeniu proobronnej edukacji społeczeństwa.*
2. *Struktura służby informacyjno-prasowej resortu ON.*
3. *Obowiązujący etat Biura Prasy i Informacji MON.*
4. *Poziomy kompetencyjne informacji resortu ON.*
5. *Regulamin organizacyjny MON (7 54 BPiI MON).*
6. *Wytyczne Dyrektora BPiI MON 1 z dnia 19.12.1995 r. w sprawie ujednolicenia podstawowych zasad i form pracy rzeczników i oficerów prasowych w resorcie ON.*
7. *Porozumienie pomiędzy MON a Prezesem TVP SA z 14.06.1994 r.*
8. *Porozumienie pomiędzy MON a Prezesem PR z 27.10.1994 r.*

PROJEKT

WYKORZYSTANIA SYSTEMU SŁUŻBY PRASOWO-INFORMACYJNEJ MON W PROWADZENIU PROOBRONNEJ EDUKACJI SPOŁECZEŃSTWA

RZECZNIK PRASOWY MINISTRA
BIURO PRASY I INFORMACJI MON

- **OFICER PRASOWY SZEFA SZTABU GENERALNEGO WP**
- **OFICER PRASOWY DOWÓDCY OW/RSZ**
- **INTERNET**
  CZĘŚĆ WOJSKOWA POLSKIEJ STRONY WWW
- **NIEETATOWY OFICER PRASOWY DOWÓDCY JW, RSzW, WSzW, WKU**
- **NIEETATOWY ASYSTENT PRASOWY DYREKTORA IC MON**

MEDIA DRUKOWANE

WOJSKOWE

- "Polska Zbrojna"
- "Żołnierz Polski"
- Prasa OW/RSZ
- Czasopisma fachowo-wojskowe
- Wydawnictwa "BELLONY"
- Wydawnictwa informacyjno -promocyjne BPiI MON

CYWILNE

- Czasopisma
- Wydawnictwa
- Agencje prasowe
- Agencje fotograficzne

MEDIA ELEKTRONICZNE

TELEWIZJA

PUBLICZNA

NAZIEMNA

OGÓLNOPOLSKA

- Dział Programów Wojskowych i Obronnych TVP SA
- Redakcja Programów Edukacyjnych

REGIONALNA

SATELITARNA

KOMERCYJNA

NAZIEMNA

SATELITARNA

KABLOWA

RADIO

PUBLICZNE

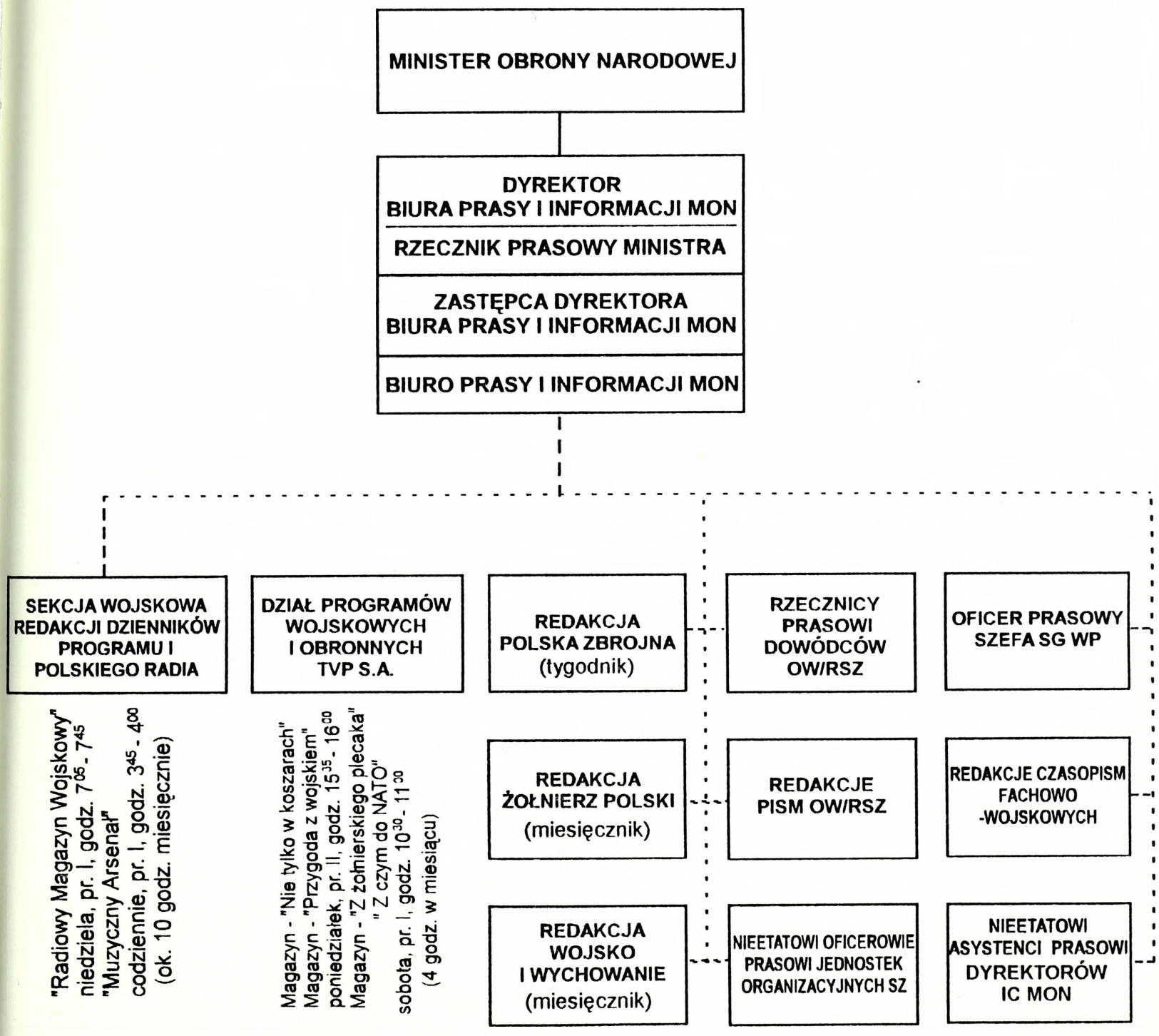
OGÓLNOPOLSKIE

- Sekcja Wojskowa Redakcji Dzienników Programu I PR SA

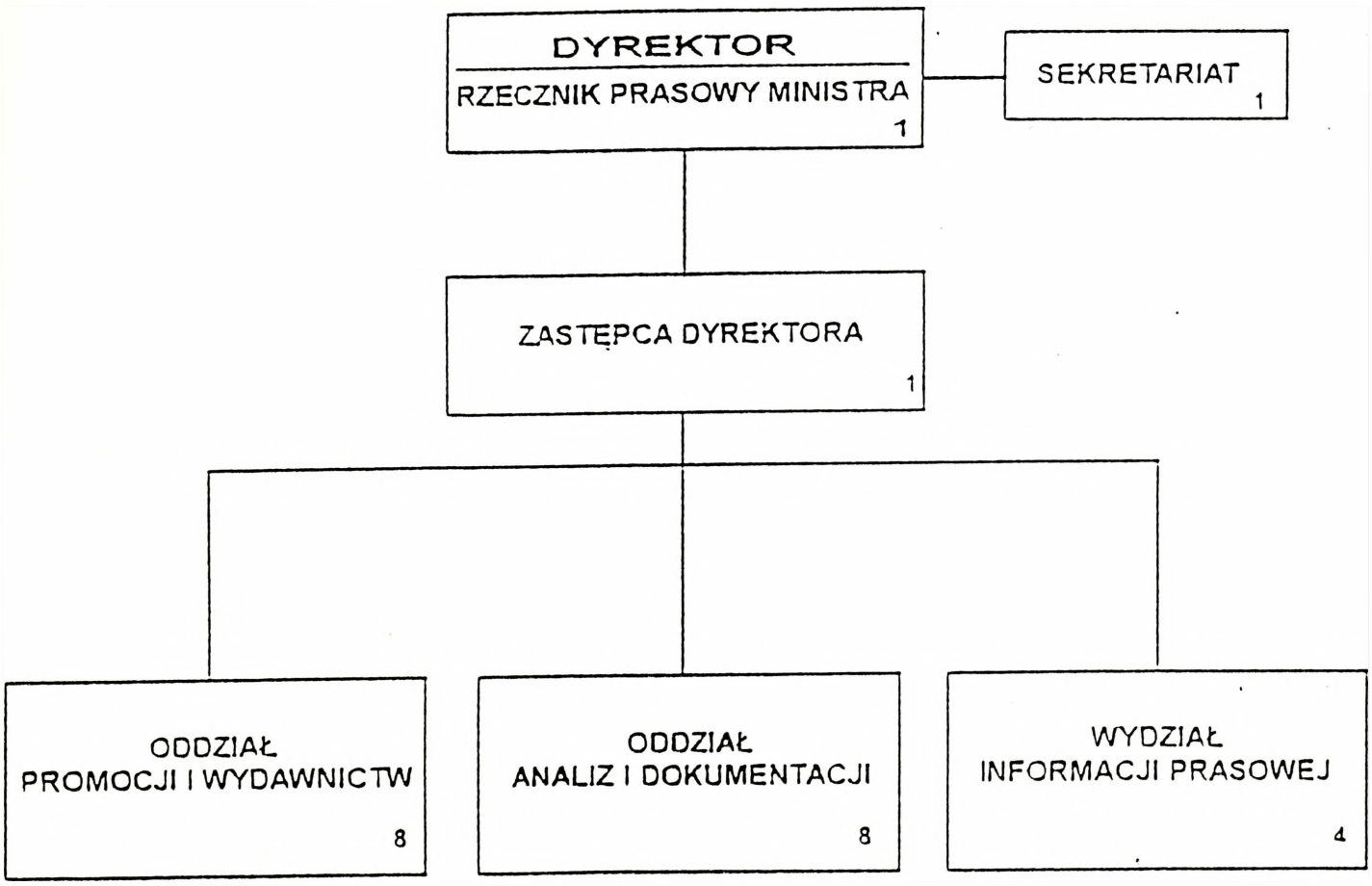
REGIONALNE

KOMERCYJNE

STRUKTURA SŁUŻBY INFORMACYJNO-PRASOWEJ RESORTU OBRONY NARODOWEJ

BIURO PRASY I INFORMACJI MON
(etat obowiązujący)

POZIOMY KOMPETENCYJNE W POLITYCE INFORMACYJNEJ RESORTU ON

POZIOM 1

MINISTER OBRONY NARODOWEJ (OSOBIŚCIE LUB PRZEZ RZECZNIKA PRASOWEGO)

polityka obronna państwa, całokształt problematyki dotyczącej resortu obrony, w tym sił zbrojnych oraz innych składników systemu obronnego

POZIOM 2

SEKRETARZ STANU; PODSEKRETARZE STANU, SZEF SZTABU GENERALNEGO WP, (OSOBIŚCIE, PRZEZ RZECZNIKA PRASOWEGO MON LUB OFICERA PRASOWEGO SZEFA SZTABU GENERALNEGO WP (TYLKO SZEF SZTABU GENERALNEGO WP)

według kompetencji służbowych; Szef Sztabu Generalnego WP - w zakresie dotyczącym SZRP

POZIOM 3

SZEFOWIE (DYREKTORZY) INSTYTUCJI PODLEGŁYCH SEKRETARZOWI STANU I DODSEKRETARZOM STANU; ZASTĘPCY SZEFA SZTABU GENERALNEGO WP (OSOBIŚCIE LUB PRZEZ OFICERA PRASOWEGO SZEFA SG WP)

wyłącznie w ramach kompetencji służbowej

POZIOM 4

DOWÓDCY OW/RSZ (OSOBIŚCIE LUB PRZEZ SWYCH RZECZNIKÓW PRASOWYCH); SZEFOWIE ZARZĄDÓW, SG WP (OSOBIŚCIE LUB PRZEZ OFICERA PRASOWEGO SZEFA SZTABU GENERALNEGO WP)

wyłącznie w ramach kompetencji służbowej

POZIOM 5

DOWÓDCY (SZEFOWIE, KOMENDANCI) JEDNOSTEK (UCZELNI, OŚRODKÓW, RSzW, WSzW, INSTYTUTÓW, SZPITALI ITP) DO SZCZEBLA ODDZ. GOSP.

wyłącznie w ramach kompetencji służbowej wynikającej z zajmowanego stanowiska z uwzględnieniem podległości służbowej (osobiście lub przez nieetatowego oficera prasowego)

§ 54

BIURO PRASY I INFORMACJI

1. Biuro Prasy i Informacji jest jednostką organizacyjną właściwą w zakresie organizowania, koordynowania i prowadzenia działalności mającej na celu informowanie opinii publicznej o stanie obronności Państwa, oraz przygotowywania opracowań o społecznej percepcji problematyki związanej z obronnością i bezpieczeństwem kraju.
2. Do zakresu zadań Biura Prasy i informacji należy:
   1) wypracowywanie bieżących kierunków działalności w sferze polityki informacyjnej resortu, określanie priorytetów tej polityki oraz najbardziej efektywnych sposobów jej realizacji;
   2) opracowywanie, w oparciu o wyniki prowadzonych analiz ogólnych, zaleceń i wskazówek do działalności wojskowych środków masowego przekazu;
   3) koordynowanie współpracy służby prasowo-informacyjnej resortu z krajowymi mass mediami;
   4) sprawowanie ogólnego nadzoru merytorycznego nad funkcjonowaniem służby prasowo-informacyjnej resortu;
   5) opracowywanie programu szkolenia oficerów i asystentów prasowych (komentatorów wojskowych) wszystkich szczebli oraz organizowanie takich szkoleń;
   6) organizowanie kontaktów przedstawicieli mass mediów krajowych i zagranicznych ze środowiskami wojskowymi, w tym organizacja centrów prasowych podczas ćwiczeń i innych przedsięwzięć z udziałem wojska, wypełnianie zadań akredytacyjnych;
   7) organizowanie obsługi prasowej Ministra oraz osób zajmujących kierownicze stanowiska Ministerstwa (konferencje prasowe, briefingi, itp.);
   8) organizowanie seminariów i innych form wymiany myśli dla dziennikarzy i przedstawicieli środowisk opiniotwórczych (w zakresie merytorycznej odpowiedzialności biura);
   9) utrzymywanie stałej merytorycznej współpracy z dziennikarzami zajmującymi się zawodowo tematyką wojskowo-obronną;
   10) prowadzenie działalności wydawniczej wynikającej z potrzeb realizacji polityki informacyjnej resortu;
   11) organizowanie dokumentowania elektronicznego ważniejszych wydarzeń w resorcie;
   12) upowszechnianie, we współdziałaniu z Dyrektorem Gabinetu Ministra, komunikatów i innych materiałów zawierających oficjalne stanowisko Ministra lub osób zajmujących kierownicze stanowiska Ministerstwa w konkretnej sprawie;
   13) prezentowanie za pośrednictwem prasy, radia i telewizji oraz innych środków przekazu informacji dotyczących stanu bezpieczeństwa kraju i koncepcji poszczególnych składników systemu obronnego Państwa;
   14) analizowanie działalności prasowo-informacyjnej w kraju (analiza zawartości prasy krajowej i monitorowanie programów krajowych stacji telewizyjnych i radiowych) oraz w miarę możliwości za granicą;
   15) reagowanie na krytykę prasową;
   16) opracowywanie okresowych oraz doraźnych informacji dotyczących działalności mass mediów krajowych w obrębie problematyki wojskowo-obronnej;
   17) analizowanie wyników badań demoskopowych (w obrębie problematyki bezpieczeństwa i obronności), formułowanie wniosków, a także problemów badawczych;
   18) współudział (w oparciu o analizy prasowe i badanie demoskopowe) w formułowaniu zadań pracy wychowawczej i profilaktycznej;
   19) planowanie i prowadzenie działalności promocyjnej na rzecz resortu;
   20) upowszechnianie, za pośrednictwem mediów pisanych i elektronicznych, treści o charakterze wychowawczym, mających wpływ na pouczanie i kształtowanie patriotyczno-obronnych postaw społeczeństwa, w szczególności młodzieży.

WYTYCZNE DYREKTORA BIURA PRASY I INFORMACJI MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ Nr 1 Z DNIA 19 GRUDNIA 1995 R. W SPRAWIE UJEDNOLICENIA PODSTAWOWYCH ZASAD I FORM PRACY RZECZNIKÓW I OFICERÓW PRASOWYCH W RESORCIE ON

Na podstawie ust.5 pkt.2 lit.a Decyzji Ministra Obrony Narodowej nr 45/MON z dnia 23 lipca 1993 r. w sprawie zasad prowadzenia działalności prasowo-informacyjnej w resorcie ON

u s t a l a m:

1. Rzecznicy i oficerowie prasowi dowódców (szefów, komendantów, dyrektorów) jednostek wojskowych i instytucji ministerstwa obrony narodowej wykonują swe zadania ściśle w ramach kompetencji wynikających z ich służbowego usytuowania.

2. Przedmiotem ich działalności informacyjnej mogą być treści dotyczące wyłącznie jednostki (instytucji) wojskowej, której dowódcę (szefa, komendanta, dyrektora) reprezentują w kontaktach z mediami.

3. Upowszechnianie (komentowanie, interpretowanie) przez rzeczników (oficerów) prasowych informacji (treści) dotyczących całości resortu obrony narodowej, politycznej sfery obronności oraz międzynarodowej aktywności resortu w tym sił zbrojnych jako całości lub ich wyłącznej części (kontyngentu) - jest niedopuszczalne.

4. Upowszechnianie (komentowanie, interpretowanie) informacji, których zakres określono w pkcie 3 lecz w wyłącznej kompetencji rzecznika prasowego ministra obrony narodowej lub innej osoby funkcyjnej upoważnionej przez ministra obrony narodowej.

5. Rzecznicy (oficerowie) prasowi mają obowiązek niezwłocznego informowania bezpośrednio Biura Prasy i Informacji MON *(niezależnie od służbowego trybu postępowania przewidzianego w innych dokumentach) o wszystkich zdarzeniach zaistniałych w jednostkach organizacyjnych podległych właściwemu dowódcy, a mogących mieć wpływ na publiczny obraz wojska lub też wywołujących spekulacje i zainteresowanie opinii społecznej z uwagi na ich nadzwyczajny charakter (katastrofy, wypadki z ofiarami ludzkimi, wypadki z udziałem żołnierzy), zdarzenia z udziałem żołnierzy i ludności cywilnej itp).*

6. Rzecznicy (oficerowie) prasowi mają prawo - w ramach udzielonego im upoważnienia przez właściwego dowódcę - do:

a) organizowania przedsięwzięć z udziałem dziennikarzy lokalnych mediów, których przedmiotem mogą być informacje (treści) wynikające z kompetencji dowódcy, w imieniu którego działa rzecznik (oficer) prasowy;

b) udostępniania dziennikarzom informacji mogących stanowić tworzywo dla publikacji prasowych;

c) wydawania komunikatów i oświadczeń w sprawach dotyczących danej jednostki (instytucji) wojskowej;

d) publikowania sprostowań i polemik (na zasadach określonych w ustawie "Prawo prasowe");

e) uprawiania publicystyki na łamach prasy krajowej z zastrzeżeniem, iż teksty, których treści wykraczają poza ich kompetencje wynikające z usytuowania służbowego nie mogą być sygnowane stanowiskiem "rzecznik (oficer) prasowy";

7. Wytyczne wchodzą w życie z dniem podpisania.

DYREKTOR BIURA PRASY I INFORMACJI
MINISTERSTWA OBRONY NARODOWEJ

POROZUMIENIE

pomiędzy Ministrem Obrony Narodowej a Prezesem Telewizji Polskiej SA. w sprawie współpracy w zakresie produkcji i emisji programów telewizyjnych o tematyce obronnej i wojskowej, zawarte w dniu 14 czerwca 1994 r.

& 1

Telewizja Polska SA. podejmuje tematykę obronną i wojskową w Programie I i II oraz w programie satelitarnym, zapewniając niezbędne na ten cel środki i czas emisyjny.

& 2

Za politykę programową dotyczącą obronności i wojska odpowiedzialny jest w Telewizji Polskiej SA. redaktor programujący do spraw wojskowych i obronnych. powoływany przez upoważnionego Członka Zarządu Spółki TVP SA. Minister Obrony Narodowej przedkłada opinię o kandydacie na to stanowisko.

& 3

Ministerstwo Obrony Narodowej przy współpracy Ośrodka Szkolenia Telewizji Polskiej SA. zapwenia pomoc w szkoleniu dziennikarzy oraz operatorów realizujących programy dotyczące wojska i obronności.

& 4

1. Informacje o aktualnych wydarzeniach i istotnych problemach sił zbrojnych oraz o innych strukturach systemu obronnego państwa są przekazywane redaktorowi programującemu do spraw wojskowych i obronnych za pośrednictwem Biura Prasy i Informacji MON.

2. Ministerstwo Obrony Narodowej świadczy bezpłatne usługi związane z realizacją programów telewizyjnych w jednostkach wojskowych. na poligonach itp., jak również udostępnia bezpłatnie Telewizji Polskiej SA. materiały archiwalne Wytwórni Filmowej "Czołówka" oraz zasoby archiwalne Centralnego Archiwum Wojskowego.

& 5

Strony ustalają, że w celu produkcji programów, które poza emisją telewizyjną przeznaczone będą do celów szkoleniowych zawierane będą umowy koprodukcyjne.

& 6

Zespół realizujący programy wojskowe i obronne w Telewizji Polskiej SA. korzysta, w porozumieniu z Biurem Prasy i Informacji MON, ze środków transportu i sprzętu zdjęciowo-montażowego stanowiącego własność resortu obrony narodowej.

& 7

1. Porozumienie jest zawarte na czas nieokreślony.
2. Wszelkie zmiany w niniejszym porozumieniu wymagają zgody obu stron wyrażonej w formie pisemnej.
3. Każda ze stron może odstąpić od porozumienia za uprzednim trzymiesięcznym wypowiedzeniem.

& 8

Porozumienie wchodzi w życie z dniem podpisania.

Piotr Kołodziejczyk

Minister Obrony Narodowej

Wiesław Walendziak

Prezes Telewizji Polskiej SA.

POROZUMIENIE

zawarte w dniu 27 października 1994 r. pomiędzy „Polskim Radiem" - SA z siedzibą w Warszawie przy Al. Niepodległości 77/85, w imieniu której działa Krzysztof Michalski - Prezes Zarządu Spółki, a Ministerstwem Obrony Narodowej, które reprezentuje minister Piotr Kołodziejczyk, w sprawie produkcji i emisji programów radiowych o tematyce obronnej i wojskowej.

§ 1.

1. W Redakcji Dzienników Dyrekcji Programu I „Polskiego Radia" - SA powołuje się Sekcję Wojskową.

2. Sekcja Wojskowa tworzyć będzie radiowe programy o tematyce obronnej i wojskowej, emitowane w Programie I „Polskiego Radia" - SA.

§ 2.

„Polskie Radio" - SA zapewnia tworzenie i rozpowszechnianie programu , o którym mowa w § 1 ust. 2, zgodnie z prawem polskim oraz wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi zawieranymi w tej sprawie przez Ministra Obrony Narodowej.

§ 3.

1. Za politykę programową dotyczącą obronności i wojska odpowiedzialny jest kierownik Sekcji Wojskowej, powoływany przez Prezesa Zarządu „Polskiego Radia" - SA, po zaopiniowaniu kandydatury przez Ministra Obrony Narodowej.

2. Pracownicy Sekcji Wojskowej zatrudnieni są przez „Polskie Radio" - SA.

3. Z Sekcją Wojskową Redakcji Dzienników Dyrekcji Programu I „Polskiego Radia" - SA współpracują - na zasadzie oddelegowania - wyznaczeni żołnierze zawodowi zajmujący stanowiska służbowe w Biurze Prasy i Informacji Ministerstwa Obrony Narodowej.

§ 4.

1. Biuro Prasy i Informacji Ministerstwa Obrony Narodowej jest zobowiązane do przekazywania Sekcji Wojskowej Redakcji Dzienników Dyrekcji Programu I „Polskiego Radia" - SA informacji o aktualnych wydarzeniach i istotnych problemach sił zbrojnych oraz do przekazywania propozycji programowych dotyczących wojska i obronności.

2. Ministerstwo Obrony Narodowej zobowiązuje się do nieodpłatnej pomocy związanej z realizacją programów nadawanych przez Sekcję Wojskową Redakcji Dzienników Dyrekcji Programu I „Polskiego Radia" - SA z terenu jednostek wojskowych, poligonów itp.

§ 5.

1. Porozumienie niniejsze zostaje zawarte na czas nieokreślony, z tym, że każda ze Stron może wypowiedzieć warunki umowy w terminie trzymiesięcznym.

2. Sprawy nie ujęte w niniejszym Porozumieniu podlegają przepisom prawa polskiego, a wynikłe spory mogą być rozstrzygane przez sądy powszechne w Warszawie.

§ 6.

Porozumienie zostało sporządzone w czterech jednobrzmiących egzemplarzach, po dwa dla każdej ze Stron.

§ 7.

Porozumienie wchodzi w życie z dniem podpisania.

MINISTER OBRONY NARODOWEJ

1994-10-27

PREZES ZARZĄDU

„POLSKIEGO RADIA"- SA

Kpt. mgr Jarosław S. KARDAS
Instytut Nauk Humanistycznych AON

Niektóre uwarunkowania edukacji obronnej społeczeństwa na tle przeprowadzonych badań

W rozważaniach nad bezpieczeństwem Polski coraz bardziej uwidacznia się potrzeba dokonania analizy aktualnego stanu edukacji obronnej społeczeństwa, a także sformułowania propozycji zmian i usprawnień.

W niniejszym referacie zamierzam przedstawić niektóre wnioski i uogólnienia z badań nad edukacją obronną, określaną przez nas także pojęciem: „edukacja dla bezpieczeństwa". Badania, w ramach pracy doktorskiej, prowadzone są w Instytucie Nauk Humanistycznych Akademii Obrony Narodowej od 1995 r. w obrębie tematu: „Strukturalne i rzeczowe uwarunkowania edukacji obronnej społeczeństwa RP".

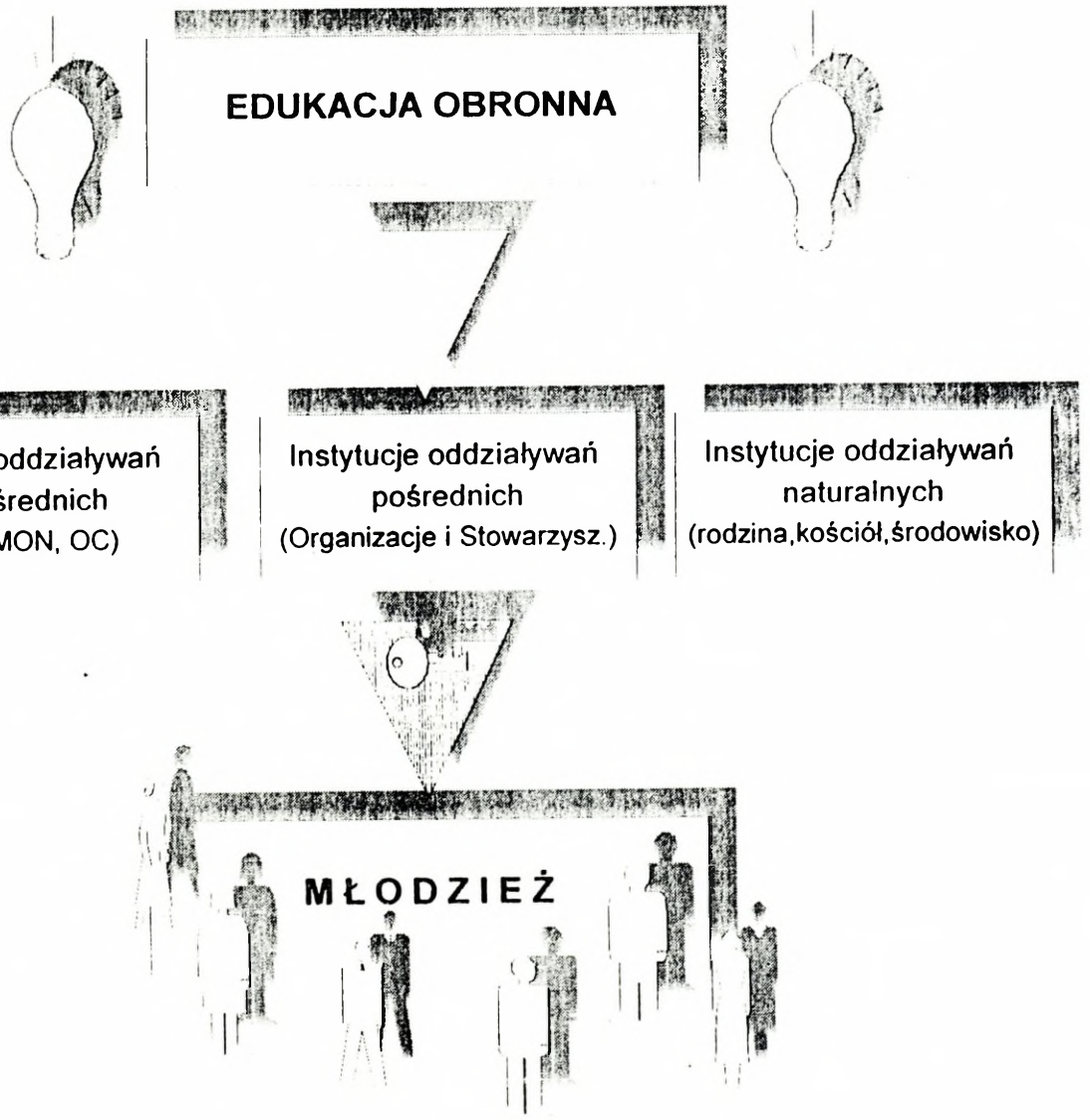
Z analizy literatury przedmiotu, materiałów i dokumentów wynika, iż zagadnienia edukacji obronnej należy rozpatrywać w bezpośrednim związku z szeroko rozumianym bezpieczeństwem Polski i wszelkimi jego zagrożeniami.

Okres wieloletniego pokoju, powstanie państwa obywatelskiego i brak zagrożeń militarnych mogą rodzić postawy zwątpienia co do troski o potrzebę edukacji obronnej narodu. Mogą się one potęgować w obliczu często formułowanych pytań o zbiór wartości uznanych i ponadczasowych. Wielu twórców tego zbioru na czołowych miejscach umieszcza: patriotyzm, suwerenność państwową i integralność terytorialną, budowę bezpiecznego bytu narodu, potrzebę postrzegania praw obywatelskich[8]. Już ten, jakże skromny podział wartości, implikuje potrzebę zastanowienia się nad konstruowaniem i funkcjonowaniem sprawnego systemu edukacji dla bezpieczeństwa.

---

[8] T. Jemioło, Uwarunkowania edukacji dla bezpieczeństwa. W: Edukacja dla bezpieczeństwa (red. R. Stępień) AON, Warszawa 1994, s.10.

Przy obecnych warunkach i tendencjach zmierzających do skracania służby wojskowej oraz nieustającym rozwoju techniki, modyfikowaniem systemu obronnego Polski, edukacja obronna staje się problemem równie trudnym, co i złożonym. Słusznie zatem pisze Ryszard Stępień[9], iż okres przejścia i przesilenia w Polsce ujawnił wiele zjawisk niekorzystnych dla programowania i realizowania zadań edukacji obronnej (**rys. 1**).

Rys. 1 Realizacja zadań edukacji obronnej poprzez instytucje w państwie

(Rys. opr. i wyk. Jarosław S. Kardas)

---

[9] R. Stępień, Załamanie i odnowa edukacji obronnej - sens nowych perspektyw myślenia. W: Edukacja obronna w systemie bezpieczeństwa Polski (red. E. Jeziorowski, W. Magoń), Bydgoszcz 1997.

Odsłonięte zostały rozdroża myślenia o istocie bezpieczeństwa i gotowości obronnej społeczeństwa, a wielość proponowanych wyborów, często przypadkowych, powodowała osłabienie działań na ich rzecz.

Należy również dodać, że demokratyzacja życia w Polsce, wzbogacona o doświadczenia z przyspieszonej edukacji politycznej w latach osiemdziesiątych ujawnia się, między innymi, w przekonaniu, iż naród ma prawo do własnej mądrości i nie należy go pouczać, ani nakłaniać do uznawania wybranych wartości. Bardziej złożony obraz współczesności pojawia się również, gdy szukamy dróg i sposobów takiej przemiany w świadomości patriotyczno-obronnej obywateli, by chcieli oni aktywnie uczestniczyć w procesie tworzenia nowych, lepszych warunków życia, przestrzeni i otwartości w rozumieniu spraw związanych z przyszłością kraju.

W procesie myślenia o przyszłości refleksja nad stanem współczesnej cywilizacji oraz dotyczącymi jej zagrożeniami i szansami jest tłem dla postrzegania siebie. Ważne jest zarówno to, jak młodzi Polacy oceniają swoje obecne położenie, jak i to, czego spodziewają się w przyszłości. Kolejną zatem fazą w analizie sposobów myślenia o przyszłości było badanie sposobów postrzegania spraw obronnych, perspektyw własnych i perspektyw kraju. W celu głębszego poznania tych kwestii w badaniu wykorzystano metody właściwe dla podejścia pedagogicznego.

W oparciu o dotychczasowe doświadczenia, trudności w edukacji obronnej społeczeństwa zachodzą i będą zachodziły pod wpływem nie dość dobrze poznanych procesów zachodzących wewnątrz społeczności lokalnej, wojewódzkiej, jak również pod wpływem związków i zależności kształtujących się pomiędzy szkołą, społecznością lokalną z jednej strony, a rejonem i całym państwem, z drugiej. Te procesy i związki muszą być dogłębnie zaobserwowane także, a może przede wszystkim, wewnątrz danej społeczności i wewnątrz danej instytucji, szkoły. Jak pogodzić ze sobą te sprzeczne potrzeby: wykonania badań reprezentatywnych w skali kraju, województw, z potrzebą badań pogłębionych, prowadzonych wewnątrz tych jednostek i instytucji.

Jesteśmy zdania, że badania należy prowadzić z pełnym respektowaniem owej sprzeczności, to znaczy: z jednej strony organizować badania monograficzne[10] w typowych dla poszczególnych rodzajów środowisk i instytucji, społeczności i szkół; z drugiej strony prowadzić badania ilościowe na odpowiednio dużych reprezentacjach tych typów instytucji, szkół i środowisk.

Wybór terenu badań i osób badanych jest rozpatrywany ze względu na reprezentatywność dla populacji generalnej. Populację próbną wybrano z reguły w sposób celowy z uwzględnieniem określonych „warstw" społeczeństwa. Zróżnicowane treściowo kwestionariusze, skierowane zostały odpowiednio do trzech grup badanych (**tabela 1**):

TABELA 1 [11]

Lp.	Grupy poddane badaniu	Liczba osób uczestniczących w badaniu			
		resort	województwo	miasto	Razem
1	I. Osoby zajmujące kierownicze stanowiska w administracji publicznej i samorządowej oraz osoby zatrudnione na stanowisku, którym został powierzony obowiązek prowadzenia spraw obronnych	8	20	12	40
2	II. Organizatorzy, realizatorzy szkoleń, nauczyciele, wykładowcy, instruktorzy stowarzyszeń i organizacji oraz formacji OC	5	20	47	72
3	III. Studenci, młodzież oraz żołnierze zasadniczej służby wojskowej	-	-	220	220
5	**RAZEM:**	**13**	**40**	**279**	**332**

- 1 grupa - osoby zajmujące kierownicze stanowiska w administracji publicznej i samorządowej oraz osoby zatrudnione na stanowiskach, którym został powierzony obowiązek prowadzenia spraw obronnych w aspekcie wykonawczym;

---

[10] T. Pilch, Zasady badań pedagogicznych. Warszawa 1995, s. 46. Autor pisze: Wedle sugestii A. Kamińskiego za monografię na gruncie pedagogiki przyjąć należy taką metodę postępowania, która prowadzi do opisu instytucji wychowawczych, rozumiejąc pod pojęciem instytucji wychowawczej „struktury sformalizowane". W badaniach monograficznych, dąży się do „sięgnięcia w głąb" danej instytucji i gruntownego, wielostronnego wejrzenia w jej funkcjonowanie, zarówno jako systemu społecznego, jak i jako związanego ze sobą zbioru osób. Prowadzi ona do rozpoznania struktury instytucji, zasad i efektywności działań wychowawczych oraz opracowania koncepcji ulepszeń i prognoz rozwojowych.

[11] Tabela przedstawia aktualny stan badanych na dzień 10.05.1997 r.

- 2 grupa - organizatorzy, realizatorzy szkoleń, nauczyciele, wykładowcy, instruktorzy stowarzyszeń i organizacji oraz formacji OC;
- 3 grupa - studenci, młodzież oraz żołnierze zasadniczej służby wojskowej.

Badania te ukierunkowane głównie na strukturalne i rzeczowe uwarunkowania edukacji dla bezpieczeństwa, zostały wzbogacone o badania nad modelowym systemem edukacji obronnej społeczeństwa RP, prowadzonymi od roku 1996 przez Akademię Obrony Narodowej. Są one kontynuacją badań prowadzonych w latach 1993-1995 na temat: „System bezpieczeństwa Polski" w strukturze którego uwzględniono edukację dla bezpieczeństwa[12]. W ten sposób możliwe stało się w miarę dokładne poznanie dotychczasowych osiągnięć, zmian i poglądów na temat edukacji obronnej, jakie dokonały się w ostatnich latach. Okazało się to tym bardziej interesujące, że proces przemian instytucjonalnych, organizacyjnych i programowych jest już częścią świadomości niektórych środowisk społecznych.

Dla wielu respondentów z którymi stykaliśmy się w naszych badaniach, także bezpieczeństwo państwa jawi się, jako kategoria spoza obywatelskich powinności. Na ogół badani wskazują na fakt, iż posiadamy słabo, pod względem technicznym, przygotowaną armię. Jednoznacznie stwierdzają, że głównym jej zadaniem powinno być zapewnienie bezpieczeństwa krajowi i obywatelom. W opinii większości stan naszego bezpieczeństwa, jak i potencjał sił zbrojnych nie napawały Polaków zbytnim optymizmem. Jakkolwiek aktualny stan bezpieczeństwa Polski oceniali dobrze, to jednak w większości uważali, że obecna sytuacja gospodarcza kraju, brak środków finansowych na edukację obronną społeczeństwa, brak płynnych uregulowań prawnych, nie pozwala patrzeć ze spokojem na sprawy obronne. Powiadali oni zatem, że nakłady państwa przeznaczone na obronność są zbyt małe i stąd mogłyby być większe, zaś stan uzbrojenia i wyposażenia wojska jest zły.

Wśród odpowiedzi odnoszących się do pytania: W jakim stopniu rozumie Pan(i) istotę bezpieczeństwa kraju? znalazły się nieliczne które w stopniu bardzo dobrym rozumieją tę istotę, natomiast większość, bo około 70% respondentów wyrażała

---

[12] Materiały z badań są do wglądu w Akademii Obrony Narodowej.

opinię, iż w stopniu dobrym i dostatecznym rozumieją sprawy związane z bezpieczeństwem kraju. Wynik takiej oceny spowodowany został małym zainteresowaniem problemami bezpieczeństwa kraju oraz niskim stanem świadomości obronnej Polaków. Jak sądzimy, taki stan rzeczy wynikł z braku woli wspierania racji stanu Polski i Polaków. Widoczny jest ciągły brak rodziców świadomych swojej edukacyjnej roli.

Dla niektórych respondentów stan świadomości obronnej Polaków po 1989 roku polepszył się, natomiast dla zdecydowanej większości, stan ten uległ pogorszeniu. Uzasadniają to: ogólnym kryzysem wartości, małą aktywnością w przygotowaniu ludności do obrony, negatywnym oddziaływaniem mediów oraz ciągłym upowszechnianiem poglądu, iż nikt i nic Polsce nie zagraża. Niesłusznie zrezygnowano z kształcenia obronnego młodzieży. W klasach I, II szkoły ponadpodstawowej realizuje się jedynie 76 godzin zajęć z przysposobienia obronnego. Oczywiście edukacja obronna jest ujęta w podstawach programowych kształcenia ogólnego już w II etapie, czyli w klasach: V, VI, VII szkoły podstawowej, jej obecność jest też odnotowana w liceum, problem jednak tkwi nie tylko w godzinach, ale w programach i kwalifikacjach nauczycieli przedmiotów. Zdaniem badanych, w szkołach podstawowych powinien być realizowany oddzielny przedmiot poświęcony edukacji obronnej, ale mądrze i adekwatnie do potrzeb oraz możliwości dzieci. Większość respondentów (ponad 60%) twierdzi, że osoby wojskowe powinny uczestniczyć w realizacji zadań edukacji dla bezpieczeństwa w szkołach, ale pod warunkiem, że mają gruntowne przygotowanie do pracy pedagogicznej, porównywalne z kwalifikacjami nauczycieli.

Dla niektórych (12%) największy wpływ na kształtowanie się ich przekonań, dotyczących obronności kraju mieli ludzie z najbliższego otoczenia, koledzy i koleżanki. Natomiast dla większości (ponad 80%) prasa, radio i telewizja. Zapytani o zmiany w propagowaniu zagadnień obronnych w środkach masowej informacji, wyrażano opinię, iż należałoby emitować bardziej ambitne audycje, ściślej wiążące się z wstąpieniem Polski do NATO, nie eksponować tanich sensacji, a zająć się długofalową edukacją. Należałoby więcej i częściej uwzględniać problematykę obronności przy okazji różnych, innych audycji społecznych. Warto pokusić się o

programy: porównujące stan obronny Polski do stanu innych krajów, propagujące dobre rozwiązania w dziedzinie obronności z jednoczesnym wskazywaniem niedomagań. Marginalnym stał się również czas emisji programów, który budził najwięcej kontrowersji. Najczęściej spotykanymi postulatami, w tej dziedzinie, były:

- *lepiej prezentować problematykę obronną !*
- *obok sensacji programy edukacyjne !*
- *emitować programy w atrakcyjnym czasie antenowym !*
- *informować szerzej i bardziej obiektywnie !*
- *porównywać z innymi krajami !*
- *propagować dobre rozwiązania !*

Zaskakujące stają się odpowiedzi badanych na pytanie: Człowiek często znajduje się w sytuacji, kiedy jego własny interes jest sprzeczny z interesem obrony Ojczyzny. Jak Pana(i) zdaniem należy postępować w takich sytuacjach?

Ponad 20% respondentów odpowiedziało, iż należy współcześnie brać pod uwagę przede wszystkim własny interes, nie zastanawiając się, czy wpłynie to korzystnie, czy też nie na bezpieczeństwo kraju. Większość jednak jest zdania, że należy szukać wyjścia pośredniego między interesem własnym, a interesem państwa. Nikt natomiast nie deklarował, jakiegokolwiek poświęcenia własnego, czy rodzinnego interesu dla Ojczyzny. Aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza kraju zmusza przeciętnego obywatela do chronienia własnych interesów, a brak zewnętrznych zagrożeń motywuje jedynie do takiego właśnie postępowania. Ciągła „manifestacja telewizji, radia czy prasy" co do spraw braku jakichkolwiek zagrożeń, w powyższy sposób ukierunkowuje społeczeństwo pod względem myślenia o bezpieczeństwie kraju i czynienia jakichkolwiek poświęceń.

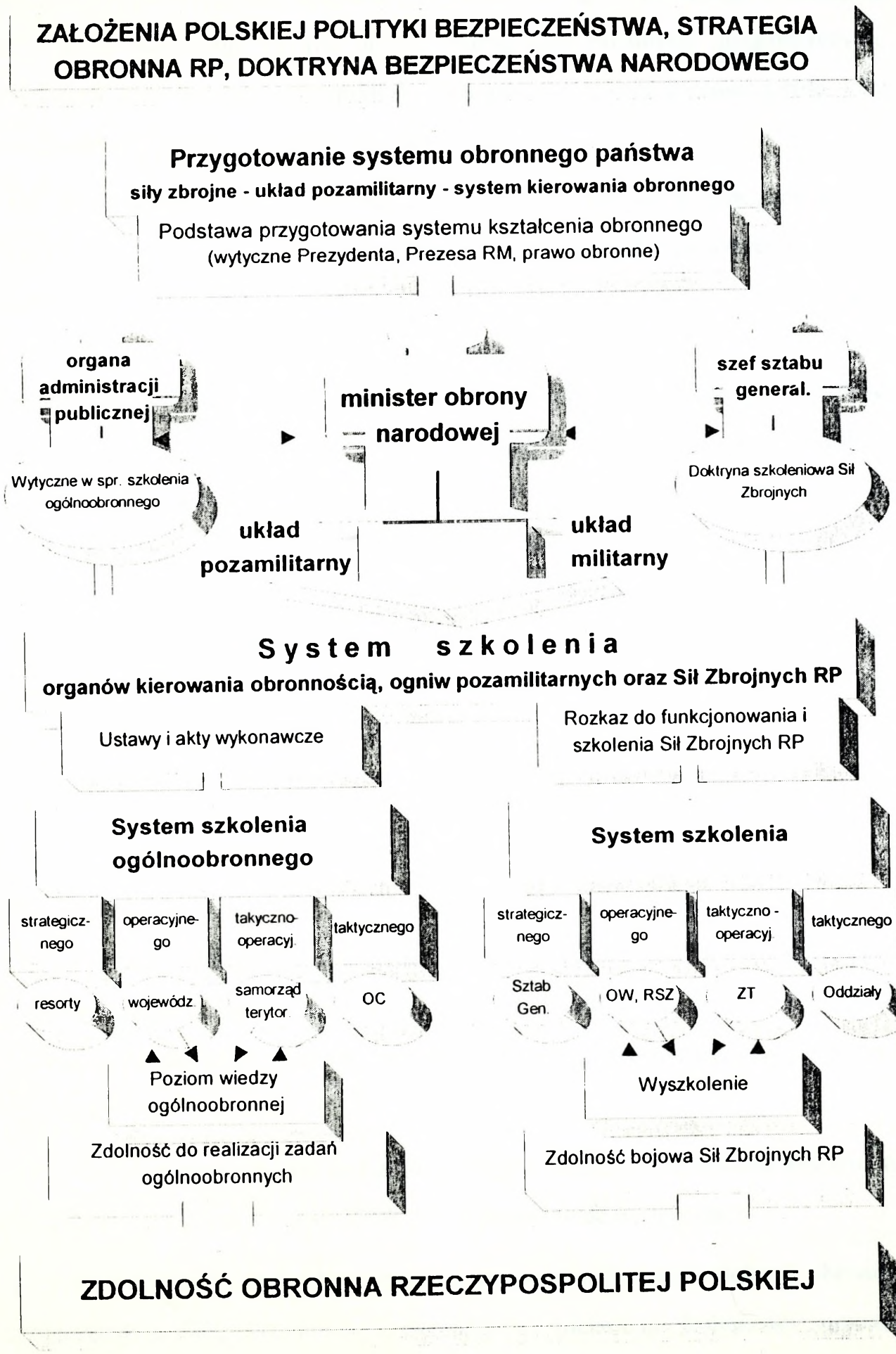
Podzielone są opinie dotyczące wpływu nadmiernej chęci bogacenia się na skutki w sferze bezpieczeństwa kraju. Zafascynowanie „robieniem pieniędzy" i obnoszenie się ze swoim dobrobytem sytuuje troskę o bezpieczeństwo kraju na odległym miejscu. Przeciwnicy takowej opinii twierdzą, że nie ma to żadnego wpływu na negatywne skutki w sferze bezpieczeństwa, przeciwnie im bogatsze społeczeństwo, tym bogatszy i bezpieczniejszy kraj.

Społeczna schizofrenia wyraża się również niechęcią do wszelkiego rodzaju świadczeń na obronność, kontestowaniem idei i form odbywania służby wojskowej, z drugiej zaś twierdzeniem, iż wojsko i tylko ono jest do obrony i zwalczania ewentualnych źródeł zagrożeń.

Respondenci na pytanie: Które organizacje społeczne i w jakim stopniu, Pana(i) zdaniem, wypełniają swoją rolę w zakresie edukacji obronnej? odpowiadają, iż w największym stopniu wypełniają swoją rolę edukacyjną takie organizacje, jak: Związek Harcerstwa Polskiego, Towarzystwo Wiedzy Obronnej, Związek Strzelecki „Strzelec" Organizacja Społeczno-Wychowawcza. Jednocześnie twierdzą, że organizacje i stowarzyszenia mimo zorganizowanej formy, programów i planów działania, nie w pełni spełniają swoją rolę edukacyjną. W ograniczonym zakresie wyposażają w odpowiedni zasób wiadomości z dziedziny obronności. Nie docierają do wielu środowisk i grup społecznych oraz słabo kształtują umiejętności wykonywania konkretnych czynności praktycznych.

Wynik taki, jak sądzimy, spowodowany jest brakiem właściwych, atrakcyjnych programów działania. Mały kontakt z młodzieżą, brak zaangażowania mediów, sytuuje na tak niskim miejscu pod względem edukacji obronnej, gro stowarzyszeń społecznych. Duże znaczenie w tym miejscu mają również środki finansowe, które w znikomych ilościach przeznaczane są na tą działalność. W związku z tym nierealnym staje się prowadzenie działalności edukacyjnej bez sformułowania pewnych zależności i korelacji pomiędzy instytucjami. Brak uregulowań prawnych, finansowych i sprawnej, propagatorskiej działalności mediów odbijają się ze szkodą dla działalności powyższych stowarzyszeń i organizacji.

Szczególnej uwagi wymaga więc problem unaocznienia społeczeństwu, że budowanie systemu obronnego (**rys. 2**) następować musi w dłuższej perspektywie, nie tworzy się go tylko na dziś, ale na miarę pokolenia, czy epoki.

Rys. 2 Przygotowanie systemu obronnego RP pod kątem edukacji obronnej

(Rys. opr. i wyk. Jarosław S. Kardas)

Konieczne jest też włączenie wszystkich obywateli w jego organizację, a społeczne aspekty jego tworzenia są nie mniej ważne od zagadnień gospodarczych, technicznych, strukturalnych czy polityki zagranicznej. To też wyznacza rolę, jaką do odegrania mają stowarzyszenia społeczne.

Jak już powiedziano, badani wskazują, iż Polska przeżywa znaczący kryzys wartości i ideałów, a w sferze bezpieczeństwa dla wielu osób najważniejsze jest to, by zadbać o siebie i rodzinę. Zgodzić się można z opinią wyrażaną przez Ryszarda Stępnia[13], iż organizowanie dzisiaj takich oddziaływań wychowawczych, które sięgają najszczytniejszych ideałów, wywołuje wśród młodzieży beztroską wesołość. Takim przykładem może być zaszczytny obowiązek służby wojskowej, określony najczęściej jako powinność naiwnych, świadomie godzących się na utratę półtora roku życia. Jeśli dodamy do tego wszechobecne w wojsku zjawisko „fali", przedstawione przez dziennikarzy i filmowców w skrajnie dynamicznej postaci, to mamy dowód na nieracjonalność argumentacji, iż służba wojskowa jest wypełnieniem zaszczytnego obowiązku. Równocześnie wiemy, iż jest to pogląd z gruntu fałszywy.

Niepochlebnie wyrażano się również o systemie prawnym, który mało sprawnie reguluje zagadnienia związane z edukacją obronną, jak i o systemie jej kierowania, programowania i koordynowania.

Ankietowani sugerują powierzenie funkcji programującej i koordynującej powyższymi zagadnieniami Ministerstwu Edukacji Narodowej. Oczywiście wiązać się to będzie z radykalną zmianą rozumienia istoty, zakresu treściowego, form i metod realizacji.

Generalny wniosek z badań nad strukturalnymi i rzeczowymi uwarunkowaniami edukacji obronnej społeczeństwa RP można sformułować następująco:

1. istnieją możliwości i potrzeby tworzenia sprawnego systemu edukacji obronnej społeczeństwa RP, co można osiągnąć w pierwszej kolejności poprzez unormowania prawne i finansowe w tym zakresie;

---

[13] R. Stępień, O stanie edukacji obronnej w Polsce i w wybranych państwach. Warszawa 1997 (maszynopis INH AON).

2. trudnością jest bez wątpienia wyodrębnienie z wyjątkowo rozległego obszaru oddziaływań oświatowo-wychowawczych tych celów, treści, form, metod i instytucji, które składają się na edukację dla bezpieczeństwa;

3. edukacja obronna jest tylko częścią działalności oświatowo-wychowawczej bardzo wielu instytucji, tylko niektóre z nich mają w zakresie swoich zadań upowszechnianie wiedzy obronnej, bądź kształtowanie umiejętności niezbędnych w przeciwdziałaniu zagrożeniom bezpieczeństwa kraju;

4. edukacja obronna nie może być sprowadzona do zwykłego moralizatorstwa. Jej ostateczny wymiar zależy od systematycznego ukazywania niezbywalności edukacyjno-społecznej oraz odpowiedzialności za sprawy kraju. Można powołać się na stwierdzenie Georga Pichta[14], iż odpowiedzialność może podjąć tylko ten, kto jest jej świadomy. Uświadomić sobie odpowiedzialność można zaś tylko wtedy, gdy się ją zrozumie. Dlatego pojęcie odpowiedzialności łączy teorię i praktykę w jedną nierozerwalną całość;

5. wiele kontrowersji niosą ze sobą wszelkie próby modyfikowania, bądź uaktualniania podejścia rzeczowego. Współczesne pytania o treści edukacji obronnej, szczególnie w placówkach oświatowych, ciągle nie znajdują wyczerpującej odpowiedzi;

6. efektem nauczania przysposobienia obronnego w szkołach, powinno być przygotowanie młodzieży do racjonalnych zachowań w obliczu zagrożeń cywilizacyjnych i militarnych oraz aktywne uczestniczenie w przedsięwzięciach obronnych realizowanych przez organy administracji państwowej, samorządu terytorialnego i organizacje społeczne, nie wyjaśnia to jednak problemu doboru treści kształcenia;

7. w trybie pilnym należałoby rozpatrzyć potrzebę uaktualnienia i unowocześnienia modelu informacyjnego społeczeństwa w płaszczyźnie obronności:

---

[14] G. Picht, Odwaga utopii. Warszawa 1981, 261-262.

⇒po pierwsze, w większym zakresie przeniesienie go na ludzi z środowiska cywilnego, profesjonalnie zajmujących się problematyką bezpieczeństwa;

⇒po drugie, utworzenie perspektywicznej koncepcji informowania społeczeństwa, bogatej w różne formy edukacji i przekazywania niezbędnej informacji;

⇒po trzecie, poza niedzielnymi programami należałoby, naszym zdaniem, emitować bardziej ambitne audycje, ściślej wiążące się z wstąpieniem Polski do NATO, nie eksponując tanich sensacji;

⇒po czwarte, należałoby zająć się długofalową edukacją, więcej i ściślej uwzględniać problematykę obronności przy okazji różnych, innych audycji społecznych;

⇒po piąte, istotne jest to, by Polacy mieli możliwie pełną orientację, jak do zagadnień obronności podchodzą inne narody;

⇒po szóste, nie należy formalizować edukacji obronnej i nie powierzać jej realizacji ludziom słabo przygotowanym pod względem fachowym, nie umiejącym umiejętnie wykorzystywać środki przekazu informacji.

Na zakończenie pragnę podkreślić i to, że wyraźnie odczuwalny jest brak polityki edukacyjnej w zakresie problemów bezpieczeństwa, a sygnalizowane coraz częściej konkretne rozwiązania nie zawsze uzyskują aprobatę środowisk oświatowych, bądź administracyjnych. Zastanawiające jest uporczywe wiązanie edukacji dla bezpieczeństwa wyłącznie z kręgami wojskowymi.

Przedstawione w referacie wypowiedzi oraz postulowane kierunki zmian w edukacji dla bezpieczeństwa, naszym zdaniem, są elementem udokumentowanych przemyśleń i realne do zastosowania w praktyce.